

SANQUIS®

ZDRAVÝ ŽIVOT JE UMĚNÍ

Kam v říjnu? Do Benátek!

Umění

- **Návraty
Jana Vojty**
- **Na co věřil Paul Cézanne**
- **Petr Sís: Ptačí sněm**

Zdraví

- **Emoce v medicíně**
- **Léčba bolesti**

Národní galerie v Praze – Sběrka umění 19. století
Klášter sv. Jiří

Adolf Chwala

| 1836–1900 |

14. září – 31. prosinec 2011

Otevřeno denně včetně pondělí od 10 do 18 hodin. Klášter sv. Jiří, nám. U Sv. Jiří 33, Praha 1, tram 22 > Pražský hrad
www.ngprague.cz

Hlavní partner NG v Praze

Patron NG v Praze

Partneři NG v Praze

Mediační partneři NG v Praze

Partneři výstavy

UniCredit Bank

Na titulní straně:
Jan Vojta: Grónská vlajka, 2010,
kombinovaná technika, karton

Koupil si velký tiskařský lis, nastudoval knihy o tisku a začal tisknout...
Jan Vojta si splnil po návratu domů svůj velký sen. (s. 12)

Mystika Einstei-
nova vesmíru se
zhmotnila v Postu-
pimi do podoby
solární observato-
ře Einsteinturm.
(s. 42)

Ochlupení bližní (s. 90)

Výstava obrazů Paula
Cézanna znovu okouzlu-
je Paříž. (s.34)

SETKÁNÍ

12 Jan Vojta, jeho vize a iluze. Maloval slunnou Itálii, okouzli ho ledová krása Grónska, teď si myslí zase na teplejší barvy...

20 Radost z hudby. „Skládám složitou hudbu, která ale vůbec nezní složité,“ tvrdí izraelský skladatel a zpěvák Avishai Cohen.

22 Petr Sís o ptáčích. Proslulý český výtvarník, grafik a spisovatel se nechal tentokrát inspirovat eposem z 12. století.

26 Světlo obrazů a Benátek. Videoprojekce, performance, instalace, všechno to moderní umění až neumění je k vidění na 54. ročníku slavného benátského Bienále. A pak ještě obrazy Tintoretta.

30 V hlavě mám drama, říká Eva Vrbková, která hraje jednu z hlavních rolí v novém filmu Jiřího Vejdělky.

34 Paříž chci ohromit jablky. Tak Paul Cézanne pravil a udělal. Paříž mu dodnes nadšeně tleská.

POZNÁNÍ

42 Multi-kulti Postupim. Reprezentační město pruských králů leží jen pár hodin jízdy koňmo na západ od Berlína.

48 Doteky dějin. Jak se sovětský špion stal britským rytířem.

50 Umění posledního odpočinku. Megalitické pomátky a pohřební mohyly v Koreji jsou důležitým prvkem v mozaice poznání života našich dávných předků.

56 Co víme o emocích? Prof. MUDr. Cyril Höschl, Dr.Sc. zažil sám na vlastní kůži syndrom vyhoření.

72 Musíme si pomáhat. Kdo jsou dobrovolníci? Většinou aktivní lidé s vyšším vzděláním, kteří nechtějí jen sedět v koutě a hořkovat.

UMĚNÍ

78 Brno je zlatá loď. Jak si vede brněnská divadelní alternativa?

82 Kde je jazz doma. Klub AghaRTA hostí pravidelně nejlepší české i světové muzikanty.

88 Kouzlo spočívá v tématu. Brněnský fotograf Evžen Sobek a jeho barevný svět.

ZAOSTŘENO NA ZDRAVÍ

Jak léčíme bolest. Prof. MUDr. Richard Rokyta, Dr.Sc. přivezl z hamburského kongresu nové poznatky.

Zaostřeno na oči: diabetická retinopatie jako nejčastější příčina slepoty u lidí v produktivním věku.

Viry útočí proti rakovině. Kanadští vědci zveřejnili první nadějně výsledky experimentální virové terapie.

Napsali jste do redakce

Dobrý den, dostal jsem od Vás dopis s informací o změně vydávání časopisu, což mne sice moc nepotěšilo, ale chápu to. Možná že **elektronický časopis** bude dokonce lepší než tištěný, i když Sanquis i po té řemeslné stránce byl velmi pěkný. Hlavně že jste to neodpískali všechno!

Zdraví Vás **Václav Vorel**

Děkuji za Vaše upozornění

o změně ve vydávání časopisu. Bohužel, tato zpráva je pro mě tou špatnou, i když uznávám, že doba i technika pokročily, časopisy i knihy mám ráda jen tištěné, v elektronické podobě mi přijdou cizí a nepřírozené. Pokud opět začnete časopis vydávat „po staru“, prosím o jeho opětné zaslání. Děkuji.

S pozdravem **MUDr. Hana Šámalová**

Dobrý den, je mi upřímně líto, že pro nedostatek financí přestane (chci věřit, že dočasně) vycházet Sanquis v tiskové podobě. Nicméně to, co jste připravili do **zářijové revue na web**, je naprosto fantastické, musím pět jen chválu a poslat díky celému Vašemu kolektivu spolupracovníků.

Zdraví **Mgr. Jana Boušková**

Velmi mne zarmoutil Váš dopis o pozastavení vydávání papírové podoby „našeho“ skvělého časopisu – ale takový je život. Prosím tímto o **zasílání časopisu na mail**, děkuji, **Lucie Běhounková**

Tak jako Vy noblesním časopisem rozdáváte čtenářům radost, tak já Vám alespoň tímto předávám své **DÍKY!** Nakupuji knihy podle doporučení Jany Klusákové, navštěvuji výstavy a filmy, na které upozorňujete, sleduji rozhovory a trendy v oblasti výzkumu nových objevů v léčbě rakoviny (jsem onkologická pacientka), vctítila jsem se do pitoreskní, kamenné Matery, potěšil mne článek o Sylvii Krobové (její manžel učí na AMU), je mi líto, že nemohu navštívit výstavu Joana Miró v Londýně (ale znám ho z Barcelony), velmi uznávám dirigentské umění i noblesu Mistra Jiřího Bělohlávka, (na HAMU vedl katedru dirigování) a i já mám na nočním stolku krásnou ilustraci Heleny Konstantinové (Muž, který sázal stromy) a budu se těšit na další její tak něžné a tak duchovní náměty! Nedivím se, že tvoří

a předává dál **KRÁSNO** po boku – mně tak dobře známého – Slávka Kohouta. Přeji Vám i Vašemu týmu pevně zdraví, hodně trpělivosti a nadále tak šťastnou ruku při tvoření dalších čísel!

Vaše vděčná **Jana Suchá**

Zvykla jsem si na Váš krásný časopis, který jsem si mohla kdykoliv vzít do kabelky či do batohu a číst si ho během cesty do práce. Nejsem zrovna příznivcem internetu, ale beru na vědomí momentální situaci. Proto Vás prosím o zaslání čísel na mou emailovou adresu... S pozdravem **Pavλίna Krbcová**

Dnes mi přišel od Vás dopis

ohledně on-line podoby časopisu. Když jsem zadala své jméno a číslo klubové karty, nahlásilo to, že je špatné heslo. Prosím o vyřešení, děkuji **Daša Holá**

Děkujeme Vám všem za pochopení a podporu! Mám radost, že zůstáváte Sanquisu věrní a budete ho číst i v **elektronické podobě**. Najdete ji na adrese www.sanquis.cz/online, přístupná je všem našim předplatitelům. Stačí, když zadáte své jméno ve tvaru **DagmarHOLA** a jako heslo použijete číslo **Vaší klubové karty**. Paní Holé se to nedařilo, protože své jméno a příjmení nespojila. Teď už píše, že je vše v pořádku. Máte-li sami problémy s přihlášením, napište na predplatne@sanquis.cz, obratem vyřešíme. Zdraví Vás a děkuje **Irena Jirků**

Vydavatel
Audabiac, o. s.
Španělská 10,
120 00 Praha 2
DIČ CZ26524163

Šéfredaktorka **Irena Jirků** / jirku@sanquis.cz

Redakce **Jana Nekolová** / nekolova@sanquis.cz, **Günter Bartoš** / gunter@seznam.cz, **Lenka Klímová** / klimtova@sanquis.cz

Artdirector **Luděk Bárta** Webové stránky www.sanquis.cz **Filip** a **Blanka Peškovi** / info@address.cz

Stálí spolupracovníci **Jan Andreska**, **Eva Bobůrková**, **Boris Dočekal**, **Martin Frouz**, **Jan Gregor**, **Tereza Herz**, **Miloslav Hirsch** (Řím), **František Houdek**, **Vladimír Hulec**, **Josef Chuchma**, **Jarmila Jelínková**, **Cecílie Jílková**, **Klára Klempířová**, **Jana Klusáková**, **Jiří Kocourek**, **Libuše Koubská**, **Josef Mlejnek**, **Jiří Machalický**, **Milan Nakonečný**, **Milan Odehnal**, **Karel Pacner**, **Eva Pivodová**, **Michael W. Pospíšil**, **Jitka de Préval** (Paříž), **Lenka Procházková**, **Maria Procházková**, **Bela Schenková**, **Zuzana Sobotková**, **Ondřej Šefců**, **Petr Šolar**, **Jana Vlková**, **Zdeněk Zahradník**, **Hana Zallmannová**

Odborná rada prof. MUDr. Michal Anděl, CSc., prof. MUDr. Vladimír Beneš, DrSc., prof. MUDr. Pavel Gregor, DrSc., prof. MUDr. Jiří Mazánek, DrSc., prof. MUDr. Pavel Pařko, DrSc., prof. MUDr. Jan Pirk, DrSc., prof. MUDr. Richard Rokyta, DrSc., prof. MUDr. Antonín Sosna, DrSc., doc. MUDr. Bohuslav Svoboda, CSc.

Inzerce **Veronika Měchurová**, tel. 221 180 191 / mechurova@sanquis.cz

Předplatně 221 180 229, 221 180 194 / predplatne@sanquis.cz / www.sanquis.cz

Adresa redakce **Španělská 10, 120 00 Praha 2**, tel. 221 180 194, fax 221 180 280

Za obsah inzerce ručí zadavatel. Za původnost a obsahovou správnost ručí autoři. Právní režim autorských děl nabídnutých redakci se řídí zejména autorským zákonem č. 121/2000 Sb. a dalšími českými právními normami. Přijetím díla k uveřejnění nabývá vydavatel práva k šíření přijatého díla časopiseckou formou včetně možnosti zveřejnění na www stránkách časopisu, vydání na CD-ROM nebo jiným způsobem v elektronické podobě. Všechna práva k uveřejněným dílům jsou vyhrazena. Autorské právo časopisu a navazujícím elektronickým publikacím vykonává vydavatel.

Registrace SANQUIS – MK ČR E 8319, Registrace SANQUIS – EDICE PROFESIONÁL – MK ČR E 18887, ISSN 1212-6535

Cena za předplatně on-line (12 čísel) 300 Kč, Cena jednoho čísla on-line 33 Kč

Moravská galerie v Brně
Pražákův palác

4|11|2011—5|2|2012
www.moravska-galerie.cz

v plněm spekttru

fotografie 1900—1950 ze sbírky Moravské galerie v Brně

Hlavní partner / Main Partner:

Partneři / Partners:

Klub SANQUIS

Také v říjnu vám přinášíme zajímavé výhody a slevy!

Když kartu SANQUIS předložíte v institucích či obchodech, s nimiž spolupracujeme a jejichž adresy najdete na této stránce a také na www.sanquis.cz/klub, máte zaručeny slevy a výhody. Při nákupu přes internet stačí uvést heslo SANQUIS a číslo vaší karty.

V rámci klubu Sanquis můžete teď využít i tuto nabídku:

Monografie Heleny Konstantinové Obrazy-kresby-grafika-ilustrace z nakladatelství Vyšehrad: **sleva 50% – místo 498 Kč jen 249 Kč**, knížku lze objednat na 271 961 380, na distribuce@ivysehrad.cz či přes www.ivysehrad.cz.

GALERIE A VÝSTAVNÍ SÍŇ

Dům umění města Brna: sleva 50% na vstup pro dospělého.

Více na www.dum-umeni.cz.

Moravská galerie v Brně: sleva 50% na vstupném po předložení karty Sanquis. Více o aktuálních výstavách na www.moravska-galerie.cz.

Galerie kritiků, Praha 1: volné vstupné a sleva 20% na všechny publikace vydané Galeríí kritiků, www.galeriekritiku.cz, Facebook – Galerie kritiků.

Topičův Salon, Praha 1: sleva 50% na vstup do výstavní síně.

Galerie výtvarného umění v Ostravě: sleva 30% na publikace a 3x do roka vstup zdarma.

Galerie Havelka, Praha 1: sleva 30% na katalog ke každé aktuální výstavě, www.galeriehavelka.cz.

Národní galerie v Praze: sleva 20%

na vstupném do všech výstavních prostor. Více informací na www.ngprague.cz.

Muzeum Montanelli, Praha 1: sleva 20% na vstup – více na www.muzeummontanelli.com.

Uměleckoprůmyslové museum v Praze: sleva 20% na publikace vydávané UPM, kontakt pro uplatnění slevy – marketing@upm.cz.

Museum Kampa, Praha 1: 2x za rok volný vstup pro 2 osoby (majitel karty + doprovod) a sleva 15% na katalogy. www.museumkampa.cz

S Galerie, Praha 6: sleva 10% z prodejní ceny autorských šperků a grafiky. Kontakty: tel.: 605 149 838, www.sgalerie.cz.

KNIHY, DIVADLO, HUDBA...

Nakladatelství trnka: sleva 35% na veškeré zboží zakoupené přes www.studio-trnka.cz. Osobní odběr možný po předchozí telefonické dohodě na adrese V Podbabě 18, Praha 6, 603 535 135.

WALD Press, s. r. o.: sleva 30% na veškerou produkci – knihy, CD, DVD. Objednávky na e-mail: produkce@sanquis.cz nebo na telefonním čísle 221 180 229.

Nakladatelství Listen: sleva 30% na knížky (při objednání nejméně tří publikací). Objednávky na e-mailu listen.docekal@tiscali.cz nebo telefonicky na čísle 777 620 143.

Nakladatelství Práh s. r. o.: sleva 30% na knihy objednané přes internet na www.prah.cz nebo e-mailem na prah@prah.cz.

Nakladatelství TITANIC, spol. s r. o.: sleva 30% na všechny knihy. Objednávky: www.titanic.n.cz, titanic.n@gmail.com, tel.: 257 211 257.

Musica Florea: sleva 30% na všechny koncerty v sezóně 2010/2011. Objednávky: vstupenky@musicaflorea.cz, tel. 603 832 501.

Nakladatelství Mladá fronta a. s.: sleva 20% na knižní produkci objednanou přes www.bookcafe.cz nebo prodej@mf.cz, tel. 225 347 313.

Pražská komorní filharmonie: sleva 20% na všechny koncerty do konce sezony, www.pkf.cz.

Nakladatelství Meander: sleva 20% na knihy objednané přes internet na www.meander.cz. Tel.: 773 902 100.

Nakladatelství LIBRI, spol. s r. o.: sleva 20% na všechny knihy objednané přes www.libri.cz.

Labyrint, nakladatelství a kulturní revue:

sleva 20% na publikace objednané přes internet na www.labyrint.net/labsnop.

Nakladatelství Galén: sleva 20% z prodejní ceny veškeré produkce objednané přes webové stránky www.galen.cz.

Nakladatelství HOST: sleva 20% na veškerou knižní produkci při objednání přes internet na www.hostbrno.cz.

Nakladatelství Brio: sleva 20% na všechny knihy nakladatelství objednané přes internetové stránky www.briopublishing.cz.

Orchestr Berg: sleva 20% na vstupenky na koncerty abonentní sezony BERGIN2011 (slevy nelze kombinovat). www.berg.cz

Nakladatelství GRADA Publishing, a. s.: sleva 15% na knižní produkci. Objednávky přes www.grada.cz, obchod@grada.cz.

Nakladatelství FORTUNA: sleva 15% na nákup knih Nástin dějin evropského umění (1. a 2. díl) v Centru učebnic, Ostrovní 30, Praha 1.

Divadlo v Dlouhé, Praha 1: sleva 60 Kč z ceny jedné vstupenky na představení ve velkém sále (mimo dětská představení).

Divadlo pod Palmovkou, Praha 8: sleva 20% na všechna představení z repertoáru. Rezervace: 283 011 127, www.divadlopodpalmovkou.cz.

Nakladatelství Academia: sleva 10% na nákup v knihkupectvích Academia v Praze a v Brně a sleva 25% na knihu Zdeňka Ježka Ve znamení neštovic. www.academia.cz

OSTATNÍ

Zábavné herní plány: sleva 25% na lepo-relo úspěšných herních plánů 4 VESELÉ HRY autorky Lucie Ernestové. www.herniplany.cz

Terapea, Praha: sleva 25% na rytmickou masáž, www.terapea.cz, 775 584 485.

Módní ordinace: sleva 25% na odborné poradenství známé stylistky Kláry Klem-pířové, www.modniordinace.cz, info@modniordinace.cz.

Kr studio & nehtová pohotovost, Praha: sleva 21% na veškeré služby: www.krstudio.cz, info@krstudio.cz, tel.: 241 431 513.

Distylelab: sleva 20% na luxusní dámskou konfekci s kožešinou Goddess. www.distylelab.cz

Kadeřnický salon La Vida: sleva 20% na dámské kadeřnické služby. Objednávky: 222 233 297, 724 005 520, lavida@lavida.cz.

Veva.cz: sleva 20 % na semináře. Objednávky: veva@veva.cz, 271 752 098, www.veva.cz.

Lavera: sleva 20 % na značky alva, BEMA bio, HennaPlus, lavera, LAVERÉ, nature friends, PURITY VISION, Tautropfen, Florascent, Star-glide, AlmaWin, Klar, Sonett, ImmiFlex a Sanatur. Kontakty: www.organicnetime.cz, objednavky@organicnetime.cz

Studio Visage, Jafra Cosmetics, Praha: sleva 20 % na kosmetickou péči a vybrané sady kosmetiky. Tel.: 604 605 350, www.jafracosmetics.cz.

Trigger Divers PADI 5 Star IDC Center, Praha: sleva 20 % na potápěčskou masku a další vybavení, sleva 10 % na kurzy potápění. www.trigger.cz.

Alia Optic, Praha 1: sleva 15 % na brýle, měření zraku, aplikaci kontaktních čoček. www.aliaoptic.cz, optika@aliaoptic.cz, tel.: 731 417 173

Parkhotel Průhonice: sleva 10 % na hotelové služby. Kontakty: www.parkhotel-pruhonice.cz, info@parkhotel-pruhonice.cz, 267 750 405.

Kitl s.r.o., Jablonec nad Nisou: sleva 10 % v e-shopu a sleva 20 % při nákupu zboží v prodejně Pasiříská 60, Jablonec n. N., www.kitl.cz.

AMWA: sleva 10 % na biotextil barvený bylinami (kromě položek již v akci), www.amwa.cz

Merten Dental: sleva 10 % na veškeré zboží objednané přes www.merten-dental.cz.

Galerie módy Heleny Fejkové: sleva 10 % na oděvní tvorbu Heleny Fejkové v kategorii vycházka, byznys, společnost i svatba, www.helenafejkova.cz

Klub Měsíček, přirozená podpora zdraví: sleva 10 % na služby a zboží v prodejně i přes www.klubmesicek.cz. info@klubmesicek.cz, 603 303 146

Cestovní kancelář Juklík, spol. s r. o.: sleva 10 % na služby, www.ckjuklik.cz, tel.: 777 719 966.

Art Interier, Praha 8: sleva 10 % z ceny projektu. Architektonický ateliér nabízí designové návrhy a kreativní řešení. Kontakty: 603 718 586, www.art-interier.cz

China Tours, spol. s r. o., specialista na poznávací cesty do Číny a Asie: sleva 7 % z ceny zájezdu.

Více na www.chinatours.cz, tel. 222 958 203-4.

Předplatte si Sanquis ON-LINE

Od října 2011 vychází Sanquis každý měsíc v elektronické podobě.

V elektronickém časopise si můžete **listovat na www.sanquis.cz/ online**, stáhnout si ho do svého počítače nebo iPadu.

K předplatnému **získáte klubovou kartu Sanquis**, která nabízí slevy a další výhody v galeriích, knihkupectvích či nakladatelstvích, v kosmetických a wellnes centrech, v prodejnách zdravé výživy a v řadě obchodů.

Každý předplatitel má také zaručený **přístup zdarma k celému archivu Sanquisu** a klubovým bonusům.

Předplatné SANQUIS ON-LINE:

12 čísel (roční předplatné) + klubová karta – 300 Kč
6 čísel (půlroční předplatné) + klubová karta – 160 Kč

Sleva pro studenty: ISIC, ITIC, ALIVE – 20%
Ostatní studenti: 15%

Jak si objednat Sanquis ON-LINE:

telefonicky

volejte: 221 180 229 ve všední dny od 9 do 16 hodin

přes internet

vyplňte a odešlete formulář na webové stránce www.sanquis.cz/predplatne

e-mailem

pošlete zprávu na adresu predplatne@sanquis.cz, uveďte své jméno, adresu, email a vyberte si roční nebo půlroční předplatné

Zálohovou fakturu dostanete obratem, po zaplacení Vám pošleme klubovou kartu a kód pro vstup k elektronické verzi časopisu a dalším předplatitelským bonusům.

Říjnové číslo vychází 3. 10. 2011

ČESKÉ CENTRUM
CZECH CENTRE

YUSUKE NAKAMURA
AYAKO TAKAGI
JIŘÍ VOTRUBA
THINGS WILL NEVER
BE THE SAME
6 — 29 / 10 / 2011
ČESKÉ CENTRUM
PRAHA

WWW.CZECHCENTRES.CZ/PRAGUE

ČESKÉ CENTRUM PRAHA
RYTÍŘSKÁ 31, PRAHA 1
OTEVŘENO
ÚT / PÁ 10:00—18:00, SO 12:00—18:00

PLAY v Techmanii

Hravá výstava Petra Nikla a spol. cestuje po zemích českých a moravských. Po úspěšné „misi“ v Praze a Brně teď míří do plzeňské Techmanie.

Pro Techmania Science Center připravili výtvarníci podílející se na výstavě PLAY přes dvacet interaktivních exponátů, z nichž vytvářejí svěbytný labyrint nástrojů: Niklovo Srdce nebo-li pohyblivá krajina s orchestrálním pultem, Fontána libosti Petra Lorence, Harfii z dílny Ondřeje Puchty, varhanní bicykl Jiřího Konvrzka, Kroužkový kanon Ondřeje Janouška, Kaleidoskop Labyrint světla od Petra Lorence... Co nástroj, to originál, využívající světelné, zvukové nebo hmatové efekty. Dotýkat se exponátů na této pozoruhodné výstavě je samozřejmě stále povoleno, ba dokonce nařízeno. A hrát si? Hrát si budou zase určitě všichni bez rozdílu – malí i velcí!

Výstava je součástí mezinárodního projektu ORBIS PICTUS aneb..., který vzniká pod záštitou občanského sdružení Audabiac a jenž navštívilo už více než 2,5 milionů lidí na celém světě.

PLAY v Techmanii začíná 6. října a bude pro všechny snivce otevřena až do konce roku 2011. Přijďte si pohrát...

WWW.TECHMANIA.CZ, WWW.ORBIS-PICTUS.COM

Redakce SANQUIS – JUNIOR každý týden

První číslo časopisu SANQUIS – JUNIOR vyšlo na pražské výstavě PLAY, kterou navštívilo na přelomu roku 2010 a 2011 přes 100 000 lidí. Mezi nimi byly i stovky dětí, které se zapojily do naší soutěže o nejoriginálnější titulní stránku časopisu. Druhé číslo dětské edice se vytvářelo už u nás v redakci, jeho ústředním tématem bylo Národní divadlo, kam jsme se s malými novináři vydali na poznávací procházku. Vznikly zajímavé texty, kresby, fotografie. A třetí číslo?

Momentálně na něm intenzivně pracujeme. Dětská redakce se stabilizovala, scházíme se v úterý a ve čtvrtek na adrese Španělská 10, vždy od 15 do 18 hodin. A každý nový zájemce je vítán!

VÍCE INFORMACÍ WWW.SANQUIS.CZ/JUNIOR, VOLEJTE 731 479 423

Rozhovory, *reportáže*,
fotografie, ilustrace, grafika

Text **Irena Jirků**

šéfredaktorka

Neztrácej(me) kuráž!

„**Bolí mě, že trpíš** takovou nejistotou, a věřím, že to je další důvod, proč bys do toho měl vložit všechno. Buď jedno, nebo druhé. Buď se staneš dobrým právníkem, nebo opravdovým malířem, ale nesmí se z tebe stát nerozhodný tvor v plášti poskvrněném barvami,“ píše z Paříže Emile Zola v polovině 19. století svému příteli Paulu Cézannovi. Ten se trápí při studiích práv, ke kterým ho odsoudilo přání otce. Pragmatický bankéř z jihofrancouzského Aix-en-Provence chce pro svého syna užitečné a jisté povolání, zatímco Paul od dětství touží jen po jediném. Malovat. Muž, na jehož dílo se o pár desítek let později začnou odvolávat všichni moderní malíři, musel překonávat nejen nepochopení okolí, ale především zdolat vlastní pochybnosti. Horu pochybností! Ale když konečně na onen pomyslný vrcholek vystoupá, nenechá se už svést z cesty. Ten zarputilý podivín maluje bez přestání krajinu svého dětství, maluje věci, cukřenky, talíře, jablka a zůstává lhostejný ke všem výhradám pařížských kritiků. Neusiluje o aplaus zástupů, vlastně ani netouží po velké výstavě. A když pochybnosti přece jen zaťukají na okno, ví si už rady: „Mám vlasy a vousy větší než talent. Přesto však neztrácím kuráž, pokud jde o malbu!“ V redakci Sanquisu otevíráme tímto číslem, prvním v elektronické podobě, úplně novou kapitolu. Jsem ráda, že ji začínáme právě s příběhem Paula Cézanna.

Přeju nám i Vám, milí čtenáři, *bon courage!*

Děkuji Vám všem za podporu a přízeň.

A moc se těším na další setkávání,

Na protější straně:
Jan Vojta – Lovec, 2010,
karton, kombinovaná technika

Iluze a vize Jana Vojtty

Koncem roku 1983 se cestou domů malíř zastavil v Národním divadle. V té době se rekonstruovalo. „Byly tam jen obvodové zdi, sedl jsem si do první galerie na zábradlí, koukal do prázdné díry a omlouval se dědovi, že chci opustit českou hroudu.“

Jan podobu se svým dědečkem, hercem Jaroslavem Vojtou, nezapře. Zemřel, když mu bylo třináct, dodnes má ale před očima jeho pracovnu, hromadu dopisů na stole. „Dával si odpoledne šlofika v křesle a já se strašně otravoval. Pak mě bral do nedalekého lesa na dlouhé procházky, během nichž si opakoval své role.“ Na základní škole si všichni mysleli, že po dědovi, herci, musel zdědit talent, pro něj však byla peklem pouhá recitace básničky. „Chtěl jsem být dobrý, všichni to ode mne očekávali, jenže já ze sebe nedostal ani slovo, měl jsem strašnou trému.“ A tak raději od dětství pozoruje, co se děje kolem něj, a maluje. Své myšlenky, pocity nevyjadřuje příliš slovy, dává je na obrazy. Mrazí z nich v zádech i v teple, ve světnici s velkou pecí, ve starém domě, kde jsme se setkali. Vydali jsme se v něm spolu na cestu plnou vzpomínek, příjemných a také těch, o kterých se i dnes špatně mluví. Absolvent Hollarovy střední výtvarné školy, vystudovaný scénograf, malíř tělem i duší dnes říká, že buď neměl odcházet do emigrace, nebo se vracet.

Světlo na konci tunelu

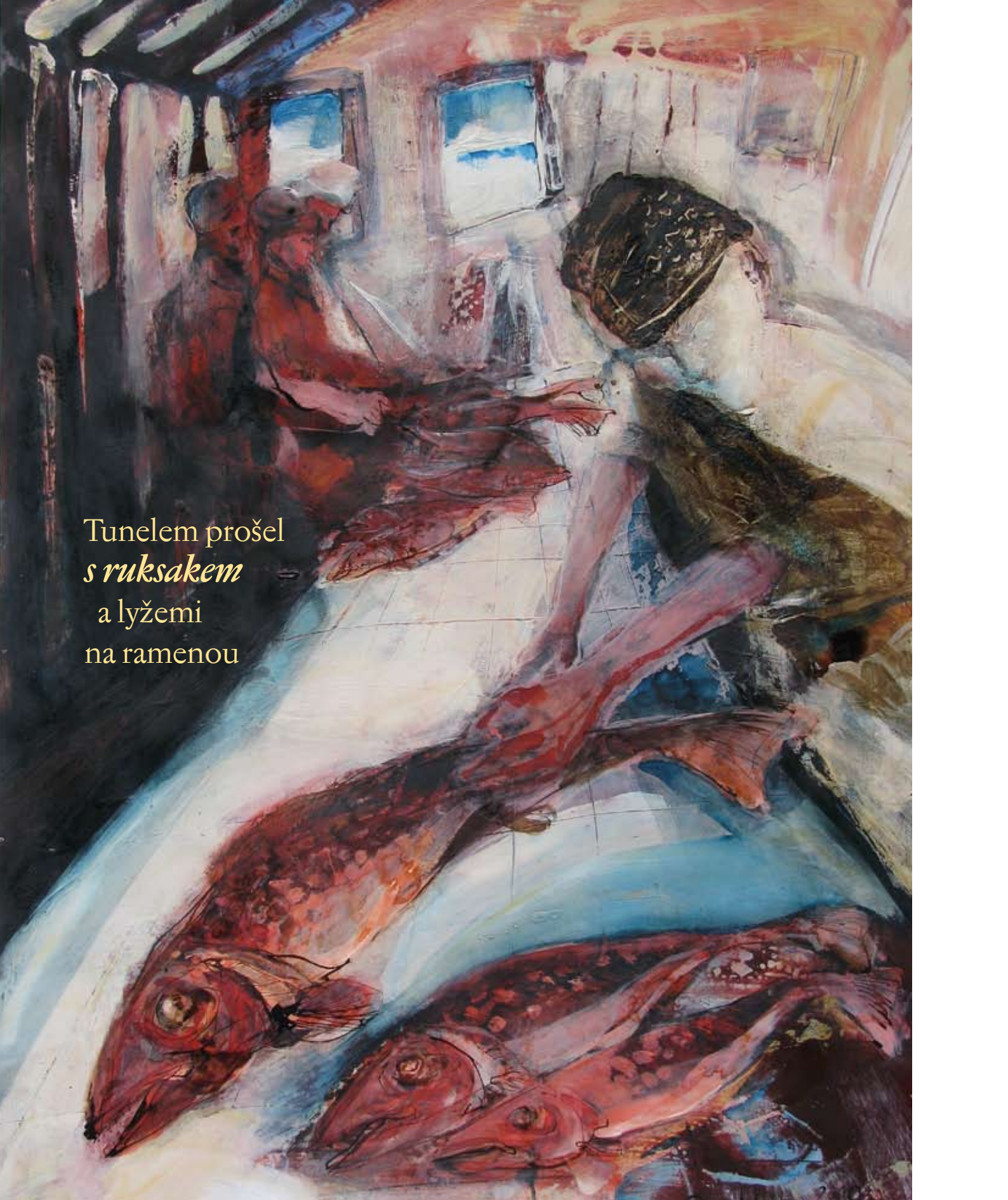
Zanedlouho po své návštěvě Národního divadla si koupil lyžařský zájezd do Kranjské Gory ve Slovinsku. Od kamarádů věděl, že tam je tunel dlouhý devět kilometrů, který končí na rakouské straně. Nic neplánoval, nevěděl, kde z tunelu vyjde, nezjišťoval si, v jakých intervalech vlaky tudy projíždějí. Prošel tunelem s ruksakem na zádech a lyžemi na ramenou.

Z jeho obrazů jde
mráz po zádech,
a to i v teple
domova

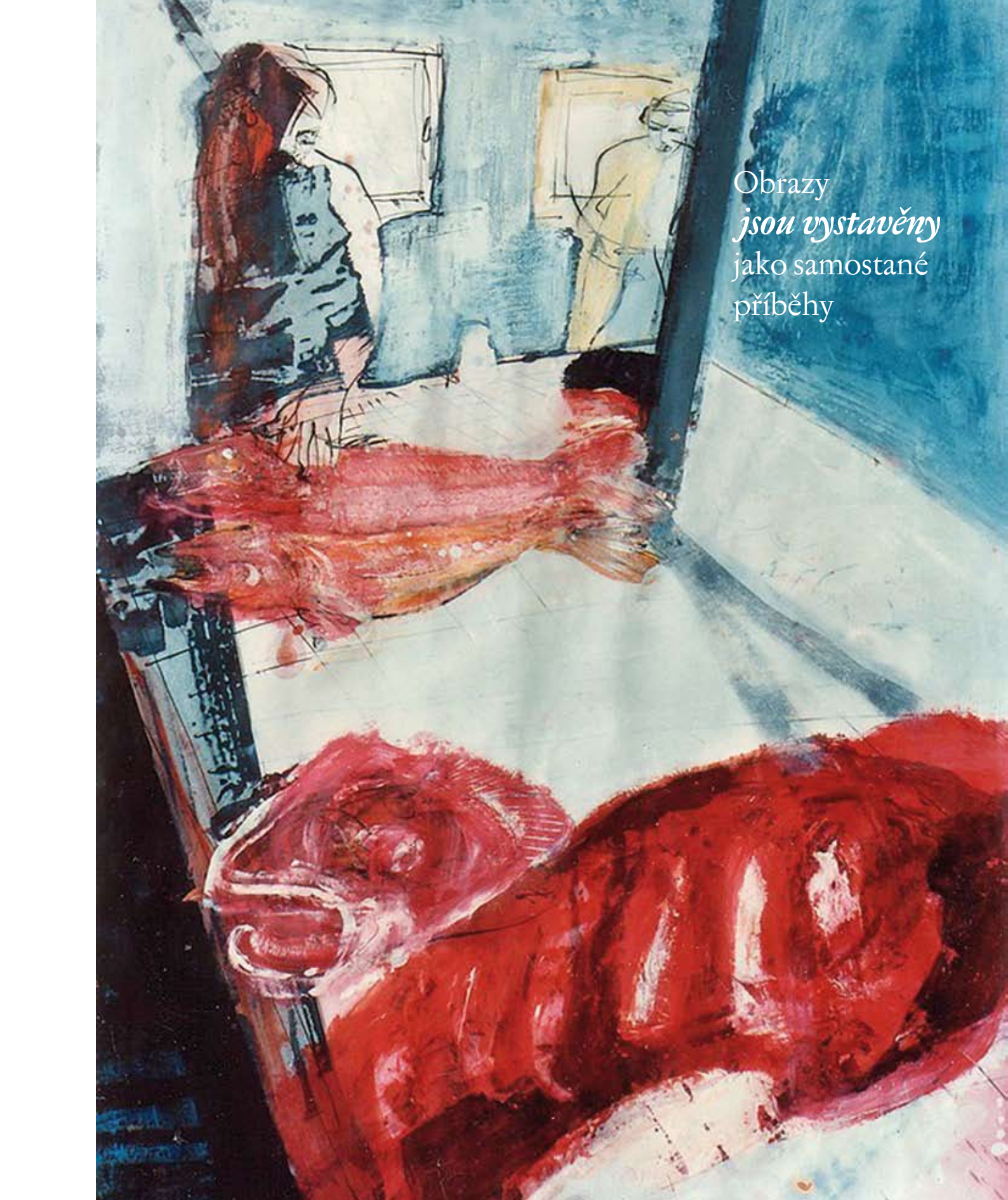
Na protější straně:
Brett 2, 2010,
papír, kombinovaná technika

Žrout, 1988,
papír, kombinovaná technika

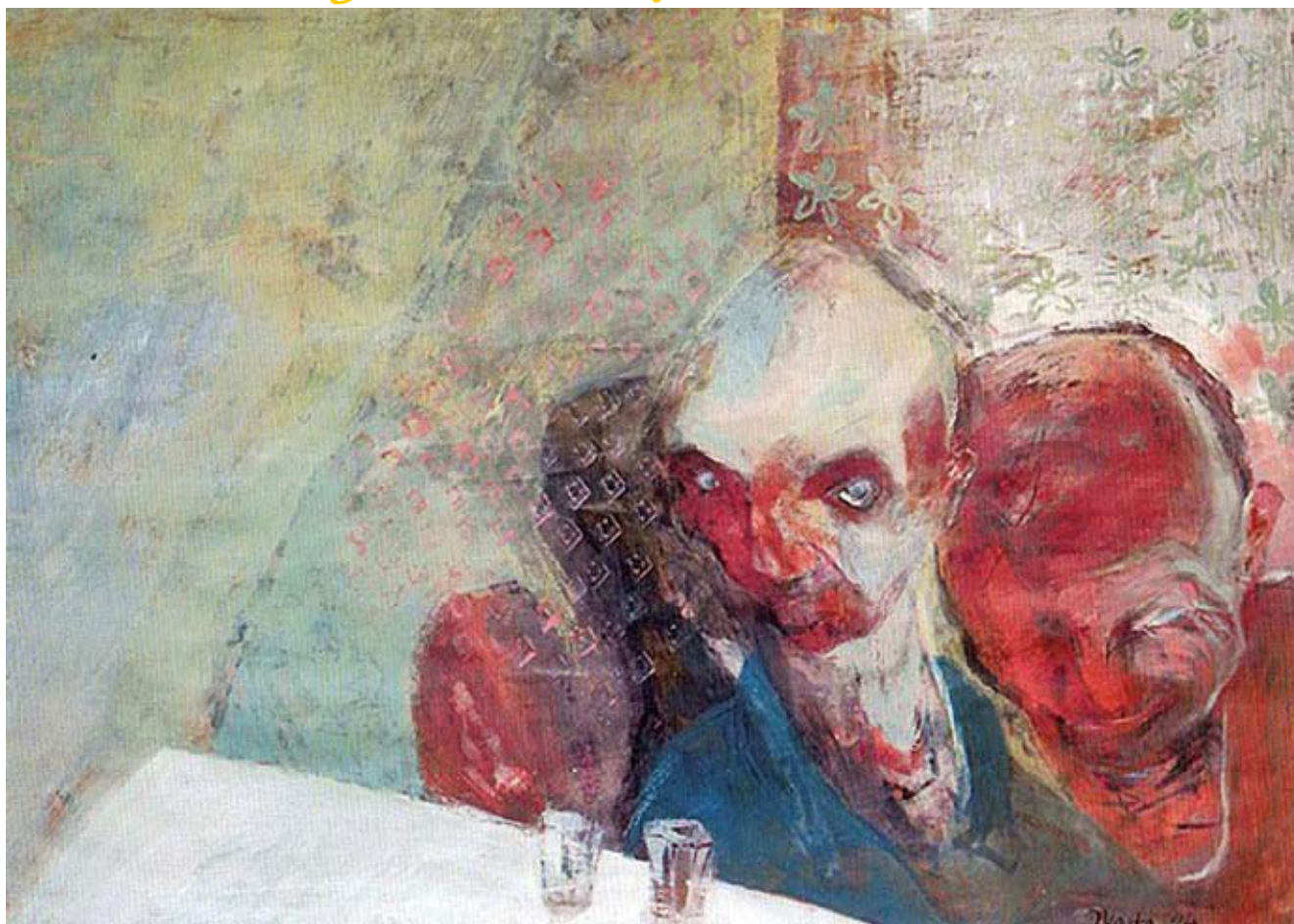
A painting depicting a fish market scene. In the foreground, several large, reddish-brown fish are laid out on a white tiled floor. A person in a dark, patterned headscarf and a dark jacket is seen from the side, carrying a large fish on their shoulder. In the background, another person is visible near a window, and the interior of a wooden building is shown with various items hanging on the walls. The overall style is expressive and somewhat abstract, with visible brushstrokes and a rich color palette.

Tunelem prošel
s ruksakem
a lyžemi
na ramenou

Obrazy
jsou vystavěny
jako samostatné
příběhy

Život *ve Vídni byl* velmi důležitým obdobím.

„Plánoval jsem dokonce přejít kopce na lyžích, ale to bych asi nepřežil. V půl jedné v noci jsem vylezl z tunelu, svítil měsíc, všude zářil sníh. Teď to asi bude znít dost pateticky, ale já si klekl a políbil zem. Předě mnou byl nový život.“ Kam jít? Doprava? Doleva? V dálce uviděl opuštěnou stodolu, vlezl si na balíky se slámou a počkal do svítání. Ráno nasadil lyže, a jako by se nic nedělo, začal sjíždět do údolí. Na první autobusové zastávce počkal na autobus, který svážel děti do školy, a dojel s ním až do Klagenfurtu. Tam nasedl do prvního vlaku, směr Vídeň.

Ve Vídni se za něj zaručili přátelé jeho rodičů, sehnali mu byt a práci v grafické agentuře. „Neuměl jsem moc německy, ocitl jsem se v úplně jiném systému. Práce jsem si vážil, ale typografie je rutina a já jsem toužil rozvíjet svou kreativitu.“ V té době jej oslovil jeden vídeňský architekt, dva roky pak do jeho návrhů exteriérů a interiéru zakresloval postavy lidí... A maloval. „První rok byl sice se starostmi, ale také se spoustou kamarádů, kteří si pomáhali, život ve Vídni pro mne byl velmi důležitým obdobím.“

Barvy malebného Gargana

Roku 1987 odjíždí s kamarádem na půl roku do Itálie. Jeden známý jim půjčuje starý rybářský domek stojící na skále, obklopený ze tří stran mořem. Bez elektřiny, bez topení. „V životě jsem nezažil takovou očistu, byli jsme tam v zimě, po třiceti letech tam sněžilo, neměli jsme čím topit. Nevadilo nám to. Vstával jsem za svítání a až do večera jsem maloval.“

Zloděj, 1994,
papír, kombinovaná technika,
Na protější straně:
Brett 1, 1988,
papír, kombinovaná technika

*Prosadit se
v Čechách
trvalo
mnohem déle*

Barvy malebného Gargana, čilý ruch italských trhů, jej okouzlí. Cyklus kreseb a maleb, který tu vznikl, hýří barvami, z obrazů je cítit klid a vyrovnanost. Po návratu z italského očiště má výstavu nedaleko Vídně. Potkává pana Rysanka a ten mu poradí, aby své tři originály přivezl na komisi do vídeňského uměleckého spolku Künstlerhaus. Ten jej přijímá a jako řádnému členu mu uspořádá i výstavu. Najednou se mu otevírá vídeňský umělecký svět.

Druhá emigrace

Konec osmdesátých let je nabitý historickými událostmi. Jan Vojta se po šesti letech smí vrátit do Čech. Natrvalo jej sem však zavedou až tragické rodinné události, nečekaně mu umírají rodiče. Ani dnes, po tolika letech, se mu na tuto dobu nechce vzpomínat. „Po revoluci byl zmatek, ale hlavně jsem všude v galeriích slyšel: ‚Vaše práce se mi líbí, ale vás tady nikdo nezná.‘ Chtěl vstoupit do nějakého spolku, nepodařilo se. Vypadalo to, že se místní malíři bojí o své vydobyté pozice. „Pro mě to byla druhá emigrace. V Rakousku mi trvalo dva roky se zviditelnit, tady o mnoho déle!“ Prostě čas iluzí i rozčarování. Jan si najde práci v reklamní agentuře, ve volných chvílích stále maluje. Po čase si plní i svůj dávný sen. Kupuje si velký tiskařský lis, studuje knihy o tisku a začíná tisknout. „Alchymie celého postupu mě chytla, ze začátku jsem spoustu věcí dělal špatně, ale našel jsem chuť tvořit jinak.“ A téma? Grónsko.

Krajiny ledovců

Rok a půl po Itálii odjíždí ke své sestřenci žijící v Grónsku. Vzdálená krajina, chladné ledovce jej přitahovaly. Obrazy, které tam namaloval, měly velký úspěch. Navíc kontrast černé a bílé, pevniny a ledovce, byl pro grafickou práci ideální. Napadá mě, jestli ponurost krajiny neměla blízko k jeho myšlenkám. „Ale tam když vysvitlo slunce, všechno se rozsvítilo – modrá obloha, červené domky, lodě – to bylo spíš pohlázení po duši.“ Když v zimě tvořil na chalupě, nemohl ve svém ateliéru, který má v otevřené stodole, tisknout ani leptat. „Moc se mi líbí, když leptám do plechu. Jenže ve stodole byla hrozná zima, nešlo to. Napadlo mě použít tlusté kartony, ty mohou napodobit proleptanou desku.“ Vzniklo pár obrazů. Opět krajiny ledovců, pro našince trochu tajemné, přesto na jeho obrazech něčím blízké.

Minulý rok se mu splnilo velké přání. Své grónské práce mohl ukázat na místě nejpříhodnějším – v Grónském centru v Kodani. Kurátorka výstavy poznamenala, že jsou vystaveny jako samostatné příběhy. Ocenila i pochopení pro grónskou krajinu. A tak jednoho listopadového odpoledne roku 2010 grónští Eskymáci mohou v rozhlasu slyšet českého malíře Jana Vojtu, jak se vyznává ze svého vztahu k jejich zemi. S Grónskem mu však pomalu dochází dech. Chtěl by začít pracovat s teplejšími barvami, malovat barevněji, lákají ho kontrasty mezi stínem a světlem. Pro inspiraci by rád odjel do jedné z jižních arabských zemí ... ■

Jan Vojta (*1955)

- Vystudoval scénografii na DAMU. Jeho diplomovou prací byla Ibsenova inscenace Nápadníci trůnu.
- Po absolutoriu se věnoval užité grafice, ilustracím a kostýmním realizacím.
- V malbě pokračoval i po svém odchodu do Rakouska (1984).
- Roku 1987 byl přijat do vídeňského uměleckého spolku Künstlerhaus.
- Po návratu do Čech vedle malování proniká i do tajů hlubotisku a litografie.
- Má osmiletého syna Filipa.

Torzo, 1987,
papír, kombinovaná technika
Na protější straně:
Dravé ryby, 2010, karton,
kombinovaná technika

Thusté *kartony*
mobou napodobit
proleptanou desku

Radost z hudby

**„Skládám složitou hudbu, která ale vůbec nezní složitě,“
říká izraelský kontrabasista, skladatel a zpěvák **Avishai Cohen**.
Možná právě v oné jednoduchosti tkví jeho úspěch.**

**Již dvanácté
album Avishaie
Cohena Seven
Seas obsahuje
deset skladeb.
Jsou fúzí jazzu
a hudby Střední-
ho východu. BLUE
NOTE/EMI**

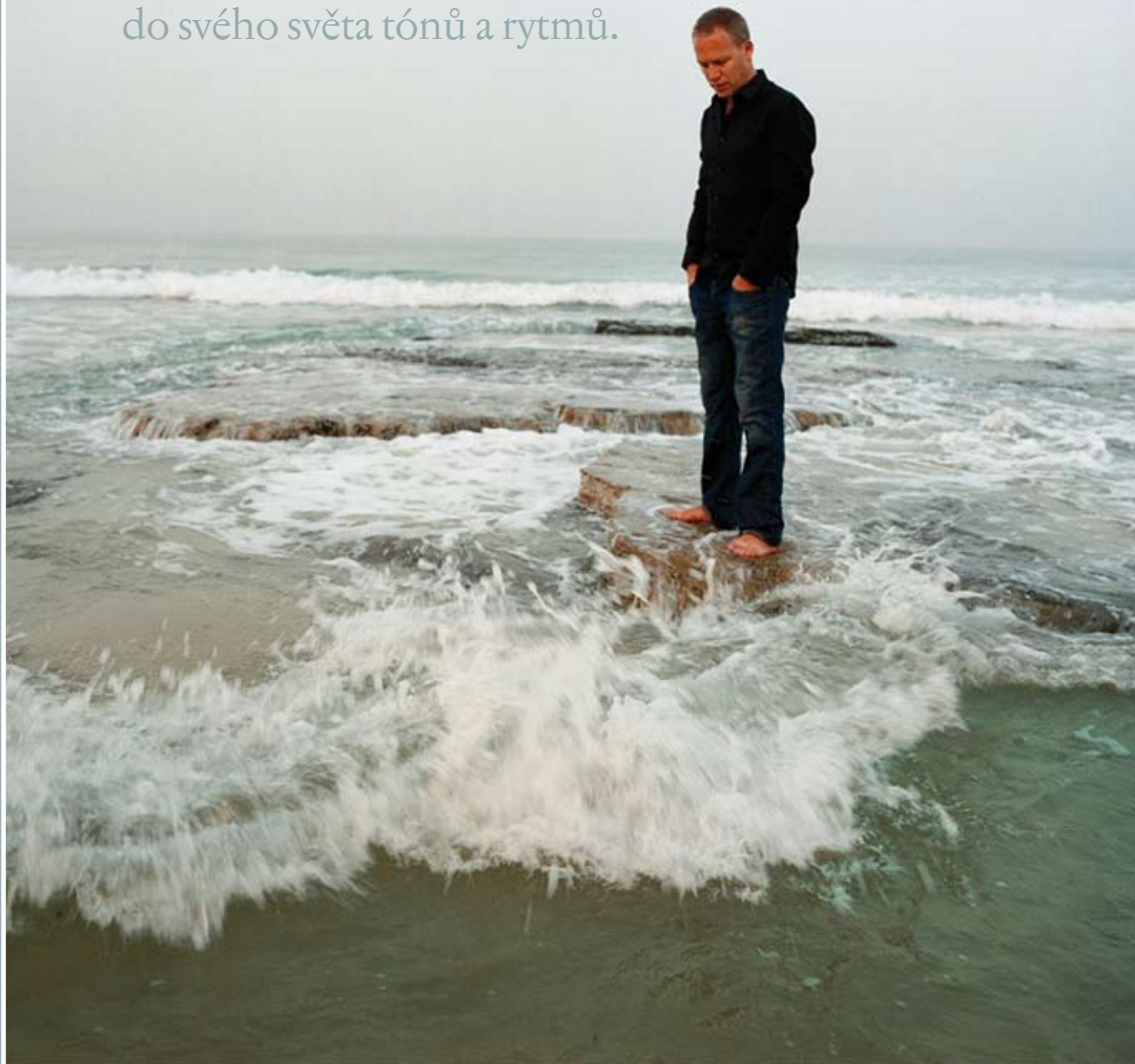
Hudební kritici i jeho příznivci však vyzdvihují ještě něco jiného. Stačí okamžik a Cohen svou hudbou vtáhne posluchače do svého světa tónů, rytmů a příběhů. Tak tomu bylo i roku 2009 při jeho listopadovém koncertě v pražském Rudolfinu. Zaznělo prvních pár tónů a všichni do jednoho věděli, že ten večer se odehraje něco mimořádného. Radost z hudby, která vyzařovala z muzikantů, nakazila vzápětí všechny v sále. A nikomu se nechtělo odejít. Ani hudebníkům, ani publiku, a tak předavky nebraly konce. Avishai Cohen má prostě Prahu rád. A Pražané mu rozumějí (vždyť je po otci z jedné čtvrtiny Čech!).

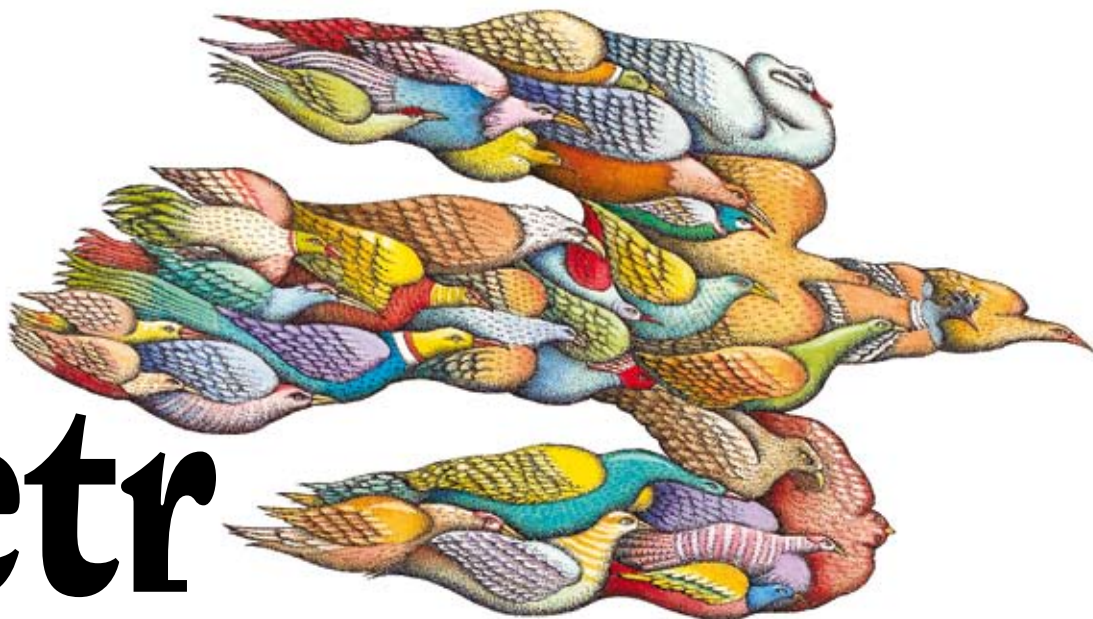
Narodil se roku 1970 v Izraeli, jak jinak než v hudební rodině. Začínal s klavírem, poté vzal do rukou elektrickou basovou kytaru. Po vojenské službě v armádním souboru se vydal do New Yorku, kde se živil i zcela nehudebně, nebránil se ani práci na stavbách. A přitom stále hrál. A protože byl nepřehlédnutelný, záhy ho oslovil Danilo Perez. Ve stejnou dobu si založil i svou vlastní kapelu. Cohenova talentu, umu i vášně pro hudbu si všiml také Chick Corea. S ním pak vstupuje na světová jazzová pódia. Zanedlouho doprovází Bobbyho McFerrina, hraje s Herbiem Hancockem, s londýnskou i izraelskou filharmonií. A skládá. V jeho kompozicích zní jazz, hebrejská i arabská hudba, evropská klasika. Před pár lety přidal i svůj hlas, který mu „slouží jako přímý a mocný prostředek k vyjádření emocí.“

V roce 2009 tehdy v Rudolfinu slíbil, že se vrátí, a své sliby plní. V Praze opět vystoupí 12. října na festivalu Struny podzimu. Jeho hudba přesně vystihuje motto tradičního českého hudebního svátku: Jazz, klasika, tradice i experiment. Cohen tu letos představí své nové album Seven Seas, na kterém kromě autorových skladeb zazní i ukolébavka Oyfn Veg Shteyt A Boym od českého rodáka Marka Varšavského či sefardská píseň Tres Hermanicas Eran. Na pódiu jej tentokrát doprovodí klavírista Omri Mor a bubeník Amil Bresler. Jenom těch předavků bude asi tentokrát o trochu méně. Pro velký zájem a po vzájemné dohodě, organizátoři přidali na stejný večer ještě jeden Cohenův koncert.

Letošní festival Struny podzimu má na říjnovém programu řadu dalších zajímavých koncertů: operní hvězda sir Willard White zde například vzdá poctu americkému zpěvákovi Paulu Robesonovi, hrdí Korsičané ze souboru A Filetta představí autentické vokální polyfonie ze svého ostrova a legendární Charles Lloyd zahraje se svými mladými nadějnými spoluhráči. ■ **AVISHAI COHEN, 12. 10., DIVADLO HYBERNIA, SIR WILLARS WHITE, 20. 10., DIVADLO NA VINOHRADECH, A FILETTA, 25. 10., MUZEUM ČESKÉ HUDBY, CHARLES LLOYD NEW QUARTET, 30. 10., RUDOLFINUM, WWW.STRUNYPODZIMU.CZ**

Izraelský kontrabasista *Avishai Cohen* představí nové album *Seven Seas* na festivalu Struny podzimu. Stačí mu okamžik a *posluchače vtáhne* do svého světa tónů a rytmů.

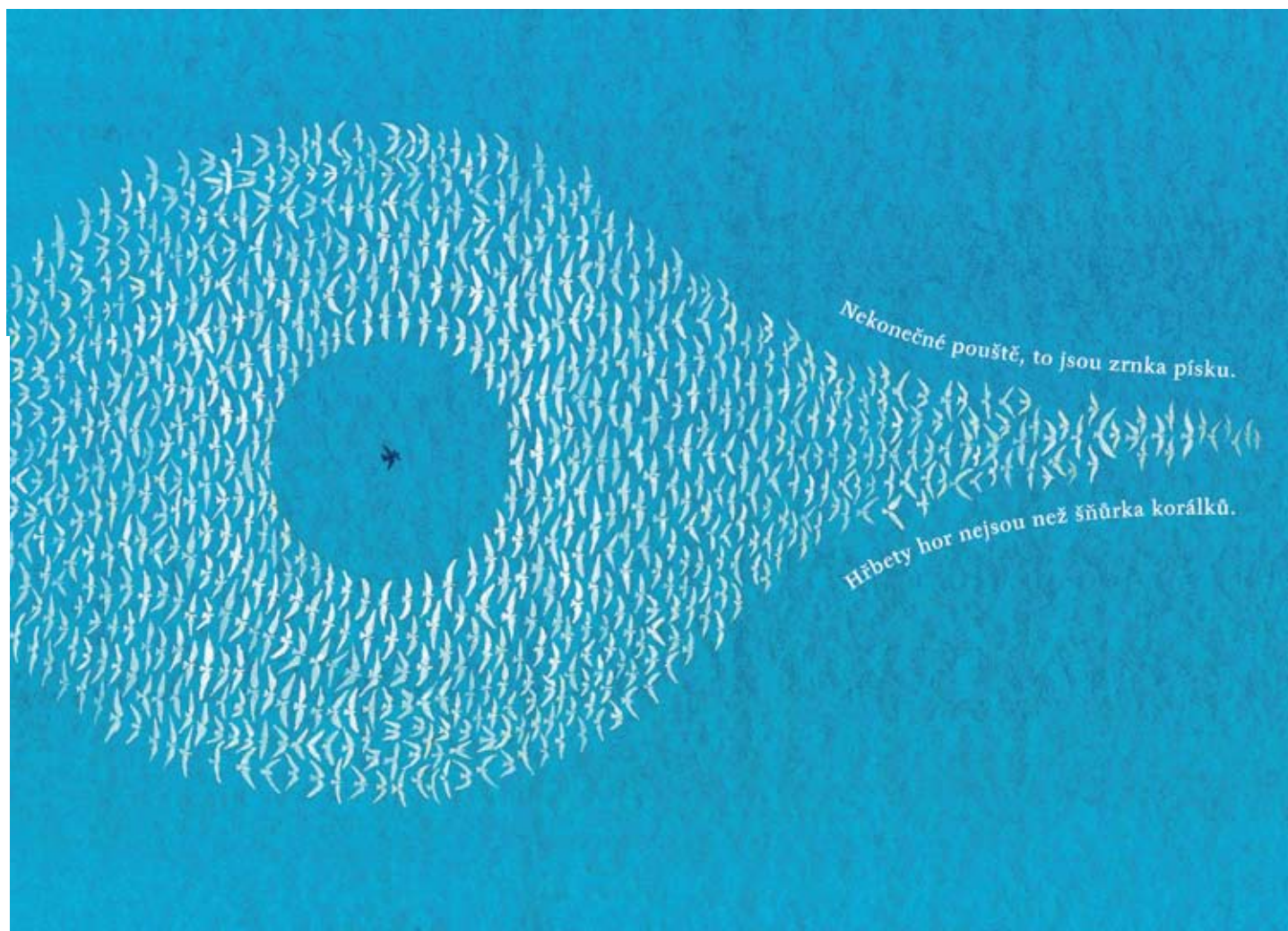

Petr Sís *o ptácích*

„Odjakživa nesmírně rád maluji obrazy létání – svobody – a ptáků. Jsou to ptáci všeho druhu: ptáci s lidskými tvářemi, rybí ptáci, hadí ptáci. Umisťoval jsem je do svých animovaných filmů, na plakáty, obaly desek i na ilustrace,“ píše na závěr své nejnovější knihy Petr Sís. Proslulý český výtvarník, grafik a spisovatel se tentokrát nechal inspirovat perským eposem z 12. století, který vypráví o putování ptáků, kteří se rozhodnou najít svého pravého krále. Do čela pestrého hejna se postaví moudrý dudek, jenž ostatním nezapírá, že cesta k tajemné hoře Kaf bude daleká, plná překážek a nebezpečí. Víra a naděje se prolínají s bolestí a nejistotou. Ptáci musí přeletět sedm údolí – Hledání, Lásky, Porozumění, Odstupu, Jednoty, Úžasu a Smrti. Na konci cesty jich zůstane pouhopouhých třicet. Ti nejvytrvalejší ale nakonec svůj cíl najdou....

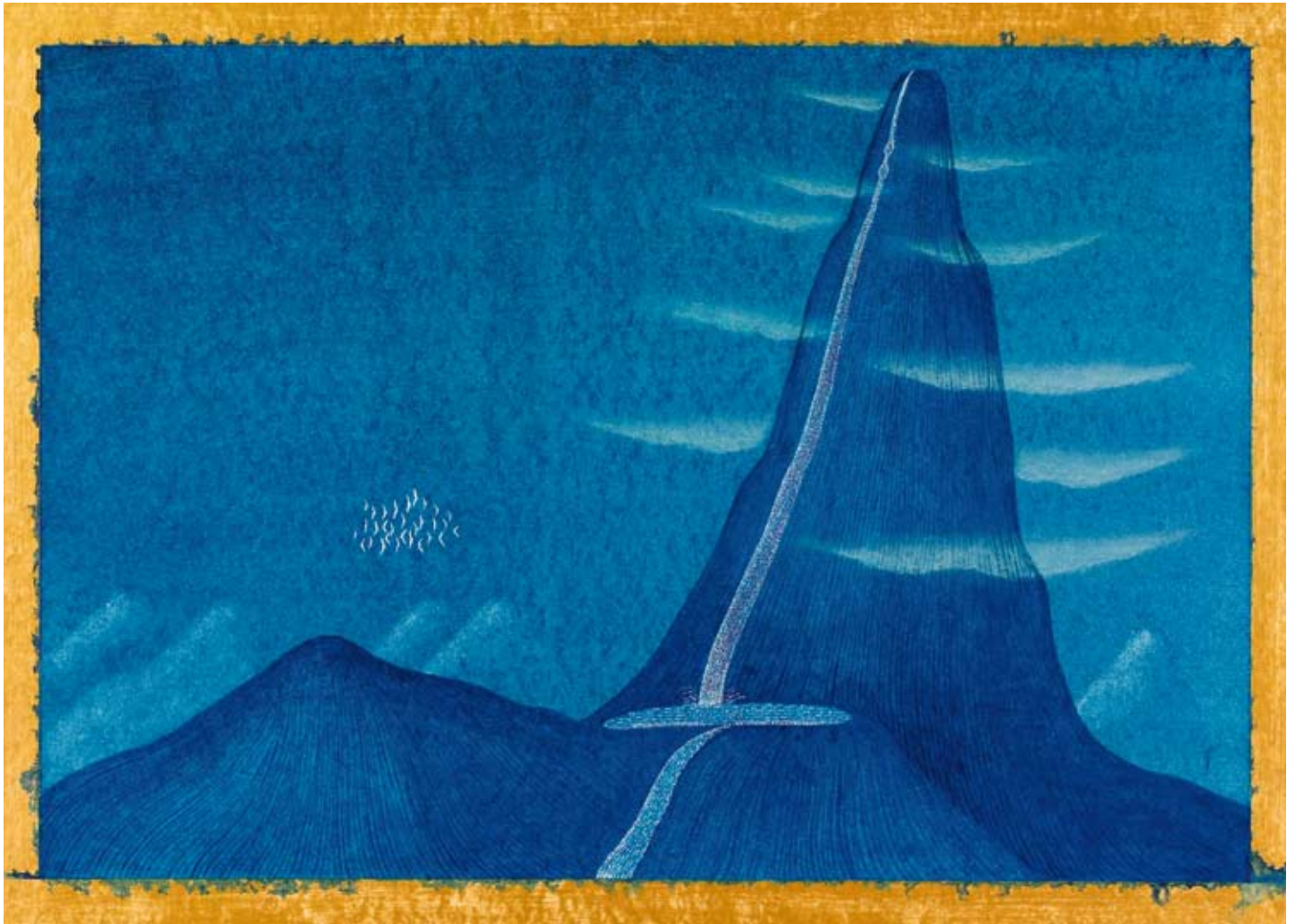
Na půvabné knížce, která v angličtině nese název *The Conference of the Birds* (nakladatelství The Penguin Press), pracoval Petr Sís tři roky. V českém překladu vydává *Ptačí sněm* na začátku října nakladatelství Labyrint. Kniha bude na pultech knihkupectví o měsíc dříve než v Americe, 4. října ji osobně představí autor v pražské galerii DOX.

To byly pouze *iluze, ptáci*, jen sen. Ničím jsme neprošli.

... Na cestu vyrazily statisíce ptáků
a zaplnily všechny kouty světa.
Mnozí ale nedoletěli.
Někteří si začali zoufat a ztratili odvalu,
celí vystrašení se pokoutně odkradli pryč.
Jiní letěli dál, ale podlehli.
Zbloudili, zešleli, zemřeli žízní, hladem,
žárem, zabila je ohromná rozloha oceánů...
Trhala je divoká zvířata a k smrti je děsilo to, co viděli cestou.
Zbylí rozedraní ptáci dorazili na konec sedmého údolí.

Víra a naděje *se prolínají* s bolestí a nejistotou.

Ptáci

Jsme naživu, nebo po smrti?
Kde je ten král,
jenž na všechno zná odpověď?
Přiletěli jsme z takové dálky.
Představ nám ho!
Vždyť jsme se probili
všemi těmi údolními!

Dudek

Údolími?
To byly pouze
iluze, ptáci, jen sen.
Ničím jsme neprošli.
Právě jsme se ocitli
na počátku cesty.

Někteří ptáci tomu nemohli uvěřit.
 Na místě ztratili veškerou naději.
 Mrtví se zřítily z oblohy.
 Někteří letěli dál.

PTAČÍ SNĚM NAPSAL A NAKRESLIL PETR SÍS.
 Z ANGLICKÉHO ORIGINÁLU PŘELOŽIL DO ČEŠTINY VIKTOR JANIŠ,
 K VYDÁNÍ PŘIPRAVIL JOACHIM DVOŘÁK.
 VYDÁVÁ RAKETA V PRODUKCI NAKLADATELSTVÍ LABYRINT, ŘÍJEN 2011.

1

Světlo obrazů

Videoprojekce, performance, instalace, všechno to moderní umění až neumění je nyní k vidění na 54. ročníku slavného benátského Bienále. A jako již několik let, i letos „nové umění“ spolehlivě přebíjí klasickou tvorbu. Jsou tu však významné výjimky.

Malířským šperkem a největším překvapením výtvarného svátku v Benátkách jsou paradoxně čtyři sta let staré obrazy slavného renesančního mistra Tintoretta. Když kurátorka Bice Curigerová hledala název a téma letošní přehlídky, napadlo ji slovo – *Illuminace*. „A světlo je přece v umění starým prvkem a k Benátkám tedy neodmyslitelně patří,“ vysvětluje Curigerová a dodává, že Tintoretto se svým pohledem na světlo není jen „klasickým malířem, nýbrž skvělým experimentátorem, umělcem, který posunul pravidla renesance.“ Takto si tedy zdůvodnila švýcarská kurátorka pozvání pro slavného benátského malíře na expozici nejsoučasnějšího umění. A návštěvníci si ten kontrast rozhodně užívají.

Co ženy chtějí

K Tintorettovi však cesta dlouhá. Jak benátské Bienále rok od roku bytní, dávno mu nestačí bývalé loděnice Benátské republiky – Arsenale, kde probíhá hlavní výstava, ani zahrady benátského hradu – *Giardini della Biennale*, kde jednotlivé státy představují své umění v národních pavilonech již od roku 1895 (a právě zde probíhá společná výstava s prominentním hostem z minulosti).

Počet zemí, které se chtěly pochlubit svými umělci a nechybět na prestižním uměleckém setkání v Benátkách, letos dospěl k číslu 89. A tak nutně na každém rohu

a za každým kanálem a mostem na návštěvníka vykukuje značka 54. Esposizione Internazionale d'Arte la Biennale di Venezia, které navádí poutníky za dalšími akcemi a uměním do zahrad, paláců a kostelů po celém městě: každý skrývá nějaké tajemství, vizitku země, která se nevešla do Giardini, umělec, který dostal příležitost k samostatné výstavě nebo mecenáše, který chtěl představit své „koně“. Člověk je odměněn vlastně nadvakrát: může si totiž prohlédnout jinak běžně uzavřené objekty, jejich interiéry, schodiště a stropy, vyhlédnout z balkonu dolů do ulic.

Tak třeba instalace na nábřeží kousek od katedrály svatého Marka: kdo by nechtěl vědět, co ženy chtějí? Neboli What Women Want (?). Prozradí mu to známý umělec Flavio Lucchini na vystavených reklamních plakátech, propagujících značky Vogue, Chanel, Prada či Yves Saint Laurent. Jenže. Z modelek jsou vidět jen oči. Tělo je zahalené, burka skrývá i tvář... Rozhodně ne jediný příspěvek ke kontroverznímu tématu islámu v Evropě. A rozhodně ani jedině „angažované dílo“, které je tento rok v Benátkách k vidění.

Takto náhodou může hledač umění zcela nečekaně narazit i na zástupkyni české umělecké scény. Ač český pavilon letos patří Dominiku Langovi a jeho Spícím městu, potěší, že se tu představuje i Kateřina Šedá, která byla pozvána ukrajinským miliardářem Viktorem Pinčukem do Palazzo Papadopoli.

Klasiky pomálu

Už byla řeč o tom, že „obyčejných“ obrazů, až na Tintoretta a hrstky malířů, kteří zůstali věrni klasické malbě, moc nepotkáme. Svým způsobem to dosvědčuje i hlavní cena. Zlatého lva letos získal Švýcar Christian Marclay za čtyřadvacetihodinovou filmovou koláž s názvem Hodiny (The Clock), k vidění je v Arsenale. Ale právem: Marclay geniálně a vtipně seskládal z tisíců filmových ukázek, v nichž nějakým způsobem

a Benátek

**Na protější straně:
Katharina Fritsch
a jedno z jejích Zátíší [1]**

**Fernando Prats
a jeho Velký jih
v chilském pavilonu [2]**

**Italský pavilon,
pohled do instalace [3]**

4

Ještě je čas, *Bienále zavírá* v listopadu

5

hraje roli čas, celodenní maraton. O čase se ve filmových střípcích mluví, závisí na něm životy, určuje osudy a zobrazují jej hodiny, hodinky, orloje, budíky, displeje i věžní hodiny. Takto tvoří jeden film, který postupuje vpřed v reálném čase. Opravdu: ukazují-li hodiny na plátně čtvrt na čtyři, pak stejný čas má divák usazený v gauči před plátnem. Minutu po minutě se odehrává splepený děj... a je opravdu dobré si nechat na Hodiny alespoň hodinu času.

Český (a slovenský) příspěvek

Sex, násilí, války, smrt, ale také spousta osobních traumat... to všechno v množství větším než malém defiluje před divákem. Po vši té mezinárodní globální porci frustrací je balzámem třeba takové dílo Švýcara Urse Fischera – Co zbylo z člověka – který nechává postupně shořet svíce s lidskou podobou...

Neopominutelná je také instalace Time Capsule (Časová kapsule) Romana Ondáka. Česká a Slovenská republika tradičně sdílejí v Benátkách jeden národní pavilon, proto jistě potěší, že „náš člověk“, který před dvěma lety reprezentoval pavilon Československo, byl znovu pozván a to do hlavní přehlídky v Arsenale. Ondák dává návštěvníkům zakusit situaci chilských horníků, uvězněných loni 69 dní v dole.

Ještě jeden „náš“ umělec byl vybrán do Benátek – totiž Federico Díaz, umělec argentinsko-slovenského původu žijící v Praze. Proměnlivou prostorovou instalací Outside itself tvoří tisíce černých kuliček, které podle pohybu návštěvníků vrství dva speciálně seřízené roboti.

*Sex, války,
smrt, osobní
traumata,
to vše defiluje
před divákem*

Na protější straně Chrám strachu před cizinci ve mně. Německý umělec Christoph Schlingensief [4] a Norma Jane a její egyptská vlajka, dotvářená samotnými návštěvníky [5]

Maurizio Cattelan v díle Ti druzí zobrazil symbol Benátek – holuby. [6]

Markus Schinwald, rakouský pavilon [7]

Než se divák konečně propracuje k českému pavilonu a Spícímu městu Dominika Langa (vystavěl v něm model nikdy nerealizované výstavy, jakési nové scény vytvořené ze starých sochařských děl svého otce), čeká ho mnoho dalších hlubokých a smysly až přehlcujících zážitků. Třeba německý Chrám strachu, který získal Cenu za nejlepší pavilon (výtvar Christopa Schlingensiefa, provokativního performer, divadelního a filmového režiséra, který ještě před vyhlášením cen podlehl rakovině), nebo britský pavilon (Mike Nelson jej přestavěl v rozpadající se palác v Istanbulu, ve kterém vystavoval v roce 2003) či francouzský (Šance Christiana Boltanskiho, kde obrovský stroj odpočítává, kolikáté dítě se ve světě právě narodilo a kolikátý člověk právě zemřel). Obrovskou pozornost vyvolává i americký pavilon (součástí instalace Allora a Calzadilla je obrácený vojenský tank před pavilonem, jeho k nebi obrácené pásy s rachotem pohánějí běžecský trenažér – a na něm běží živý sportovec), polský (izraelská umělkyně Yael Bartana si zde na filmovém triptychu pohrává s myšlenkou návratu milionu Židů z Izraele do Polska)... a mnoho dalších. Je těžké na papíře vylíčit, co člověk prostě musí vidět. Ještě je čas, Bienále své brány zavírá až na konci listopadu. ■

A woman with dark hair and red lipstick lies on a wooden table, wearing a white, draped dress. Her eyes are closed, and she has a serene expression. A large, polished metal bowl is positioned on the table near her head. The scene is brightly lit, with strong shadows cast across the table and the woman's dress. The background shows a wooden window frame.

Chvíli mi trvá,
než se
s postavou
vnitřně
propojím

V hlavě mám drama

Je vtipná, často a ráda se směje. Přesto ji režiséři, divadelní i filmoví, obsazují do dramatických rolí. „Asi mám drama v hlavě. V naší rodině jsou samé silné ženské, takové trpitelky,“ říká herečka **Eva Vrbková**.

Ve čtyřech letech se naučila písničku z filmu Cikáni jdou do nebe. Škola ji ale nebavila, tak se vyučila pánskou krejčovou. Jenže divadlo ji stále lákalo. Dala výpověď a přihlásila se na DAMU. Talentové zkoušky do ročníku Borise Rösnera udělala, na školu ji nepřijali. První herecké zkušenosti získala ve Studiu Dům Evy Tálské. Když Divadlo Husa na provázku hledalo obsazení do role Viktorky, Eva Tálská jim doporučila Evu. Dnes tam hraje dvanáctým rokem a v poslední době hostuje i v Národním divadle v Praze. Do kin vstupuje 13. října film Roberta Sedláčka *Rodina je základ státu*, ve kterém Eva Vrbková hraje jednu z hlavních rolí. Je to jejich třetí společný film.

Přemlouval vás Robert Sedláček?

Všechny Robertovy filmy mají duši, sedí mi. Proto mě on nemusí nikdy přemlouvat. Myslím, že už mě má prokouknutou, když o mně něco řekne, uvědomím si, jak je to přesné.

Postava Ivy je vám tedy šitá na tělo?

Je mi hodně blízká, ale o to víc byla pro mě ta role složitá. Navíc jsem si neuměla představit, že mám děti, manžela. Nemám s tím zkušenost. Ten přechod z holky v ženu byl dost těžký.

Časem se jistě změnil vztah s režisérem.

My oba jsme se změnili. Když jsem hrála v jeho prvotině *Pravidla lži*, byl chvílemi i mile nejistý. Teď už je sebevědomější. Máme mezi sebou více konfliktů, které jsou ale ku prospěchu věci. Jsme na sebe drzejší, ale náš vztah se prohloubil.

Film je o manažerovi, který vytuneloval banku. Rodina žije v přepychu, manželka Iva nic netuší...

... a z neplánovaného výletu se stane útěk před policií. Jenže on všechno dělá pro rodinu, aby byli šťastní. Jeho žena opravdu ze začátku nic netuší, pak jedná velmi rozhodně. Když někoho moc milujete, nejde všechno z ničeho nic vymazat. Pro mě je film hlavně o vztahu dvou lidí, o tom, co znamená rodina v dnešní společnosti, v životě vůbec.

Je ještě dnes rodina „základ státu“?

Bez rodiny přece nic nefunguje. Já jsem se teď trochu zasekla. Nemám ještě ani rodinu, ani partnera. Mám pocit, že přešlapuju na místě. Moc mi chybí rodinné zázemí. Je fakt, že dnešní doba je zvláštní. Kamarád mi řekl, že lidé budou za pár let raději sami. Možná má pravdu. V okamžiku nějakého konfliktu se rozvádíme, než abychom něco řešili. Je to pravděpodobně jednodušší, ale představa, že je člověk zalezlý sám, někde v nějaké noře, je pro mě strašná.

Když z nory vyleze, kam sám jde?

Do divadla?

Naštěstí do divadla lidé ještě chodí. Ale raději na lehčí kusy. Na *Provázku* hra-

Kdyby tak *text mohl být* napsaný v notách!

jeme koláž z her Václava Havla a návštěvnost je vždy o něco slabší.

Nechce se nám v divadle přemýšlet?

Když někoho zvu do divadla, říká mi: ‚Hlavně aby to bylo veselé.‘ To miluju. Lidé se nechtějí po představení zabývat něčím, co je zatěžuje. Divadlo je obrazem společnosti a ta se dnes prostě nechce zabývat sama sebou. Chce se bavit.

Vaše role jsou převážně dramatické. Nechybí vám herecká škola?

Možná mi někdy chybí technika. Když mi role není vlastní, nevím, co s ní, a chvíli mi trvá, než si najdu něco, co mě s postavou vnitřně propojí. Režisér Vladimír Morávek mi řekl, že jsem si našla ojedinelý divadelní styl – máchání rukama.

Mám ráda, když je role expresivní, roz-pohybovaná, ale moje máchání je dané asi i tím, že jsem neuměla moc mluvit, a tak jsem začala máchat. Někdy jsem říkala text až skoro v nebezpečném záklonu.

Přiznala jste, že jste se nerada učila, jak se učíte texty?

Musím se hodně dopředu připravovat. Stává se mi docela často, že mám na jevišti „okno“. Nejhorší jsou záskoky. Jednou jsem zaskakovala a hrála krásnou roli smrtky, měla jsem dlouhý veršovaný monolog. Vešla jsem na scénu, klepla kosou o zem a všechno zapoměla. Mám ale jednu pojistku – vždycky si pamatuju poslední větu, abych nahrála kolegovi. Vynucené ticho na scéně je hodně nepřijemné.

Míváte trému?

Někdy ano. Ale před představením Balada pro banditu už vůbec. Tam si plavu jako ryba ve vodě.

Balada pro banditu je muzikál, vy zpíváte v něm, máte kapelu, co je vám bližší? Hudba, nebo divadlo?

Cítím se být víc herečkou. Hudba mi jde ale přímo z duše. Když mi nejde nějaká role zahrát, říkám si, kdyby tak text mohl být napsaný v notách.

Hrajete, zpíváte, skládáte, co takhle nějaký autorský projekt?

Přemýšlím o něm, ráda bych zužitkovala všechno, co umím. Zpívala bych, mluvila, nějaké kejkle by tam byly, chodila bych po laně... ■

Eva Vrbková (*1976)

- Narodila se v Brně. Vyučila se pánskou krejčovou, do základů herectví pronikla ve Studiu Dům Evy Tálské. Dvanáctou sezonu hraje v Divadle Husa na provázku, (Balada pro banditu, Hordubal či Bratři Karamazovi). V Praze hostuje v Národním divadle (Radúz a Mahulena a Co se stalo, když Nora opustila manžela). S režisérem Robertem Sedláčkem natočila filmy Pravidla lži (2006), Muži v říji (2009) a Rodina je základ státu (2011). Koncertuje s kapelou, ve které zpívá, ke svým písničkám si skládá hudbu i text.

Z programu stanice Vltava

8. 10. 2011 od 19:00 hod.

Dvořákův Jakobín současně na Vltavě a D-dur
z jeviště i ze zákulisí Národního divadla

Premiéra Dvořákovy opery Jakobín v přímém přenosu současně na dvou stanicích.

Na Vltavě jako obvykle a na D-dur poprvé s reportérem za jevištěm. Jedinečná atmosféra večera,
bezprostřední postřehy, živé rozhovory, zvuky z útroby zlaté kapličky – vše, co v hledišti neuslyšíte!

Paříž chce ohromit jablky

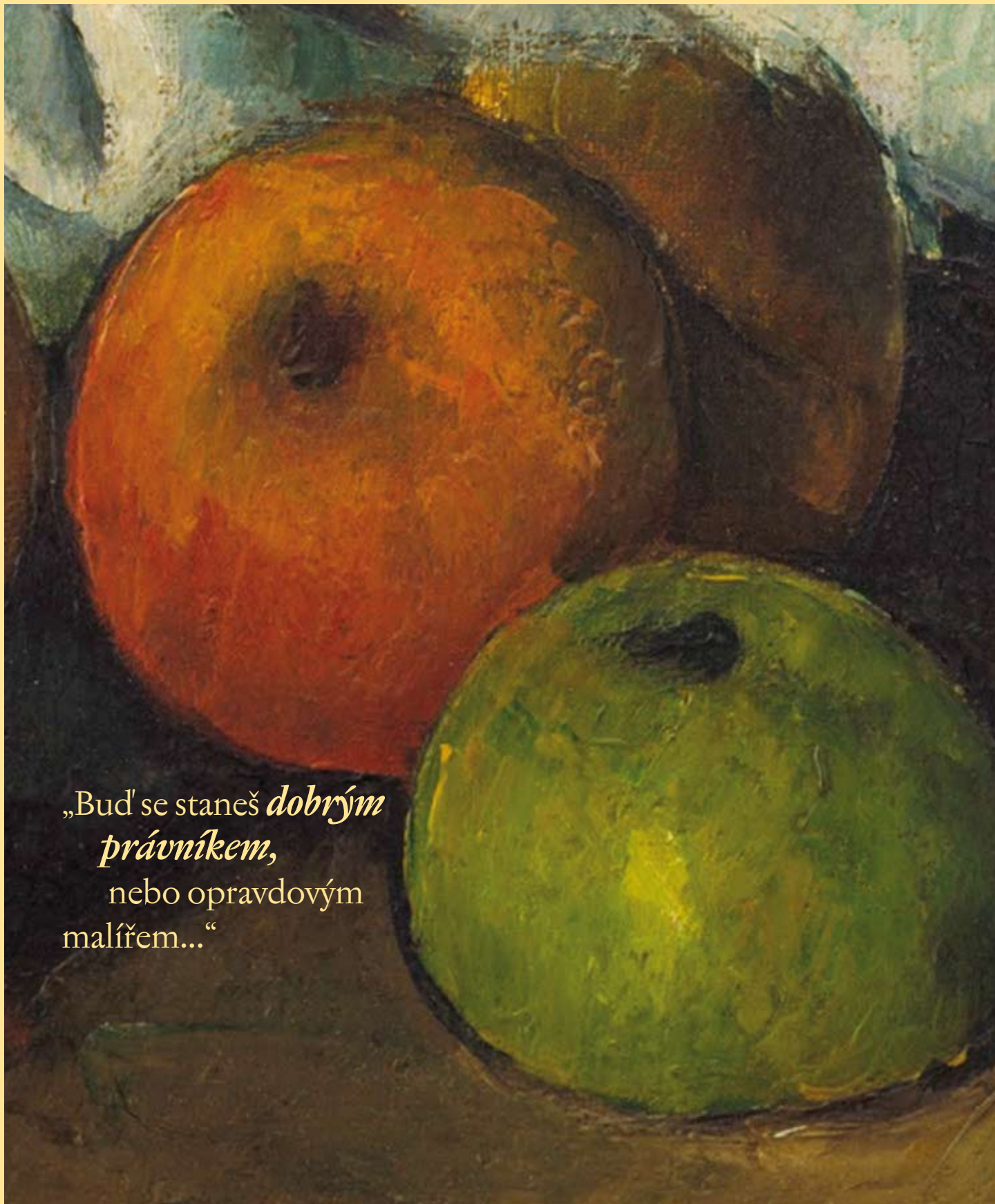
„Opravdu tvrdošijný, potrhlý, fantasta,“ píše roku 1877 *Le petit Parisien* o **Paulu Cézannovi**. Ještě mnoho urážek si mistr z Aix vyslechne, než se mu na sklonku života dostane uznání. Na 80 pláten malíře vystavuje od 12. října Musée du Luxembourg v Paříži.

Na protější straně detail z obrazu Nádoba na mléko a jablka, olej na plátně, 1880

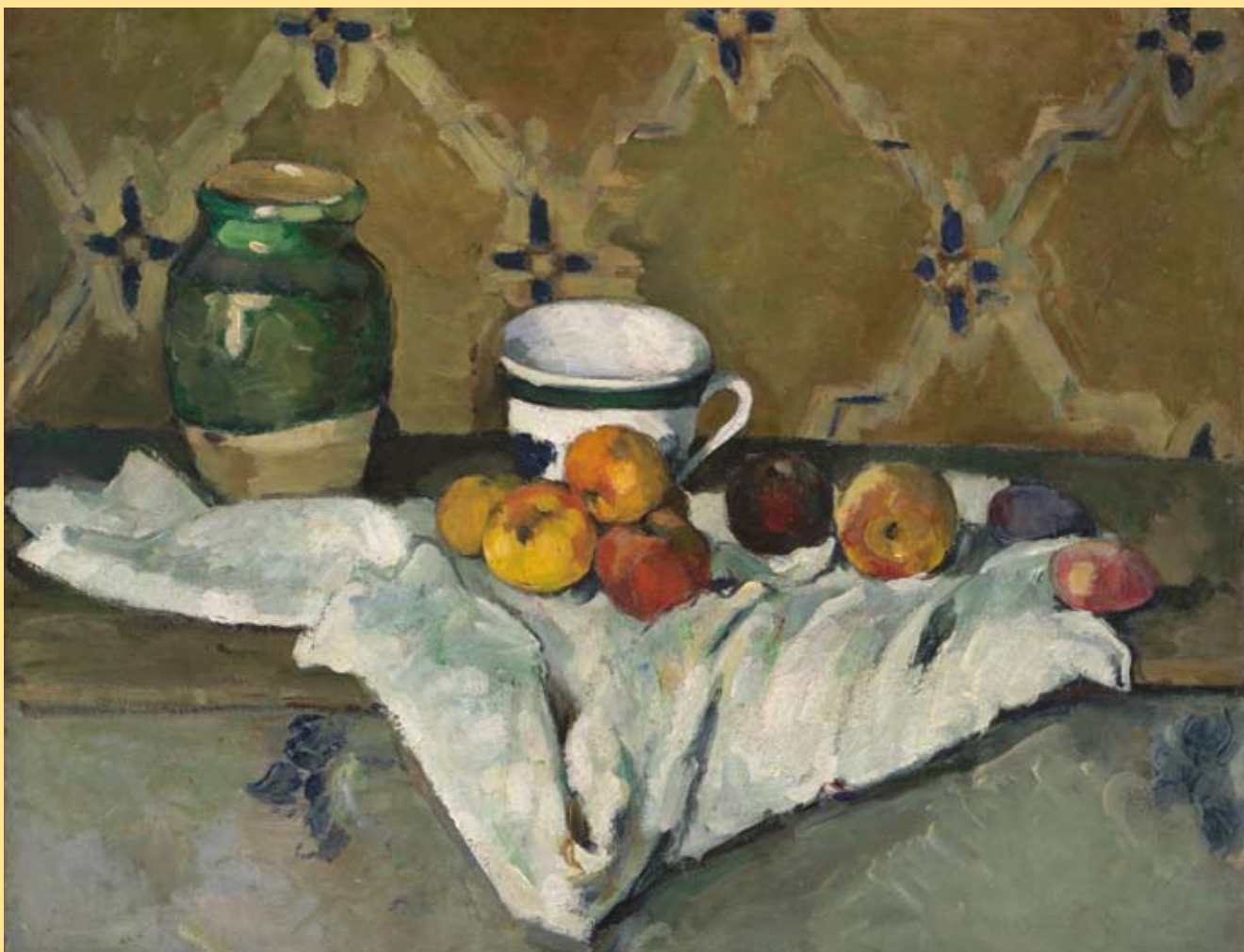
Předtím než Ambrois Vollard, mladý pařížský obchodník s uměním, Cézannovi uspořádá první samostatnou výstavu, chvíli váhá. Nepatří k těm, kteří mají vrozené nadání rozpoznat kvalitu uměleckého díla, a tehdejší kritika malíře nešetří. Neúnavně se vpytává Pissarra, Renoira i Degase. Všichni do jednoho jej ujišťují, že Paul Cézanne si samostatnou výstavu zaslouží. V prosinci roku 1895 do výlohy své galerie v ulici Laffitte vystaví, možná trochu provokativně, jeden z Cézannových obrazů koupajících se mužů. Náhodní kolemjdoucí před ním zastavují, někdo se posmívá, někdo neskrývá rozhořčení. Ale jeden z nich směrem k Vollardovi pronese: „Uvidíte, že ty obrazy se budou nakonec kupovat, i když jsou ošklivé, potajmu si budou myslet, že právě ta ošklivost zaručuje budoucí vysoké ceny.“ Všichni přátelé se od prvních dní výstavy zdržují v galerii. Monet si kupuje tři plátna, Deagas dvě, prokazují tím poctu starému příteli. A Paul Cézanne? Ten se prochází po kopcích v blízkosti Aix-en-Provence, daleko od pařížských vášnivých diskusí.

Navzdory otci

Malování bylo Cézannovi jedinou vášní, jen pro něj žil. Ale nejdříve musel přesvědčit svého otce. Pragmatický bankéř chce mít ze syna právníka. A Paul, který je od mládí nerozhodný, plný pochybností, mu vzdoruje velmi těžce. Začíná tedy studovat práva na universitě v Aix. Škole se příliš nevěnuje, raději maluje, chodí do Musée Granet. Jeho přítel z mládí Emil Zola mu z Paříže píše: „Bolí mě, že trpíš takovou nejistotou, a věřím, že to je další důvod, proč bys do toho měl vložit všechno. Buď jedno, nebo druhé – buď se staneš dobrým právníkem, nebo opravdovým malířem, ale nesmíš se z tebe stát nerozhodný tvor v plášti poskvrněném barvami.“

„Bud' se staneš *dobrým*
právníkem,
nebo opravdovým
malířem...“

**Váza s šálkem a ovocem,
olej na plátně, 1877,
The Metropolitan Museum
of Art**

Když Ludvík August vidí, jak se syn uzavírá do sebe, cestu do jeho vysněné Paříže mu nakonec povoluje. Nerozluční přátelé Zola a Cézanne se konečně setkávají. A kam vedou jejich první společné kroky? Do Louvru! Jenže venkovan se silným přízvukem sice vydrží stát nekonečné hodiny před plátny Rubense, Tiziana, před sochami Michelangela, hlučná Paříž mu je však cizí. Má raději ticho a samotu. Neumí se pohybovat v pařížské mondénní společnosti, jsou mu vzdálené intelektuální diskuse, sám se do nich raději nezapojuje. Bojí se, aby si neudělal ostudu. A k tomu ty neustálé pochybnosti! Když k němu jednoho rána Zola přijde na další sezení k portrétu, Cézanne balí kufry: „Odjíždím,“ říká svému příteli. „A můj portrét?“ táže se Zola. „Ten jsem roztrhal, byl stále horší a horší.“

Mám vlasy a vousy větší než talent

„Paul může mít génia velikého malíře, ale nikdy nebude mít génia stát se jím,“ znamená smutně Emil Zola. Snad jen Ludvík August cítí zadostiučinění z návratu marnotratného syna, který hned nastupuje do banky. Cézanne nad všemi těmi čísly sedí netečně, duchem je jinde. V Paříži, v Louvru před obrazy. Kancelář často beze slova opouští, potuluje se po venkově a pozoruje barvy Provence. Tentokrát Ludvík August

Nahoře: Ulice des Saules na Montmartru, olej na plátně, 1867, soukromá sbírka
vlevo: Pařížské střechy, olej na plátně, kolem roku 1880, soukromá sbírka

Neumí se pohybovat
v pařížské společnosti,
má raději *ticho a samotu*

**Nádoba na mléko a jablka,
olej na plátně, 1880,
MoMA / The Museum of
Modern Art**

Sklenice, džbány,
cukřenky, dózy
na olivy, ty mlčí,
nestěžují si,
nehýbou se...

sleduje svého syna s obavami. Mlčky přehlízí jeho nenadálé odchody... a konečně mu vše dojde. Ze syna bankéře nikdy mít nebude. Dává mu měsíční kapesné 125 franků a s podmínkou, že bude studovat Ecole des Beaux-Arts, jej podruhé pouští do Paříže.

Je rozhodnuto. Paul Cézanne bude malířem! Jsou před ním nekonečné hodiny vášnivého malování portrétů, zátiší i zákoutí Provence, kam se často vrací. Zažije spoustu nepochopení, odmítnutí svých obrazů, bude postaven před nemilosrdné kritiky novinářů, dočká se posměchu lidí. A stále jej bude provázet nejistota. „Mám vlasy a vousy větší než talent. Přesto však neztrácím kuráž, pokud jde o malbu,“ píše svému příteli Numovi Costovi.

Malíř jablek

Sklenice, cukřenky, džbány, dózy na olivy... Ty mlčí, nestěžují si, nehýbou se. Plachému malíři, pro kterého bylo tak těžké se přiblížit a porozumět živým modelům, jsou prosté předměty inspirací. Na jeho plátnech získávají neobyčejnou hloubku. „Cítím, že k tomu, čeho nikdy nedosáhnu u postav na portrétech, k tomu se mi možná podařilo přiblížit na mých zátiších. Jsou v nich měsíce práce. Slz, smíchu. Cukřenka prý nemá tvář, duši. To se ale den ode dne mění... Ty sklenice, ty talíře spolu mluví, neustále se vzájemně svěřují.“ Zátiší, která akademická obec považovala dlouho za mé-

P. Cézanne

Skály ve Fontainebleau, olej na plátně, 1893, The Metropolitan Museum of Art, vpravo Autoportrét ve slaměném klobouku, 1875–76, olej na plátně, MoMA

něcenná, se díky Cézannovi dostávají do popředí uměleckého zájmu. Sušenky, ovoce, zelenina, džbány i sklenice se objevují na jeho plátnech stále častěji. A jablka... Jablka malovaná výraznými barvami, od červené ke žluté, až po zelenou. Pod Cézannovým štětcem mění tvary, někdy se stávají až abstraktními. Ne nadarmo malíř prohlašuje: „Chci ohromit Paříž jablky!“

Hora Sainte-Victoire

Poslední léta svého života tráví Cézanne v Aix-en-Provence a blízkém okolí. Občas do Paříže zajede, ale většinu času pracuje v ateliéru. Rád vyráží na pravidelné procházky po okolí. S paletou, samozřejmě. Přitahuje jej hora Sainte-Victoire, která se mu cestou zjevuje z různých pohledů. Fascinován její majestátností ji maluje. Za ranního světla, v podvečer, v barvách podzimu, jara i léta. „Podívejte se na ty modře, na ty modře pod borovinou...“ zastavuje povoz, kterým se veze nahoru do kopců. Tady, uprostřed barevné Provence, dává souhlas ke své první samostatné výstavě, tady daleko od Paříže se dovídá, že se o jeho obrazech začíná mluvit. S obdivem...

Léto roku 1906 bylo suché a horké. Cézanne, i přes občasnou slabost, nepřestává malovat. Ba co víc, pracuje do úmoru. Jako by chtěl ještě využít toho, že až v pokročilém věku „vidí své barevné pocity“. Jednou jej v pozdním létě při malování překvapí silná bouřka, upadne, po delší době jej najdou v bezvědomí u cesty. Ještě se probere, ještě jednou, zesláblý, odchází do svého ateliéru alespoň na hodinu malovat. Naposledy. Nemoc je silnější. 22. října posílá Cézannova hospodyně Brémová telegram do Paříže jeho ženě a synovi. „Přijďte ihned oba. Otec je velmi nemocen.“ Hortense však dává přednost zkoušce u krejčího, synovi smutnou zprávu zamlčí. Do Aix oba dorazí pozdě. Paul Cézanne již nežije. Umírá osamocen. ■ **Literatura: Henri Perrouchet, Cézannův život, Nakladatelství Obelisk 1972**

Paul Cézanne (1839–1906)

- Francouzský impresionistický
- malíř Paul Cézanne se
- narodil v Aix-en-Provence.
- Zanechal po sobě přes 800
- pláten, na 350 akvarelů
- a mnoho kreseb. Roku
- 1863 se Cézanne zúčastnil
- Salonu odmítnutých. První
- samostatnou výstavu mu
- uspořádal Ambrois Vollard
- roku 1895. Na jeho dílo se
- odvolává většina umělců
- moderních směrů.
- **VÝSTAVA CÉZANNE A PAŘÍŽ,**
- **MUSÉE DU LUXEMBOURG,**
- **PAŘÍŽ, FRANCIE,**
- **12. 10.–26. 2. 2012**

Jan Vojta: Narsaq, 2010, kombinovaná technika, karton

Genius loci pruské Postupimi
• Jak se léčí bolest • *Zaostřeno na oči* •
Korejské megality

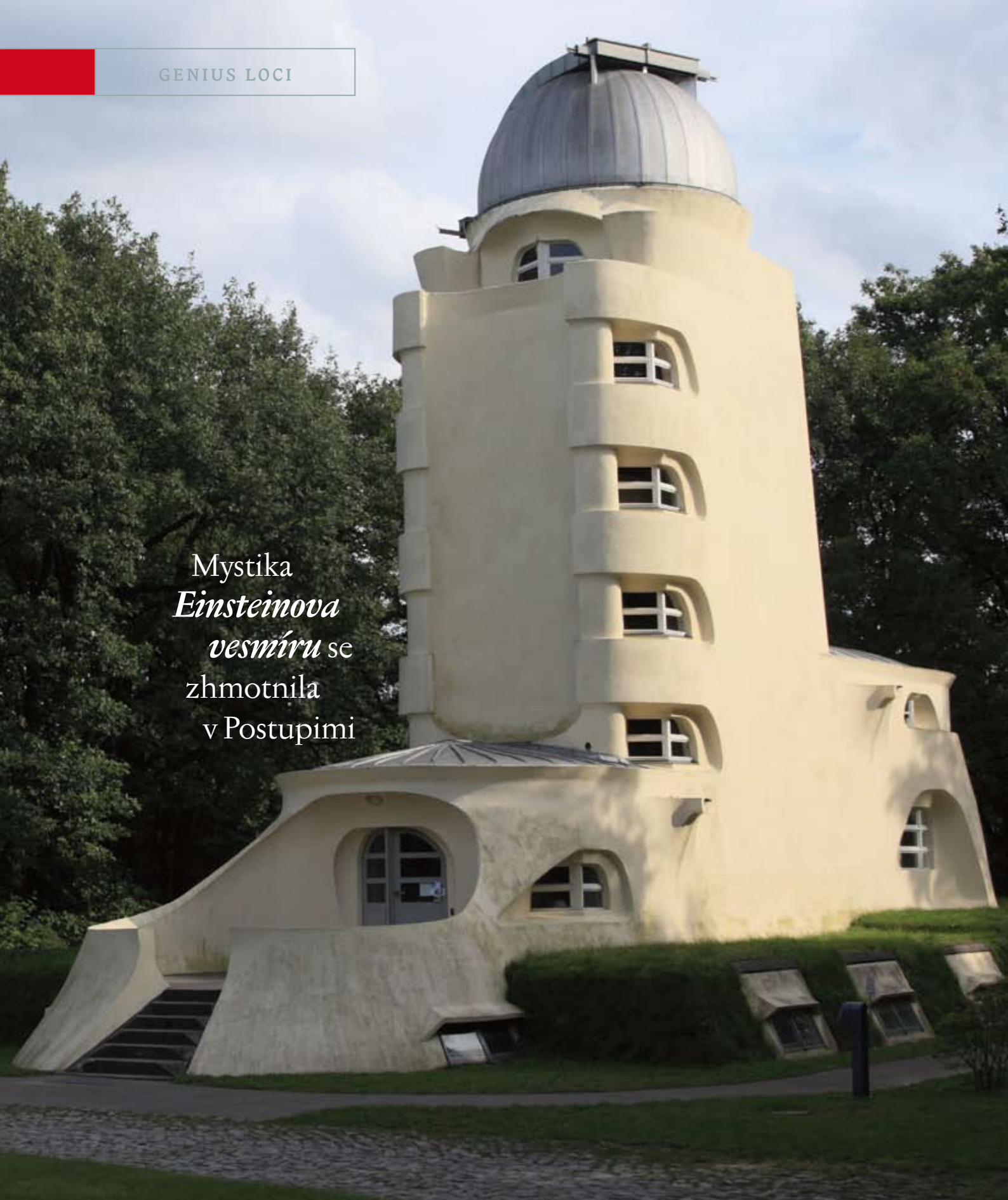

POZNÁNÍ

Emoce v medicíně

GENIUS LOCI

Mystika
Einsteinova
vesmíru se
zhmotnila
v Postupimi

Multi-kulti Postupim

Blízko Paříže stojí Versailles, blízko Londýna zase Windsor. Karel IV. jezdíval na Karlštejn. Reprezentativní rezidenci „stranou od hlavního města“ si vybudovali také pruští králové. V Postupimi, jen pár hodin jízdy koňmo na západ od Berlína.

Berlín je zvláštní město. Postaven v ploché jezerní krajině, na písčích a močálech, chybí mu hlubší fundament. Na významu získal pozdě, až v 17. století, kdy se stal hlavním městem braniborsko-pruského státu. Teprve s průmyslovou revolucí přišel bouřlivý rozvoj. Poslední válka však Berlín takřka srovnala se zemí, vypálila do základů. Geografickou plochost proto z historických důvodů doplňuje plochost urbanistická a architektonická. Jako by se v Berlíně začínalo stále nanovo a nic tady nemělo dlouhého trvání. Určitá nezátíženost staršími dějinami však působí až osvobodivě. Cizinci se tady mohou cítit dobře, jako například krásná cirkusová artistka Marion z Wendersova kultovního filmu *Nebe nad Berlínem*: „V Berlíně. Jsem tady cizí a všechno je mi tak blízké...“

Otevřené rovinaté město není zatuchlé, vítr odvane emoce pryč, na rozdíl od pražského kotle plného neuróz. Za početnějšími ukázkami historické architektury se však musí návštěvník vydat za Berlín, do Postupimi.

Bedřichovo rokoko

Rozrůstající se Berlín postupně pohltit všechna města v blízkém okolí. Postupim odolala. Na to byla příliš velká, příliš významná, příliš prominentní. Když návštěvník přehlídí z vyhlídkové plošiny na Alter Markt velkou kopuli klasicistního kostela Nikolaikirche nebo zabloudí v zeleném bludišti v parku Sanssouci, je odlesk slávy rezidence mocného pruského panovníka Bedřicha Velkého (1712-1786) z rodu Hohenzollernů stále patrný. Vybojoval pro Prusko rozsáhlá území, na úkor Rakouska získal například bohaté Slezsko. Nebyl však tak jednostrannou osobností jako jeho militantní otec Bedřich Vilém I. Ovlivněn idejemi osvícenství, stýkal se Bedřich Velký s Voltairem, hrál na flétnu a obstojně komponoval, sám si dokonce naskicoval principiální návrh letního sídla Sanssouci, jehož styl se proto někdy označuje za „Bedřichovo rokoko“. Areál svou kompozicí odráží předromantický ideál harmonie mezi člověkem a přírodou.

Bedřichův esprit se ostatně vtiskl i do reprezentativního charakteru města, plného ozdobných soch a sloupů. Za války sice byla Postupim těžce bombardována a po ní dostavěna ve východoněmeckém komunistickém stylu – mezi historické stavby či jejich

Alter Markt s klasicistním Nikolaikirche se víc než šedesát let po válce stále dostavuje

Na protější straně: Einsteinova věž je nejpřednější ukázkou expresionistické architektury

Bedřichův *esprit* se vtiskl do charakteru města

zbytky byly nasázeny paneláky. To občas vytváří bizarní, až surreálné kompozice, kdy třeba parafráze egyptského obelisku stojí před panelákem, za kterým se vypíná kopule s klasicistními sloupy a pozlacenou sochou na vrcholu, to celé na dohled vodárny v maurském stylu. Sřtět starých paláců a pavilonů s moderní hranatou zástavbou je někdy až brutální, ale o to víc vynikají na pozadí šedivých paneláků krásné proporce a zdobnost klasicistních staveb. Pár zachovalých či obnovených historických ulic a vilových čtvrtí ukazuje, jak byla Postupim bohatým a krásným městem, což se o Berlínu nikdy říct nedalo.

Přehlídka evropské architektury

Německá varianta jména města Potsdam je odvozena od původního západoslovanského jména lokality „Poztupimi“, které se překládá jako „pod duby“. Slované byli vytlačeni Germány ještě před koncem 1. tisíciletí. Po třicetileté válce se Postupim stává jakýmsi

**Být tolerantní
k přistěhovalcům
se tehdy
vyplatilo...**

prototypem multikulturalismu. Braniborský kurfiřt Bedřich Vilém I. vydává v říjnu 1685 Postupimský edikt, kterým zaručil tisícům francouzských hugenotů bezpečnou imigraci do země a desetileté osvobození od placení daní. Náboženské svobody se také vztahovaly na pronásledované protestanty z Ruska, Holandska a Čech. Přiliv nových lidí pozvedl ekonomiku a urychlil obnovu země po zničující třicetileté válce. Být tolerantní se tenkrát vyplatilo.

Architektonické stopy po tehdejší multi-kulti přežily v Postupimi dodnes. Na konci Francouzské ulice, lemované nefrancouzsky škaředými paneláky, stojí Französische Kirche, zmenšená kopie římského Pantheonu. O kousek dál je náměstí Bassin s hřbitovem sovětských vojáků a hned za ním dvě ulice Hölländisches Viertel (Holandská čtvrť), kde domy mají červené cihlové štíty jako někde v Amsterdamu. Roubené dřevěné domky v ruské kolonii Alexandrowka zase vypadají, jako by přiletěly rovnou ze Sibiře. Postupimskou přehlídku evropské architektury uzavírá palác Cecilienhof, který si Hohenzollernové postavili během 1. světové války v anglickém tudorském stylu ve velkém anglickém parku. Cítil se tady Winston Churchill během Postupimské konference jako doma?

Vlevo: Zbytky historických budov byly doplněny za časů NDR panelovou výstavbou

Vpravo:

- 1. Holandská čtvrť**
- 2. Mlýn nad parkem Sanssouci**
- 3. Alter Markt**
- 4. Glienický most**
- 5. Letohrádek Sanssouci**
- 6. Ruská kolonie Alexandrowka**

1

2

3

4

Architektonická multi-kulti
v *Postupimí*
přežila dodnes

5

6

Na *Glienickém mostě* si nepřátelské mocnosti vyměňovaly agenty

Stalinova oáza komfortu

V Postupimi a blízkém okolí se vařily dějiny nejen za vlády Hohenzollernů. Ve vile u nedalekého jezera Wannsee se 20. ledna 1942 konala pod vedením Reinharda Heydricha tajná konference nacistických pohlavárů, která rozhodla o takzvaném „konečném řešení“ židovské otázky. Výsledkem byly koncentráky a šest milionů zavražděných Židů. O tři roky později se v červnu 1945 v Postupimi setkali Stalin, Truman a Churchill, aby domluvili poválečné uspořádání světa.

Postupim si vybrali, protože nebyla tolik zničená jako Berlín. Členka britské delegace Joan Brightová popsala Cecilienhof a rezidenční čtvrť s velkými vilami v blízkém okolí jako „oázu komfortu v poušti zmaru“. Podle britského historika Briana Laveryho dali Rusové (Postupim byla v jejich okupační zóně) obyvatelům půl hodiny na vystěhování, „takže na stolech zůstalo nedojedené jídlo a v pokojích odložené knihy i dětské hračky“. Domy prošly důkladnou prohlídkou, zda v nich nejsou nastražené pasti, a teprve potom mohli přicestovat významní hosté. Delegátům konference se dostalo upozornění, že oblast konference zbavili komárů, ale za hranicemi zóny potíže s ko-

Středem Glienického mostu vedla hranice mezi Východem a Západem

V Postupimi se rodily myšlenky, ovlivňovaly dějiny

máry přetrvávají. Také se nedoporučovalo lovit ryby v okolních jezerech, protože tam doposud plavaly mrtvoly.

Winstonovi Churchillovi se zdál v Postupimi v noci z 24. na 25. července znepokojivý sen: „Zdálo se mi, že můj život skončil. Viděl jsem – velmi živě – své mrtvé tělo pod bílým prostěradlem na stole v prázdné místnosti... Takhle možná vypadá konec.“ Ve skutečnosti žil Churchill ještě dalších dvacet roků a přechodně jen „vychladla“ jeho politická kariéra. Prohrál všeobecné volby, přičemž definitivní výsledky ohlásili jen den po onom snu – 26. července. Velký státník se pakoval z Postupimi domů.

Sláva města neuhaslá ani za studené války. Na Glienickém mostě, spojujícím Postupim se Západním Berlínem, si nepřátelské mocnosti vyměňovaly zadržené špiony, jako byl třeba Rudolf Abel, sestřelený americký letec Gary Powers nebo český špion Karel Koecher, který se infiltroval do CIA. Hraniční čára uprostřed mostu, kde k výměně agentů docházelo, je již dnes na tamním asfaltu sotva znatelná.

V červnu 1945
se tady sešli
*Stalin, Truman
a Churchill*

Einsteinova mystika

Možná i díky svému multikulturálnímu založení z doby osvícenství zůstala Postupim místem, kde se spíš než věci rodily myšlenky a ovlivňovaly dějiny. První velká továrna na iluze na světě, filmová studia Babelsberg, vznikla v roce 1912 právě tady. Natočili zde takové klasické snímky jako Metropolis od Fritze Langa, nebo tu vznikl von Sternbergův Modrý anděl s Emilem Janningsem a Marlene Dietrich v hlavních rolích.

Jako univerzitní město je Postupim plná studentů a sídlem významných vědeckých ústavů. Na kopci nad městem míří k nebi Einsteinova věž coby nádherný expresivní symbol světa idejí. Postavil ji v dvacátých letech architekt Erich Mendelsohn a sloužila k fyzikálním měřením, která měla potvrdit Einsteinovu teorii relativity. To se kvůli technologickým překážkám nezdařilo, prohra to však nebyla. Její geniální architekturu označil samotný Einstein za „organickou“, jiní pak za vyjádření mystiky Einsteinova vesmíru. Nic tak architektonicky progresivního v Postupimi a možná ani v celém Berlíně nenajdete. ■

Architekt Erich Mendelsohn konzultoval návrh solární observatoře Einsteinurm, postavené v letech 1920 až 1924, se samotným Einsteinem

Sovětský špion britským rytířem

Ve čtvrtek 18. října 2007 pasovala britská královna Alžběta II. bývalého podplukovníka rozvědky KGB Olega Gordijevského na Rytíře řádu svatého Michala a svatého Jiřího. BBC připomnělo, že stejným titulem se pyšní i legendární vyzvědač James Bond.

Gordijevskij patřil mezi sovětské zpravodajce, o jejichž loajalitě nikdo nepochyboval, vždyť v tajné službě pracoval i jeho otec. Ke změně myšlení ho podnítila až sovětská invaze v Československu v létě 1968 a dovršil ji jeho dlouhodobý pobyt na velvyslancetví v dánské Kodani, kde poznával hodnotnou službou právě tam v roce 1974 navázal kontakt a jedenáct let působil – řečeno špionážní hantýrkou – jako britský krtek v KGB. Přesídlil do Londýna, ale když se měl stát šéfem tamní rezidentury, byl odhalen. Na únik informací upozornil další krtek, tentokrát prosovětský Aldrich Ames.

V květnu 1985 povolali podplukovníka Gordijevského z Londýna na poradu do Moskvy. Tam ho zadrželi a vyslýchali, jemu se však podařilo přelstít stráž KGB, která ho hlídala, a upozornit britskou vyzvědnou službu MI 6 na svou situaci. Britové pak zorganizovali 19. července tajnou akci a odvezli ho z Moskvy. Souhlas k tak politicky ožehavému kroku musela dát samotná premiérka Thatcherová, což dokazuje, jak důležitý Gordijevskij byl.

Na hraně světové války

Pro Západ se v sedmdesátých a osmdesátých letech rozhodlo pracovat několik desítek sovětských zpravodajců, kteří byli znechuceni poměry v SSSR. Když se ale ocitli v Moskvě v nebezpečí, CIA anebo MI 6 o jejich záchraně neuvažovaly. Čím se od těch ostatních dablérů Gordi-

jevskij odlišoval? Patrně tím, že podával informace v době, kdy hrozilo vypuknutí třetí světové války.

Začátkem osmdesátých let se po Kremle začal šířit strach z nenadálého útoku NATO. Vedení Kremle tedy dalo příkaz vyzvědným službám, aby sledovaly všechny vojenské akce na Západě a monitorovaly možné náznaky útočných příprav. Když Gordijevskij dorazil v červnu 1982 do Londýna, zjistil, že jeho kolegové o bezprostředních útočných plánech NATO pochybují. Všichni se však báli ohlásit Moskvě své mínění a dál podávali zprávy.

Další rok se napětí mezi nejvyššími sovětskými politiky ještě zvýšilo. Projevilo se to v září 1983, když sovětská stíhačka sestřelila civilní jihokorejské letadlo KAL 007. Údajně narušilo vzdušný prostor SSSR... Na listopad chystalo NATO velké manévry

Olega Gordijevského přijal i Ronald Reagan

v západní Evropě pod označením Able Archer, které měly proběhnout v podmínkách atomové války. Maršálové v Moskvě byli v pohotovosti: nepochybovali, že cvičení je jen pláštík, pod kterým má být zahájen útok proti Sovětskému svazu a jeho spojencům. Zatímco na sovětské straně se mobilizovaly vojenské síly, západní mocnosti o panice v Kremle nic netušily. Podle bývalého ředitele CIA Roberta Gatese je na toto napětí upozornil až československý zpravodajec, který pracoval pro Američany. Patrně to byl Jan Fila, krycím jménem Šturma, zástupce náčelníka amerického odboru československé rozvědky.

Neméně důležitou úlohu v té době sehrál i Gordijevskij, který jako zástupce náčelníka rezidentury KGB v Londýně dostával spoustu klíčových informací. Od něho se pravděpodobně dozvěděli, že sovětský generální štáb už vyhlásil svým vojskům zvýšenou pohotovost. Válka byla – zdá se – na spadnutí. V tomto zásadním momentě začali všichni západní diplomaté, vojáci i vyzvědači „signalizovat“ Sovětům, že manévry s žádným skutečným útokem nepočítají. Kreml se podařilo uklidnit. Třetí světová válka v listopadu 1983 nevybuchla. Velkou zásluhu na tom měl agent Gordijevskij.

Agent ve výslužbě

Když se Gordijevskij usadil v létě 1985 na Západě, po mnoho měsíců předával všechny své vědomosti nejen službám britským, ale i americkým, francouzským, kanadským, skandinávským, západoněmeckým, australským i novozélandským. Přispěl tím k tomu, aby západní vyzvědači a politici lépe poznali způsob myšlení a jednání svých sovětských partnerů. Že Gordijevskij ale zdaleka nebyl řadový agent a že asi dodal západním spojencům i řadu dalších, dodnes tajných informací, o tom svědčí i jeho schůzky s vrcholnými západními politiky – setkal se s premiérkou Margaret Thatcherovou, prezidentem Ronaldem Reaganem a dalšími.

Své vědomosti vtělil do knihy, již napsal s britským historikem Christopherem Andrewem. Vyšla pod názvem KGB důvěrná zpráva, s podtitulem O zahraničních operacích od Lenina ke Gorbačovovi. ■

AKADEMIE VĚD
ČESKÉ REPUBLIKY

1. – 11. 11. 2011

www.tydenvedy.cz

NEJVĚTŠÍ VĚDECKÝ FESTIVAL
V ČESKÉ REPUBLICE

přednášky / promítání filmů / výstavy / vědecké kavárny / semináře
workshopy / prezentace / panelové diskuze / exkurze / on-line přenosy
vědecké experimenty / technické vynálezy / soutěže a kvízy / dny otevřených dveří

PRAHA / BRNO / OSTRAVA / ČESKÉ BUDĚJOVICE / PLZEŇ / OLOMOUČ
HRADEC KRÁLOVÉ / PARDUBICE / JIHLAVA / ÚSTÍ NAD LABEM / ZLÍN
KARLOVY VARY / LIBEREC

11.

TÝDEN VĚDY
A TECHNIKY

věda pro život

BTU BÚ EÚ FLÚ FZÚ FGÚ GFÚ GLÚ HÚ
MÚ MBÚ
OU SLÚ SOÚ SSČ UACH ÚDU ÚEB ÚEM
ÚE ÚFCH JH KNAV MUA ÚFA
ÚCHP ÚI ÚJF ÚMCH ÚMG ÚOCHB
ÚČL ÚH
ÚSD ÚSP ÚSMH ÚTAM ÚTIA ÚT ÚŽFG BC
ÚJČ ÚGN ÚJACH
ÚPT PSÚ ÚFM ARUB BFU ÚBO KAV TC SJP

POŘÁDÁ

AKADEMIE VĚD
ČESKÉ REPUBLIKY

GENERÁLNÍ
PARTNER

SKUPINA ČEZ

HLAVNÍ PARTNEŘI

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

DNES

PORT

ŽIVA

TÝDEN

Technet.cz

BIOOKO

SPOLUPRACUJÍCÍ ORGANIZACE

METROSTAV

BRITISH
COUNCIL

Uměnění posledního odpočinku – megality v Koreji

Megalitické památky a pohřební mohyly jsou důležitým prvkem v mozaice poznání o tom, jak žili naši dávní předkové, jaké priority měla jejich společenství a jakou roli zde hrála smrt – přechod do jiné dimenze bytí.

Typické „baduk“ dolmeny v Gochangu

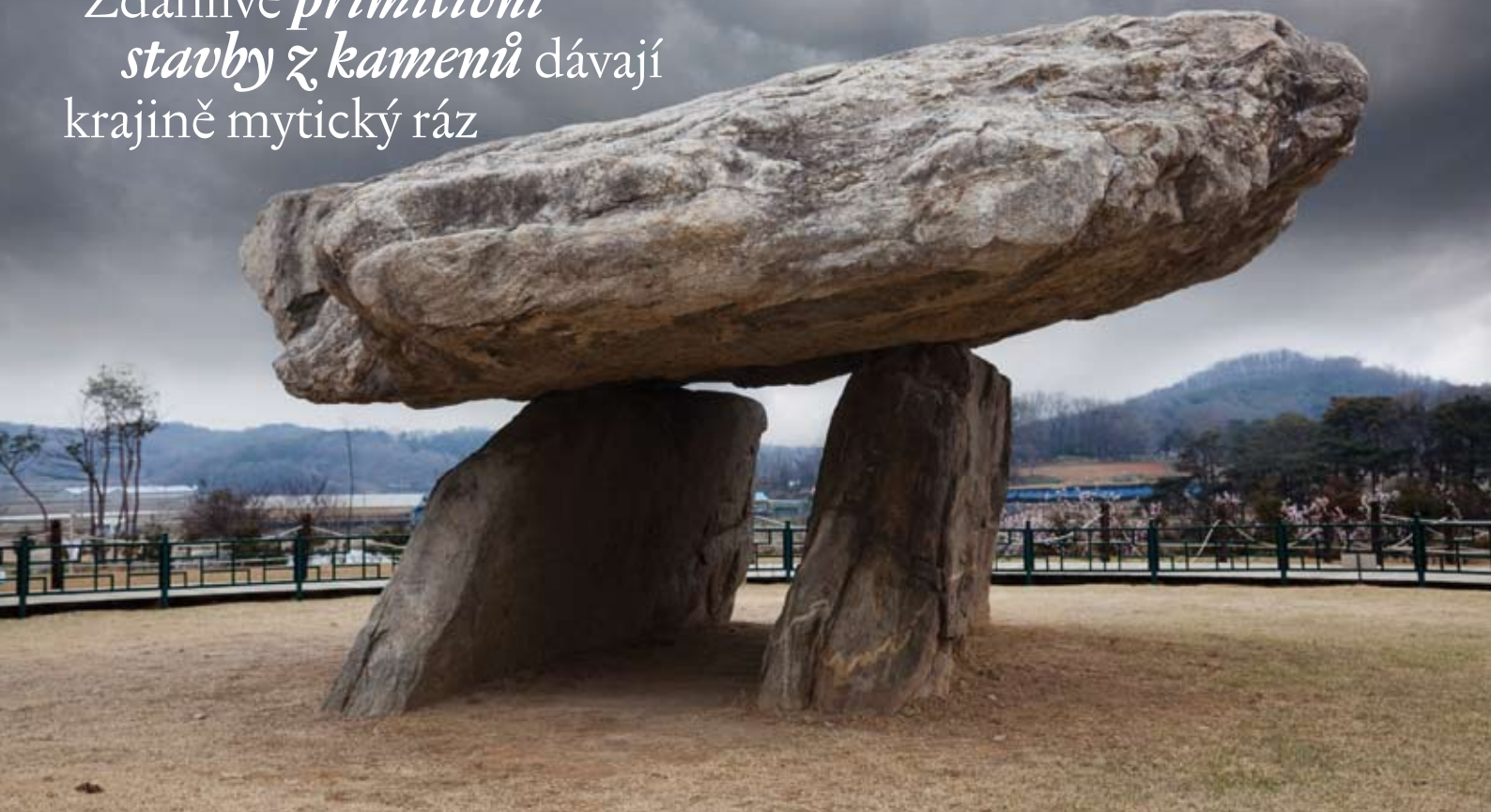
Téměř každý, kdo se jen trochu zajímá o dávnou historii Evropy, zná Stonehenge – monumentální megalitickou svatyni, observatoř či primitivní kalendář, jak lze také tuto stavbu z obřích kamenů z doby kamenné a počínající doby bronzové označit, stojící dodnes na Salisburyjské pláni v jižní Anglii. Evropa, zvláště ta západní, je na megalitické památky opravdu bohatá. Vedle samostatně stojících vztyčených kamenů (menhirů), jejich sestav do kruhu či jiných geometrických tvarů (kromlechů), lze v krajině, zejména například v Bretaně, Irsku či Dánsku, nalézt také mnoho hrobů z obřích kamenů, které mohou mít podobu jednoduché komory zakryté velkým kamenem (tzv. dolmen) a různé další složitější sestavy s více komorami, chodbami, doprovázené někdy i symbolickou výzdobou a rytinami (například irské chodbové hroby a mohyly).

Naši předci dávno pochopili, že kámen, trvalý materiál, který přesahuje lidský život, je ideální a relativně snadno dostupný materiál pro stavbu důležitých milníků označujících některá pro ně významná místa, k vymezení rituálních svatyní i sestav, které jim sloužily jako jednoduché observatoře k určení nejen ročních cyklů (nezapomínejme, jakou důležitost tato časová orientace hrála pro rodící se společenství zemědělců, kteří se usazují dlouhodobě na jednom

**Naši předci dávno
pochopili,
že kámen přesahuje
lidský život**

**Na protější straně nahoře: největší korejský stolový dolmen v Ganghwu
Dole: 13 dolmenů na úbočí hory Nakjo**

Zdánlivě *primitivní*
stavby z kamenů dávají
krajině mytický ráz

Stolový dolmen u Gochangu patří asi k těm nejelegantnějším v Koreji

**Takové stavby
mohly
sloužit třeba
jako obřadní síně**

Gamtaebawi dolmeny v Hwasunu

území a opouštějí většinou nomádský způsob života). Kameny také symbolizovaly sílu a zdroj života – naši prapředci jistě věřili, že kámen jako jiné přírodní elementy má duši. Víra v posmrtný život vedla rovněž k užití kamene k vytvoření pevného a na svou dobu zdobného jádra hrobek (dolmenů), na kterých pak většinou byla navršena hlína nebo drobné kameny do tvaru mohyly. Mnoho hrobek patřilo jistě náčelníkům a jiným významným představitelům společnosti, některé z nich však sloužily po generace a pro mnohem širší vrstvy obyvatel. Nelze však jednoznačně říci, že účel těchto staveb byl vždy pouze pohřební. Mnohdy se setkáváme s výraznou orientací dolmenů na určité azimuty východu slunce nebo jiných nebeských těles, jinde mohly takové stavby sloužit jako malé obřadní síně nebo dokonce úkryt, jak dokládají archeologové u některých „hrobek“ absencí pozůstatků lidských ostatků apod.

Kdo se megalitem a prehistorií zabývá trochu hlouběji a uhranuly jej tyto zdánlivě primitivní stavby z hrubých kamenů, které místům a krajině, kde je praobyvatelé naší planety zanechali, dávají často mytický rozměr, asi dobře ví, že megality nejsou jen evropskou specialitou. Stavby z obřích kamenů jsou rozšířeny takřka po celém světě a někde je dokonce kultura vztyčování kamenů (např. v Indonésii), jako pomník mrtvým nebo označení posvátného místa, stále živá. Přesto i pro znalce neolitu či doby bronzové působí koncentrace megalitů, zejména dolmenů, jakou lze spatřit na Korejském poloostrově, jako zjevení. Nikde v Asii se nenacházejí obří kamenné hrobky v takovém počtu a hustotě, jako zde, zejména na jihozápadě poloostrova. Počtem více než třiceti tisíc předci lehce i ty evropské.

Putování megalitu historií

Goindol, jak je korejsky nazýván tento typ kamenného hrobu – dolmenu, se na poloostrov patrně rozšířil z vnitřního Mongolska (kde se však dnes nacházejí svatyně, menhiry, ale nikoliv pohřební komory tohoto typu...), možná až ze Sibíře, přes severní Čínu. Z Koreje expandoval tento způsob pohřbívání v malé míře i do Japonska. Jak je možné, že se na různých místech planety objevují podobné rysy kultury, jejíž ohnisko (pravděpodobně Střední

Hwasun: Kočičí kámen, zřejmě oltář

Gwacheongbawi dolmeny v Hwasunu

Dosan-ri dolmen v Gochangu

východ a severní Afrika a až později Evropa) je tisíce kilometrů vzdáleno? Existovaly již v tak dávných dobách „kulturní styky“? Stěhování národů nebo snad vliv nějakého odvážného jedince, který se dostal o něco dál než ostatní? Nasvědčovala by tomu i skutečnost, že rozšíření megalitu po korejském poloostrově se odehrálo cca 1000 let př. n. l., evropské megality jsou většinou o 3-4000 let starší, byť se některé stavby stavěly i později během doby bronzové a železné. Je známo, že i staří Keltové stavěli svatyně v duchu megalitických kromlechů (kruhů) nebo využívali stavby svých předchůdců. Za tu dobu mohly vlivy megalitu doputovat přes Sibiř, ale rovněž např. z oblasti Kavkazu (kde je také velká koncentrace dolmenů), Indie i na korejský poloostrov. Jiná teorie hovoří o dosažení jistého stadia vědomí či pokroku, kdy zákonitě dojde k podobným výsledkům, jakých bylo dosaženo i jinde. Pravdou je, že megalit se do Koreje a oblasti severní Číny rozšiřoval společně s pěstováním rýže v této oblasti a jiných drobných objevů, jakým byl např. kamenný trojúhelníkovitý nůž vhodný právě pro sklizeň rýže nebo bronzové hroty šípů „houslového tvaru“.

**Kameny
symbolizovaly
také sílu
a zdroj života**

Korejské dolmeny lze rozdělit na dva základní typy, z nichž ten severní, rozšířený zejména na území dnešní komunistické Koreje a provincie Liao-ning v Číně, zasahuje částečně i do Jižní Koreje. Svou stavbou, připomínající stůl (dolmen zakrývá plochý překlád a boční stěny jsou tvořeny plochými kameny), mají velmi blízko i k většině evropských dolmenů. Jih Koreje je však místy doslova posetý typem, který bývá označen jako baduk, což je také název pro korejské šachy. Některé dolmeny opravdu připomínají figurky, kámen ke hře, ale většina z nich působí jako obyčejné obří balvany, rozestě po úbočí kopců a kterých je všude na světě bezpočet. Teprve archeologické výzkumy ukázaly, že pod těmito neopracovanými kameny se skrývají malé pohřební komory (občas viditelné jako drobné nožky pod mohutným balvanem), některé obsahující dokonce výbavu (bronzové dýky, hroty šípů, náhrdelníky z tyrkyso, keramiku atd.) do posmrtného života. Byl to zároveň odznak postavení v komunitě, ke kterému pohřbený náležel. Mnohatunové stropní kameny, které museli praobyvatelé na místo pohřbu, předem pečlivě vybraného šamanem nebo jiným zasvěcencem, dopravit, poukazují nejen na obdivuhodnou organizaci a patrně i povinnost taková díla vytvářet, ale také na sílu víry v posmrtný život i propojení s přírodou, která vedla prapředky k realizaci takových monumentálních děl. Jen na přemístění desetitunového stropního kamene bylo zapotřebí přes osmdesát dobrovolníků, posouvajících náklad po podkládaných kmenech.

V nejdůležitějších lokalitách jižního typu dolmenu u Hwasunu nebo u Gochangu (dnes společně s lokalitou na ostrově Ganghwa, který se nachází asi hodinu jízdy na severozápad od Soulu a patří k nemnoha korejským památkám zapsaným v seznamu kulturního dědictví UNESCO) se prakticky jedná o gigantická pohřebiště rozkládající se na úbočích i v otevřené krajině. Zde megalitičtí stavitelé využívali skal stojících pod vrcholky kopců, primitivními nástroji z nich lámali materiál a ten pak svalili do údolí. Pro megalitické stavitelé často hrál důležitou roli i druh kamene, obsah křemičitých složek, jeho zbarvení atd. To už známe z proslulého Stonehenge, kam kameny jedné ze starších fází svatyně, tzv. blue stones, byly transportovány až z 200 km vzdáleného lomu v Jižním Walesu...

Zmizelý zakladatel české koreanistiky

Velvyslanec České republiky v Jižní Koreji, Jaroslav Olša jr., mi vyprávěl příběh korejského archeologa Han Hung-sua, který se jako první zabýval výzkumem místních megalitů a publikoval o nich odbornou knihu – první svého druhu v Koreji. Příběh je to celkem typický pro korejský poloostrov, nečekaný však svým propojením s Prahou.

Archeolog Han Hung-sua totiž u svého oboru zcela nezůstal, byl vyslán jako člen japonské diplomatické mise (Korea byla již od roku 1910 okupována Japonskem) do Evropy, posléze doputoval až do Prahy. Jaroslav Olša k tomu dodává: „Han Hung-su přicestoval do Prahy někdy v zimě 1942 nebo 1943, přijel z Vídně, kde pracoval v tamním muzeu. K nám ho přivedla pravděpodobně jeho dlouholetá přítelkyně Huberta a seznámila ho také s předními českými orientalisty. Han tu záhy začal vyučovat korejštině, vůbec poprvé v Čechách. Po skončení války bydlel pod ochranou Orientálního ústavu dále ve vile na Kampě, dnes známé jako Werichova, neúnavně propagoval svou rodnou zemi: psal články, vydal dokonce knihu o dějinách Koreje a hlavně dal solidní základy vzniku nového orientalistického oboru – koreanistice. Po vzniku KLR se vrátil ke svému původnímu oboru – archeologii – a působil doma ve vysoké funkci. Zmizel v druhé polovině 50. let, kdy byl v rámci Kim Ir-senových rozsáhlých čistek, odvolán z funkce a zřejmě popraven.“

Osud Han Hung-sua poukazuje na nečekané historické paralely našich zemí s korejským poloostrovem, který je zatím Čechy nepříliš vyhledávaným turistickým cílem,

Megalitické památky, pohřební mohyly a kultovní místa dávné historie Koreje jsou bezesporu také důležitým kamenem v mozaice poznání. Dávají nám další odpověď na řadu otázek: Jak žili naši dávní předkové? Jaké priority asi měla jejich společenství a jakou roli v nich hrála smrt – přechod do jiné dimenze bytí. Tak chápali konec života na této zemi nejen stavitelé megalitu, ale takové pojetí dodnes přetrvává i v buddhismu, jenž je součástí moderního života Jižní Koreje. ■

Megalitičtí stavitelé chápali smrt jako přechod do jiné dimenze

Nahore: Gwacheongbawi dolmeny v Hwasunu

Dole: Měsíční kámen v Hwasunu, k němuž směřovali poutníci za úplňku

Na protější straně: U Gochangu leží největší megalitické pohřebiště v Koreji a možná i na světě – celkem 442 dolmenů.

Mystérium emocí

„Emoce byly, jsou a zůstanou pro nás záhadou,“
říká prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc.

Jako psychiatr se lidskými city zabývá
z profesionálních důvodů, často o nich však
přemýšlí také jako soukromá osoba.

Emoce v medicíně jsou také ústředním tématem knihy, kterou právě teď vydává se svými kolegy lékaři, specialisty z různých oborů, a na níž se autorsky podílí další osobnosti. K zamýšlení nad veskrze lidským tématem byli přizváni třeba duchovní Tomáš Halík nebo přírodovědec Daniel Frynta. K čemu došli?

Co všechno vlastně dnes tedy víme o emocích?

Víme, kde vznikají, jak jsou regulovány, jak lze do jejich změn zasahovat farmakologicky a také nefarmakologickými biologickými metodami, jako je magnetická stimulace, jako je hluboká mozková stimulace či fototerapie. Víme také, jak můžeme zasahovat psychologickými metodami a tedy aplikovat psychoterapii. Ale jak už to tak chodí ve vědě – máme celkem opodstatněné podezření, že většinu toho prostě ještě nevíme.

Většinu nevíme? Vždyť neurovědy v posledních dvaceti letech jdou mílovými kroky dopředu!

To ano, jistě. Můžeme se dívat zaživa do mozku. Vidět emoce? To na rentgenu dříve nebylo prostě možné, zatímco dnes s funkční magnetickou rezonancí doslova vidíte, jak se zháší aktivita v oblasti Brodmannovy arey 25... A je vám jasné, že deprese je na ústupu. A když naopak vyvoláte v pacientovi pocit smutku, vidíte, jak se to v mozku všechno mění. Je to neuvěřitelné, kam až dohlédneme. Ale nutno podotknout – ani medicína si ve své pýše

nemůže myslet, že tím rozluštila mystérium emocí. Emoce byly, jsou a zůstanou pro nás záhadou. Je to jeden z nevyužitelných a všudypřítomných atributů živé hmoty, který se nepodařilo dosud věrohodně nasimulovat u umělé inteligence. A když, tak jenom jako pseudoemoce.

Má smysl je tedy vůbec zkoumat?

Bezesporu! Hlubší poznání emocí umožňuje léčit afektivní poruchy, protože v této oblasti vzniká patologie jako v každé jiné. Jde o deprese a sebevraždy, mánie a některé tzv. smíšené stavy. Svým způsobem za poruchu emocí můžeme považovat i bažení, závislost nebo úzkost a také bolest.

Naše emoce tedy mohou onemocnět.

„Nemoce“ emocí jsou afektivní poruchy, především deprese a bipolární porucha (dříve označovaná jako maniidepresivita). Za chorobný emoční stav považujeme i patický afekt, což je tak silné afektivní hnutí, že na jeho vrcholu dojde ke kvalitativní změně vědomí a člověk si nepamatuje, co v daném okamžiku dělal. Chorobnost této, byť krátkodobé emoce, může mít dalekosáhlý význam třeba v soudně znaleckém posuzování, ve forenzní psychiatrii. Jestliže v takovém afektu člověk třeba někoho zabije a prokáže se, že si pamatuje jenom události před a potom, ale na inkriminovanou událost nikoli, tak to může přispět k přiznání snížených rozpoznávacích a ovládacích schopností a k menší trestní odpovědnosti. Na druhé

straně jsou tu ještě poruchy emocí, které doprovázejí jiná onemocnění. Při demencích anebo i po encefalitidách často propuká emoční labilita, nemocní jdou z pláče do smíchu – své emoce neovládají (mluvíme o emoční inkontinenci), anebo naopak jejich emoci nelze zvrátit, je událostmi neodklonitelná.

Jinou poruchou je tzv. emoční inkongruence, čili nepřiléhavost emocí k myšlenkovému obsahu. Představte si to: pomyslíte na něco velmi smutného, ale nic to s vámi nedělá. Máte neutrální náladu, jako kdyby se nic nedělo. Anebo naopak – nic se neděje, ale vy máte vyděšený výraz a hororovou náladu. Tento rozštěp emocí od myšlenkového obsahu je jedním z příznaků schizofrenie. Musíte se na něj zaměřit, abyste ho našli, protože jinak máte jenom neurčitý pocit, že s tím člověkem není něco v pořádku.

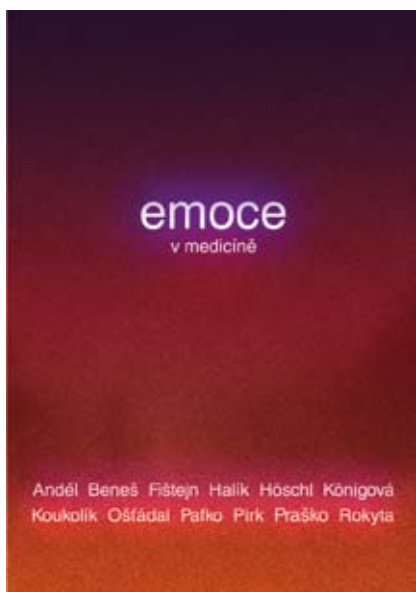
Když se díváte na mozek, poznáte, jak je dotyčný člověk emočně vybaven? Poznáte optimistu, pesimistu?

Jakou máte osobnost, nepoznáme. Ale odborník na neurozobrazovací metody mozku pozná depresi, aniž ví, jaký je pacientův klinický obraz. Nemusí mít přitom k dispozici ani pozitronovou emisní tomografii, ani funkční magnetickou rezonanci, stačí klasický EEG signál, který je známý hodně přes půl století. Nové počítače ho však dokážou zpracovat takovým způsobem, že rozeznáme, zda deprese ustupuje, a můžeme dokonce předvídat, zda podaná antidepresiva zaberou.

A middle-aged man with short dark hair and glasses, wearing a black button-down shirt. He is looking slightly to the left of the camera with a thoughtful expression. His hands are raised in front of him, with fingers slightly curled as if gesturing or explaining something. He is wearing a gold ring on the ring finger of both hands. The background is softly blurred, showing warm, golden light from what appears to be a window or lamp.

Máme celkem
opodstatněné podezření,
že většinu toho ještě nevíme.

Lékař je tady pro všechny. *Pro zlobivé, neslušné i hodné.* Jako farář.

Začalo to celostátním kongresem České lékařské akademie v roce 2010 v Karlových Varech, na němž bylo předneseno mnoho pozoruhodných přednášek dotýkajících se a z rozličných pohledů: očima lékařů i nemocných, jejich příbuzných, zdravotního personálu i lidí působících v zcela jiných oborech.

Od zajímavého kongresu už byl jen krůček ke knížce. Richard Rokyta, Cyril Höschl a Ján Praško se ujali role editorů a z příspěvků svých kolegů (profesorka Königová z popáleninového centra, Jan Starý z motolské dětské onkologie, chirurgové Pavel Pafko nebo Jan Pirk, ale také duchovní Tomáš Halík a další), sestavili mnohovrstevnatou publikaci.

„Široký záběr a konstelace velmi rozličných autorů, povětšinou špičkových odborníků a všeobecně známých osobností, činí knihu atraktivní nejen pro všechny lékaře a mediky bez rozdílu 'víry a vyznání', ale také pro všechny laiky, které toto téma může oslovit,“ tvrdí editoři a my se už těšíme na zajímavé čtení.

Knihu Emoce v medicíně vydává Academia Medica Pragensis, na pultech knihkupectví bude na začátku října.

WWW.AMEPRA.CZ

To zní už skoro jako ze science-fiction.

Bohužel, stále platí, že vědecký pokrok jde dvacet až třicet let napřed před praxí. Názorným příkladem budiž hluboká mozková stimulace, což je metoda léčící těžké deprese. Do mozku se šetrně a elegantně zavedou dvě tenké elektrody, které jsou propojeny se stimulatorem, jenž chirurgové voperují do měkkých tkání na krku. Neurostimulátor, zařízení podobné kardiostimulátoru (pacemaker), převádí elektrické impulzy do hlubokých struktur mozku, a to vede k projasnění popřípadě vymizení deprese. Je to objevená metoda, hned v úvodu nejméně deseti patnácti lidem, kterým nepomáhaly žádné terapie, doslova zachránila život. Ale...

... ale ještě nebyla uvedena do klinické praxe, že?

Za prvé – uplynulo jen pár let od prvních zkoušek, nikdo nemůže zaručit, že účinek bude vždy stoprocentní u všech nemocných. Metodu je třeba ověřit, musí se eliminovat všechny pochybnosti. A pak – připomeňme – že tento zákrok není zrovna levný. U nás by přišel bezmála na půl milionu korun a to žádná pojišťovna nezaplátí. I to je pádný důvod, proč praxe desítky let zaostává za teorií. A proč metoda, která funguje, není rozšířena.

Když srovnáte Českou republiku a země ležící na západ od jejich hranic: praxe u nás i u sousedů pokulhává stejným tempem?

Zajímavá otázka a odpověď může být buď stručná (výsledky výzkumů se prosazují v praxi rychleji v bohatších zemích), anebo poměrně komplikovaná. A s různými ale...

Například?

Tak třeba jedna ze studií Světové zdravotnické organizace se snažila zmapovat v 70. a 80. letech minulého století, jak žijí schizofrenici v různých kulturách a jak jejich nemoc nakonec vyústí. Byli vytipováni pacienti se stejnou diagnózou z celého světa a ti byli sledováni v průběhu několika let: čím se léčí, jaké léky mají dostupné, jestli bydlí doma nebo v léčeb-

nách, zda jsou izolováni či jsou součástí komunity. Víte, jak to dopadlo?

Netroufám si odhadovat.

Lépe se cítili psychotičtí nemocní v zemích třetího světa než pacienti žijící v průmyslově rozvinutých státech. Ukázalo se, že možná nejdůležitější pro ono vyústění nemoci je opora v tamních trojgeneračních rodinných uspořádáních. Když dědeček v koutě chýše v Africe tiše halucinuje, nikomu to zas tak moc nevadí a postarají se o něj. Sami mají dvě lžíce kukuřičné kaše, on má jednu, ale žádný velký rozdíl v tom není. Naopak v takzvaném rozvinutém světě se nemocným věnují rozsáhlé sociální sítě, což s sebou přináší dehumanizaci. Nemocní končí v náručí zdravotníků a sociálních systémů, anebo v horším případě jako bezdomovci ohřívající se nad kanály newyorského metra. Společnost je anonymní, rodiny spolu nežijí, ale telefonují si, pocit opuštěnosti ve vyšších věkových kategoriích sílí.

Namítnu, že v takzvaném třetím světě máte ovšem daleko větší šanci, že umřete na malárii nebo hladomor, než že se dožijete stařecké deprese.

Jestliže se vůbec dožijete dospělého věku! Vysoká novorozenecká a kojenecká úmrtnost, která souvisí s kvalitou vody a s nedostatečnou prenatalní a kojeneckou péčí a vůbec s neexistující pediatickou péčí... Ano, to jsou všechno atributy chudých zemí. Byli bychom nesoudní, kdybychom na základě studie o schizofrenii učinili závěr, že je lepší žít v subsaharské Africe než třeba v Německu. Ale snad si můžeme troufnout konstatovat, že když přežijete všechna úskalí a dožijete se padesátky nebo šedesátky, tak být dědou v péči své rodiny na severoafrickém venkově není asi o nic větší utrpení než být opuštěným odlozencem v domově důchodců v rumunských Karpatech. Veřejná zdravotní péče má bezesporu vliv na naše zdraví, ale nemusí znamenat přínos pro celkovou kvalitu života. Teď mluvím o subjektivní emoci – o obyčejném pocitu štěstí. Ten se nevejde do žádných statistik, míra deprese už vůbec ne.

Jaké emoce teď dominují v českém zdravotnictví?

Po vlně „Děkujeme odcházíme“ emoce trochu opadly. A teď, řekl bych, české zdravotnictví sdílí asi emoce podobné těm, jež v době celkového ekonomického úpadku převládají i v dalších sektorech.

A jaké emoce dnes vládnou mezi pacienty a lékaři?

Myslím, že nadrobno mají obě strany. Část pacientů zdravotní péči zneužívá, část kveruluje a z té kverulatořní části jistá skupina jsou chroničtí soudiči, kteří využívají změn v právním povědomí společnosti, ke kterému došlo za posledních dvacet let. Na druhou stranu – lékaři se často chovají jako hulvátí a svému stavu nedělají v očích prostého člověka vůbec dobrou reklamu.

Nejste prostý člověk. Nikdy jste asi netrávil dlouhé hodiny v čekárně, že?

Obvykle, pravda, neždímú čepici v před-sáli, protože v ordinaci pracují většinou moji kamarádi, spolužáci, bývalí žáci či dobří známí. Nebudu zastírat, všichni lékaři máme výhodu jistého protekčního zacházení, ale ne vždycky to tak skutečně je. Jako příklad může posloužit jedna moje kolegyně. Onehdy se jí stalo něco s okem, a tak zamířila na nejbližší zdravotní středisko. Vytrpěla nejdříve dlou-

hé minuty přede dveřmi, pak se osmělila zatukat, protože nikdo nebyl v čekárně a za dveřmi hlaholil smích. Sestra otevřela a spustila: „My jsme si vás neobjednali, co tady tůkáte! Jo, tak vy jdete k nám? A patříte sem vůbec? No, to kdyby si takhle každé vzpomněl...“ Kolegyně vydržela se zatátými zuby. A po tomhle zážitku šla krátce na to se svým psem k veterináři. Taký zatukala, dveře se otevřely: „Co máš pejsánku s tou řapinkou? Ale ty jsi hezkej pejssek. Paničce uvaříme kafičko a mrkne-me zatím na to.“ Rozdíl mezi těmi dvěma ošetřeními? Čtyři stovky. Kolegyně od té doby říká: „Dala bych i dvakrát tolik, kdyby se mnou zacházeli jako s mým psem.“

Nutno říct, že mi to nepřijde ani úsměvné. Kde je chyba? Mají lékaři a zdravotní sestry být nějak speciálně emočně vybaveni pro svou profesi?

Lékař má především být od pánaboha vybaven schopností své emoce lépe zvládat a nebrat všechno osobně. Měl by být emočně zralý a odolný, a to nejen vůči zátěži, ale měl by být vybaven schopností naslouchat druhým. A když už se s tímto darem nenarodí, měl by být k tomu systematicky trénován. Bohužel, naše medicínské univerzitní vzdělávání je hodně zaměřeno na technologii, ale opomíjí komunikační dovednosti a postoje. A ne-jde jen o postoje k pacientům, ale k sobě,

ke svým kolegům. Lékaři nejsou ani privilegiovaní, ani nijak zvlášť výluční, ale jako profesionálové by měli vztah k pacientům a svému okolí mít pod kontrolou.

A co pacienti a společnost? Ti se vychovávat nemusí?

Společnost je nevychovatelná a jakékoli pokusy o její výchovu končily katastrofálně. Lidská svoboda je atribut cennější než pořádek, být se nám to nelíbí, ale je třeba si to neustále uvědomovat. Lékař, jestliže se rozhodne pro tuto profesi, musí se naučit prostě zvládat i lidi, kteří se neumí slušně chovat. Lékař je tady pro všechny, pro ty hodné i zlobivé, neslušné i dobře vychované. Jako farář.

Mluvíte, jako kdyby se vás syndrom vyhoření netýkal.

Zažil jsem ho na vlastní kůži před lety, v klinicky rutinní práci se to prostě občas stává. Měl jsem štěstí, že jsem díky manažerským povinnostem z oné rutiny vypadl, ale i kdybych nevypadl, dnes už vím o jednom skvělém protileku. Proti syndromu vyhoření si pravidelně, řadu let, ordinuji výuku mediků. Kontakt s mladými lidmi, kteří mají ještě ostré kritické vědomí, vám nesmlouvavě nastavuje zrcadlo. Ty jejich dotazy, názory... Snad každý den se nad sebou snažím zamyslet, zvažovat své postoje. ■

Prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc. (*1949)

- Působí jako ředitel Psychiatrického centra Praha
- a Centra Neuropsychiatrických studií v Praze.
- Přednáší psychiatrii na 3. lékařské fakultě UK
- a na lékařské fakultě Univerzity P. J. Šafárika
- v Košicích. Je autorem mnoha publikací,
- organizuje lékařské kongresy, pravidelně publikuje
- v odborných i laických časopisech. Se svou ženou,
- akademickou malířkou Jitkou Štenclovou,
- vychoval čtyři děti, dnes je několikanásobným
- dědečkem.

Wobenzym

vhodná součást léčby opakovaných vaginálních mykóz

Výsledky projektu - „Wobenzym v komplexní léčbě opakovaných vaginálních mykóz“

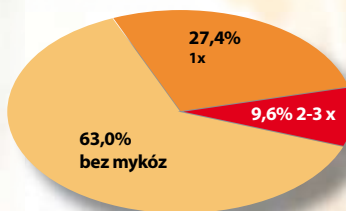
V 7 ambulancích centrech (2005–2007) byl sledován počet recidiv **vaginální mykózy (VM)** u 62 žen kterým byl ke standardní antimykotické léčbě přidán **Wobenzym (2 x 8 drg. denně po dobu 10 týdnů)**.

Porovnání výskyt VM ve dvou obdobích:

12 měsíců před nasazením Wobenzymu: 4-9 VM/ 12 měs. (prům. 4,4)

12 měsíců po zahájení léčby Wobenzymem: 0-3 VM/ 12 měs. (prům. 0,5)

Výsledky: průměrný počet recidiv VM poklesl ze **4,4** (za období 12 měsíců před zahájením podávání Wobenzymu) na **0,5** (za období 12 měsíců po zahájení podávání Wobenzymu), tj **pokles o 88,5%** ($p < 0,001$).

63,0% žen již nemělo žádnou recidivu VM
27,4% žen prodělalo pouze jednu recidivu VM.
9,6% žen mělo 2-3 recidivy VM.

Zlepšení se dostavilo u všech žen.

Graf: počet recidiv VM v období 12 měsíců po zahájení podávání Wobenzymu

Príznivý efekt Wobenzymu přetrvával i po ukončení jeho užívání, které trvalo pouze 10 týdnů. Přestože se základní lokální i systémová antimykotická léčba v jednotlivých centrech lišila, pokles počtu recidiv při podpůrné léčbě Wobenzymem byl jednotný.

Design tohoto projektu byl připraven ve spolupráci s ambulancními odborníky v oboru gynekologie. Statistické vyhodnocení provedlo Datové centrum IKEM, Praha

Zkrácená informace o přípravku:

S: pancreatinum 300 Protease Ph. Eur.-j., trypsinum 360 F.I.P.-j., chymotrypsinum 300 F.I.P.-j., bromelaina 225 F.I.P.-j., papainum 90 F.I.P.-j., amylasum 50 F.I.P.-j., lipasum 34 F.I.P.-j., rutosidum trihydricum 50 mg. Celková proteolytická aktivita: 570 F.I.P.-j., celková amylolytická aktivita: 4030 F.I.P.-j., celková lipolytická aktivita: 4525 F.I.P.-j. v 1 enterosolventní tabletě. IS: Jiná léčiva pro poruchy muskuloskeletálního systému, enzymy. I: Jako alternativa k dosud užívaným postupům – pouhazové otoky, lymfedém, fibrocystická mastopatie. Jako podpůrná léčba – některé pooperační stavy v chirurgii, záněty povrchových žil, potrombotický syndrom dolních končetin, revmatoidní artritida, revmatismus měkkých tkání, artróza (pokročilá stádia), mnohočetná mozkomíšní skleróza, chronické a recidivující záněty (v oblasti ORL, horních i dolních cest dýchacích, močového a pohlavního ústrojí, trávicí trubice, kůže aj.), jako podpůrná léčba při podávání antibiotik.

KI: Přecitlivělost na složky přípravku, situace spojené se zvýšeným sklonem ke krvácení nebo se zvýšenou fibrinolýzou. Před operacemi vzít v úvahu fibrinolytický účinek přípravku, podávání v těhotenství zvážit. NÚ: Ojedinele změny konzistence, barvy a zápachu stolice, alergické reakce. Při užívání vyšších jednotlivých dávek se mohou objevit pocity plnosti, nadýmání, výjimečně nevolnost. D: Léčba se zahajuje dávkou 3x5 až 3x10 tbl. denně. S ústupem chorobných projevů se dávkování postupně snižuje až na udržovací dávku 3x3 tbl. denně. Při infekčních zánětech nenahrazuje léčbu antibiotiky, ale zvyšuje jejich účinek.

Volně prodejný lék. Bez úhrady VZP. Datum poslední revize SPC: 30. 12. 2010. Úplné informace o léku jsou k dispozici v Souhrnu údajů o přípravku a na adrese:

MUCOS Pharma CZ, s. r. o., Uhřetíněveská 448, 252 43 Průhonice,
 tel.: +420 267 750 003, fax: +420 267 751 148, e-mail: mucos@mucos.cz

Ze zahraničních serverů

Viry útočí proti rakovině

Vědci dokázali zastavit šíření nádorového bujení pomocí virů. Studie zveřejněná v Nature ukazuje, že ve virech mohou lékaři najít významného spojence pro boj s rakovinou.

Geneticky upravený virus, injekčně vpravený do organismu pacientů s rakovinou, je schopný najít a zničit nádorové buňky. Dokonce zaútočí výhradně na rakovinné buňky, zdravé tkáně si nevsímá. Kanadští vědci z Ottawské univerzity a soukromé biotechnologické firmy Jennerex ve studii publikované v časopise Nature představili první nadějně výsledky experimentální virové terapie. Použili geneticky upravený virus JX 594, aby „nakazil“ nádor u 23 pacientů s různými typy nádorů v pokročilém stadiu. Cílem studie bylo zejména dokázat, že je tato látka bezpečná – a virus v krvi pacientů skutečně nezpůsobil žádnou škodu, léčba se zcela obešla bez vedlejších účinků.

U šesti nemocných, kteří dostali vyšší dávky JX 594, dokonce pozorovali lékaři, že se nádor buď stabilizoval, nebo dokonce zmenšil. Ale i u ostatních bylo patrné, že se virus pomnožil, a to pouze v nádorových buňkách, nikoli ve zdravých tkáních.

Na rozdíl od chemoterapie, která má těžké vedlejší účinky, pociťovali pacienti pouze příznaky chřipky po dobu 24 hodin po podání látky.

Nyní vědci, povzbuzeni kladným výsledkem, přistoupí k další fázi studie – otestují virovou terapii na 120 pacientech s rozvinutou formou rakoviny jater. Vzhledem k tomu, že některé typy karcinomu jater jsou způsobeny virem, konkrétně virem hepatitidy (žloutenky) B, vědci předpokládají, že by mohly být nádorové buňky v játrech i na další na viry citlivější.

Virus JX 594 kanadský výzkumný tým vytvořil z viru, který se široce používá ve vakcínách proti neštovicím. „Takže víme, že je zcela bezpečný,“ uvádí John Bell z firmy Jennerex. Navíc byla z viru odstraněna dědičná informace. Doktor Bell uvádí ještě jednu výhodu virové terapie: virus se aplikuje injekčně do krve, šíří se krevním oběhem do celého těla, takže by mohl též bránit rakovinným buňkám vytvářet metastázy.

Podobné pokusy s virovou terapií probíhají i jinde ve světě, ale viry se při těchto experimentech dosud vstříkávaly přímo do nádoru. Například v Německu se takto začíná léčit nádor mozku, společnost Oncolytics Biotech zahájila klíčový pokus se svým experimentálním virem Reclysinem v kombinaci s chemoterapií u pacientů s nádory hlavy a krku, příští rok by se též mělo ukázat, jaké výsledky přinese 3. fáze klinické studie virové léčby melanomu pomocí viru Oncovex, který vyvinula společnost BioVex, a kterou částkou jedné miliardy dolarů podpořil i biotechnologický gigant Amen. ■ **REUTERS/HEALTH, WWW.REUTERS.COM**

Dr. John Bell, vedoucí týmu, který pracuje na vývoji virů ničících nádory

Večerní drink jako lék

Ženy, které si večer dopřávají skleničku alkoholu, jsou ve stáří zdravější, ukázala studie zveřejněná v PLoS Medicine.

Ať už je tím „šláftruňkem“ sklenka vína, jedno pivo nebo jedna odměrka lihoviny, zřejmě pomáhá udržet zdraví až do stáří, konstatují vědci, kteří porovnávali zdravotní stav 14 tisíc žen ve věku sedmdesát let – a právě ty, které si dopřávají v mírném množství alkohol, z výzkumu vyšly mnohem lépe než ženy-abstinentky nebo ty, které pijí větší množství alkoholických nápojů. Ženy kolem padesátky, které si dávají jednu nebo dvě skleničky, mají o 28 vyšší pravděpodobnost, že budou „úspěšně“ stárnout – tedy že se budou těšit obecně dobrému zdraví bez chorob a sedmdesátku oslaví, aniž by se potýkaly s rakovinou, cukrovkou nebo srdečními potížemi. A konzumace rozložená do průběhu celého týdne je rozhodně lepší, než si ji „šetřit“ na víkend. I to výzkum ukázal – ženy, které pijí málo a pravidelně, si udržují dobré zdraví spíše než ty, které pijí příležitostně. Tedy konkrétně – ženy, které pijí pětkrát až sedmkrát týdně, mají téměř dvojnásobnou šanci nacházet se i po sedmdesátce v dobré kondici než úplné abstinentky.

Vědci z lékařské fakulty Harvardovy univerzity si nejsou jisti, zda samotný alkohol přináší tento zdravotní benefit, nebo zda souvisí s určitým způsobem života, který prospívá zdraví.

Již předchozí výzkumy ukázaly, že mírné pití alkoholu má pozitivní vliv na organismus – snižuje riziko srdečních chorob, Alzheimerovy choroby, zánětů, diabetu, vysokého cholesterolu, naopak, jiné studie ukázaly spojitost s vyšším rizikem rakoviny prsu. Všechny výzkumy se však shodují – zdraví prospívá opravdu pouze jen mírné pití, s rostoucím množstvím přibývá naopak neblahého vlivu na organismus. ■

BBC HEALTH, WWW.BBC.UK/HEALTH

Výzkum „**Efektivita reklamní kampaně v čekárnách ordinací**“ realizovaný společností STEM/MARK potvrdil účinnost TV obrazovek v čekárnách lékařů!

- Televizní vysílání v čekárnách lékařů **sleduje** více než **70%** návštěvníků
- **Spontánní výbavnost** vysílaných pořadů a reklam je až **40%**
- **Recall reklamy až 44%**

zdroj: STEM/ MARK, a.s., září 2009

WWW.MEDIAPHARMA.CZ

Tel.: 325 553 934, Fax: 325 553 935, E-mail: info@mediapharma.cz

Jak dnes léčíme bolest

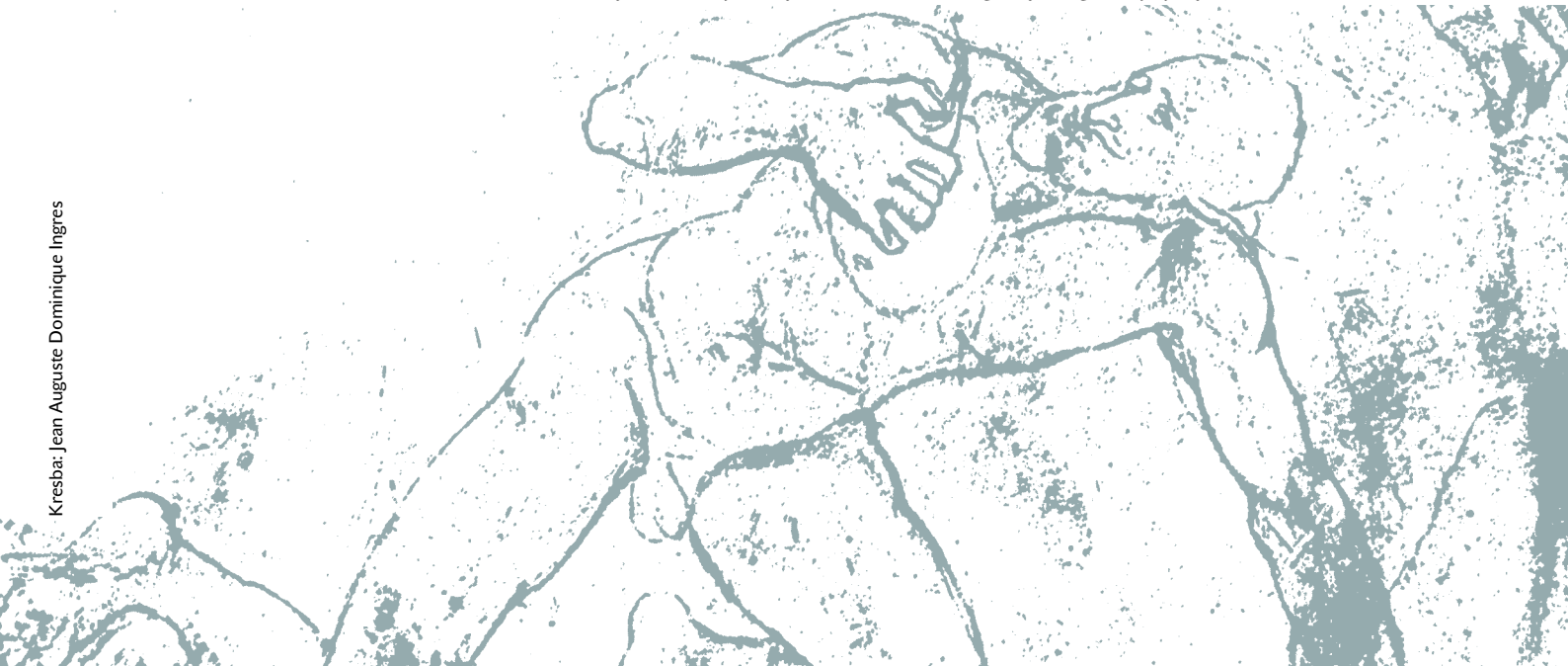
Třetina lidí trpí chronickou bolestí. Bolesti zad alespoň jednou za život musí snést více než 80 % z nás. Čísla jsou alarmující, bolest nás provází doslova na každém kroku, je také stále předmětem vědeckého zkoumání... Nejnovějšími poznatky z její léčby se zabýval letošní VII. Kongres evropské federace kapitol IASP (EFIC) Pain in Europe VII. v německém Hamburku.

Kongresu se zúčastnilo 3700 vědců a lékařů zabývajících se bolestí a jejím léčením. Konalo se celkem deset plenárních přednášek, třicet topických seminářů a 1000 posterů. Není možné v krátkosti pojmut všechna témata, ale chtěl bych zdůraznit některé zásadní postřehy.

Bolest odchází, krása zůstává

Chronickou bolestí trpí deset až padesát procent světové populace, v průměru je to okolo jedné třetiny všech lidí. A to je příliš! Bolesti zad alespoň jednou za život potkají 82 % populace žijící ve vyspělých průmyslových zemích a sužují je tak, že nemohou pracovat. V USA a dalších zemích je to hlavní příčina pracovní neschopnosti. A tato pracovní neschopnost patří k těm nejdražším. Nikdo na tyto obtíže nezemře, ale bolest velmi komplikuje život. Z tohoto hlediska je významná i bolest kloubní a artritická. Ukazuje se, že je to přitom nejen komplikace samotných kloubů, ale také drah, které vedou z kloubů bolest do mozku.

„Beauty remains, pain passes!“ Doktor Perrod z Francie připomněl na kongresu motto známého francouzského malíře Agusta Renoira, který ve stáří trpěl těžkou artritickou bolestí. „Krása zůstává, ale bolest odchází.“ Úžasné motto, byť neplatí v každé situaci a u každého pacienta. Bohužel. Chceme-li pochopit bolest a pokusit se ji vyléčit, musíme sledovat různé její mechanismy – například se zaměřit na vápníkové kanály, které mají velký vliv na průběh migrény. Migréna je jistým způsobem šířící se

deprese, to znamená posun vlny draslíkových iontů, ale teď se ukazuje, že vápníkové kanály mohou být příčinou mnoha dalších chorob. Jakmile se kalcium rozmnoží v buňce (intracelulární kalcium), pak jde téměř vždy o patologický nález.

Alternativní medicína a bolest

Kontroverzní příspěvek přednesl na hamburském kongresu doktor Ernst z Velké Británie, který se zabýval velmi populárním tématem: alternativní medicínou a bolestí. Svůj příspěvek nazval „Je to trik anebo je to léčba?“ a rozebral v něm nejdůležitější hraniční obory, používané v léčbě bolesti. Zastavme se u některých z nich.

Víme dobře, že akupunktura prokazatelně pomáhá při léčení bolesti, zejména akutní, a máme pro to i vysvětlení. Akupunktura zvyšuje endogenní opioidy, zejména betaendorfiny – to jsou látky, které tlumí bolestivé receptory, takže bolest pak nenastává. Při akupunktuře je jasně prokázán, stejně jako u placebo efektu, efekt psycho-terapie, efekt různých manipulačních technik a dokonce existují práce, které ukazují,

Akupunktura pomáhá při léčbě bolesti, zvláště při akutní bolesti

že není rozdíl mezi placebo efektem a akupunkturou. Nicméně – většina prací přece jenom dokládá, že akupunktura svůj význam má. Důležité je (stejně jako v případě chiropraxe), že tyto alternativní metody se snaží odstraňovat vedlejší účinky léků, respektive – jestliže jsou správně aplikovány, nemusí pacient užívat tradiční léky v tak velkém množství jako obvykle. Na druhé straně je třeba říci, že alternativní metody se nemohou používat samy, účinné mohou být jen v kombinaci s normální klasickou léčbou.

Doktor Ernst se věnoval i úloze medicíny rostlinné, což je v dnešní době velmi aktuální a velmi diskutované téma. Zvláště v pralesích Jižní Ameriky a Jihovýchodní Asie se nechází spousta látek, které mohou sloužit nejen k léčbě bolesti, ale i dalších závažných nemocí. Spousta těchto rostlinných léčiv ještě čeká na své objevení a prozkoumání, už teď se ale ukazuje, že mnohé látky jsou důležitým doplňkem konvenční terapie: například pepermint či herbální čaje. Je třeba ale upozornit, že spousta takových léčiv prokazuje zase nežádoucí vedlejší účinky (například čínské čaje). Doktor Ernst je přesvědčen, že rostlinná medicína může být vhodným doplňkem, ale jen málokdy základní léčbou. A zcela odsuzuje homeopatii pro její nepředvídatelné a hlavně nevysvětlitelné účinky. Některé homeopatické praktiky sice fungují u některých jednotlivců, ale nejsou prokázány žádnou metodou.

Kanabinoidy

Nedávno jsem se zúčastnil diskuse o kanabinoidech na půdě Parlamentu České republiky, která byla velmi zajímavá. Kanabinoidy jsou deriváty pentyresorcinolu vyskytující se v konopí (Cannabis), jsou u nás registrovány a bude povoleno je používat jako léčivo. Jejich účinkům se věnovali i odborníci na hamburském kongresu.

Kanabis je rostlina, jejíž extrakt obsahuje asi 63 různých kanabinoidů. Kanabinoidy jsou potom syntetizovány uměle, je to čistá látka. Dnes se již vyrábí několik kanabinoidů (Sativex, Nabilon a další). Kanabinoidy působí na receptory CB1 v našem centrálním a periferním nervovém systému a také na CB2, kterými jsou vybaveny buňky imunitního systému a jsou důležité při koordinaci pohybu či také při léčbě bolestí.

Endokanabinoidy jsou látky, které vznikají z arachidonové kyseliny (např. anandamid nebo nabilon) a působí příznivě při úpravě homeostázy, umožňují také zapomínání averzivních paměťových zážitků, ovlivňují příjem potravy.

Účinky *kanabinoidů*? To jsou dvě strany jednoho meče...

Účinky kanabinoidů – to jsou vlastně dvě strany jednoho meče. Víme určitě, že mají antiemetický efekt zejména u onkologických pacientů. Důležitý a prokázaný účinek jsme také zaznamenali u roztroušené sklerózy mozkomíšní nebo u centrální chronické bolesti. Jejich analgetická potence je vlastně nástavbou na inaktivním placebo, placebo představuje 30 %. Bohužel nebyl ještě zcela jasně prokázán účinek kanabinoidů u léčby Parkinsonovy choroby, chybí nám v tomto směru větší studie. Nicméně lze konstatovat, že v jednotlivých případech určitě mohou kanabinoidy působit kladně.

Dalším novým poznatkem, který jsme dlouho očekávali, je zodpovězená otázka zapojení glie (podpůrné nervové tkáně – pozn. redakce) do bolestivých procesů. Zejména mikroglie a astrocyty se zásadně podílejí na bolestivých procesech. Když například vypukne kolagená artritida, vzniká persistentní přetrvávající bolestivá hypersenzitivita, a tu udržuje mikroglie. Kam bude tedy směřovat další výzkum? Vědci budou hledat látky, které by dokázaly ovlivnit mikroglia, a tím omezit bolest.

Význam placeba

Už dlouho zdůrazňujeme, že placebo nemůžeme používat jako látku, která by mohla být sama o sobě léčivem, ale můžeme ji využít jen jako doplněk léčby. Je přitom ovšem pozoruhodné, že někteří lidé mají pro placebo genetické předpoklady. A jestliže očekáváme někdy pozitivní vliv léčby, tak právě placebo očekávání je velmi důležité. To znamená, že zapojujeme některé součásti limbického systému, především přední kalosální kůru, anterior callosal cortex. Insula má na placebo negativní dopad. To jsou velmi důležité nové poznatky.

Oxidativní stres

Topický seminář na téma Efekt oxidativního stresu na bolestivé procesy jsem organizoval v Hamburku společně se svými kolegy. O možnosti využití oxidativního stresu pro evaluaci bolesti referoval doc. Vaculín, dále se tohoto výzkumu zúčastnili doc. Franěk, MUDr. Fricová, Ing. Stopka, MUDr. Vejražka a já. Prof. Pufe se svými spolupracovníky z Aachenu mluvil o roli oxidativního stresu při revmatické artritidě, při níž se velmi zvyšují volné radikály, zejména hydroxylové, které způsobují poruchy kloubní.

Doktor Bilieni z toskánské Sieny se zabýval oxidativním stresem u novorozenců a zjistil, že novorozenci velmi citlivě reagují na bolestivé podněty, například na malou injekci nebo škrábání, a že tato bolest zmizí, když se aplikují některé nebolestivé látky, např. různé oleje a olejové suspence. To podporuje starší teorie, tvrdící, že je zásadní, aby bolest byla co nejdříve odstraněna, aby se nerozvíjela. Jestliže se bolest rozvine třeba právě u kojence, může mít celoživotní následky.

Kolegové z Neapole nás seznámili s úlohou gliálního oxidu dusnatého na oxidativní stres u neuropatické bolesti.

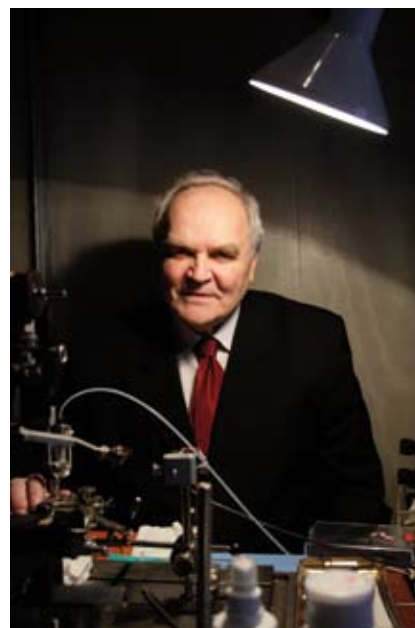
Druhý „český“ seminář vedl MUDr. Jiří Paleček – zabýval se mozkovými a míšními TRPV1 receptory a jejich možným využitím v terapii bolesti.

Komplexní pohled *na chronickou bolest*

Každý člověk má právo na léčení bolesti

Societal impact of pain-SIP, neboli Komplexní pohled na bolest, zejména chronickou, a to nejen z hlediska medicínského ale i sociálního a politického. To bylo jedno z témat kongresu a nutno podotknout, že jedno z nejdůležitějších.

Prakticky vyjadřuje zásadu, že každý člověk má právo na správné léčení bolesti. Jde o širokou iniciativu, která vznikla v loňském roce v Bruselu a postupně se přenesla až na jednání Evropského parlamentu. Tam jsem také před časem přednášel o tom, jak je organizována léčba bolesti v České republice. ■

**prof. MUDr.
Richard Rokyta, DrSc.
(*1938)**

- Působí v Ústavu normální, patologické a klinické fyziologie 3. LF UK.
- Vydal 496 publikací.
- Je spoluautorem učebnice Fyziologie (1987 a 1991) a patologické fyziologie (1985), skript fyziologie a patologické fyziologie pro české a zahraniční studenty.
- Byl hlavním redaktorem lékařské části desetidílné encyklopedie Universum.
- Působí v redakčních radách časopisů a jako šéfredaktor časopisu Bolest.
- V roce 2007 získal Cenu rektora UK za monografii Bolest.

Zaostřeno na oči

Diabetická retinopatie

Diabetická retinopatie (DR) je cévní onemocnění sítnice, které je oční komplikací cukrovky. V České republice je tato nemoc u lidí v produktivním věku hlavní příčinou praktické slepoty nebo těžkého poškození zraku. Protože incidence diabetiků neustále narůstá, stává se diabetická retinopatie závažným sociálně zdravotním problémem vyspělých zemí.

Etiopatogeneze: Hlavním příznakem nemoci je mikroangiopatie projevující se poruchou permeability kapilár sítnice. Později dochází k okluzi kapilár a hypoxickým změnám na sítnici. Hypoxie podporuje tvorbu vasoproliferativního faktoru, který indukuje patologickou neovaskularizaci na sítnici i v předním segmentu oka. Celý proces vrcholí krvácením do sítnice, další tvorbou vazivové tkáně a trakčním odchlípením sítnice. Další komplikací diabetické retinopatie předního segmentu oka je neovaskulární glaukom jako odpověď na poruchu filtrace komorového moku způsobenou upcáním odtokových cest

Klasifikace diabetické retinopatie

1. Neproliferativní DR (NPDR), která se dělí na počínající, středně pokročilou a pokročilou
2. Proliferativní DR (PDR)
3. Diabetická makulopatie (DM) vzniká nezávisle na výše uvedených stadiích

Ad 1 Charakteristické pro nemoc jsou mikroaneuryzmata sítnice, která mohou prasknout, krváčet a přinášejí s sebou edém a tvrdé exudáty. U pokročilých stadií se přidávají měkké neboli vavitivé exudáty a mikrovaskulární abnormity.

Ad 2. Proliferativní změny charakterizuje neovaskularizace vycházející ze sítnice nebo papily zrakového nervu a pronikající do sklivcového prostoru. Toto stadium již ohrožuje zrakovou ostrot pacienta.

Ad 3 U makulopatie vzniká edém a tvorba depozit v centrální krajině sítnice spolu se snížením zrakové ostroty.

Diagnóza

Diagnóza je založena na rutinním základním vyšetření spočívajícím ve stanovení pečlivé anamnézy, vyšetření vizu, biomikroskopii předního segmentu oka a zhodnocení nitroočního tlaku. Vyšetření očního pozadí v mydriáze se provádí přímou nebo nepřímou oftalmoskopií a biomikroskopii pomocí speciálních čoček. Velkým pomocníkem pro včasnou detekci změn na cévách a sítnici je fluorescenční angiografie. Je to zobrazovací metoda, při které do kubi-

tální žíly vpravíme roztok fluoresceinu. Toto barvivo nám po určité době zobrazí celé sítnicové řečiště. Lékař pak pomocí speciální kamery pozoruje chování barviva v cévách a může odhalit defekty i malých cév, proskakování barviva při edému sítnice atd. Můžeme také využít ultrazvukové vyšetření a zobrazovací možnosti optické koherentní tomografie.

Terapie

Konzervativní léčba: Užívání vasoprotektivních léků nebo kyseliny acetylsalicylové se ukázalo neefektivní. Nadějná se zdá intravitreální aplikace kortikoidů, ale čeká se na výsledek studií.

Laserová léčba: Průlom v terapii znamenala fotokoagulace sítnice. Tato metoda byla umožněna díky novým laserovým technologiím. I když laserovou fotokoagulací neléčíme základní onemocnění, tedy cukrovku, ale její následky, znamená léčba lasery revoluční metodu v oftalmologii. Je efektivní až u 60 procent léčených pacientů a mnoho diabetiků tak zachrání od postupné ztráty zraku. V terapii používáme diodový nebo argonový laser o vlnové délce 500 nm. Principem léčby je zničení okrsků hypoxické tkáně sítnice. Odpovědí na tento terapeutický zásah je redukce vasoproliferativních a neovaskularizačních procesů na sítnici. Cílem fotokoagulační terapie je stabilizovat diabetickou retinopatii a makulopatii a udržet stávající zrakovou ostrot. Optimální indikací je pokročilá neproliferativní diabetická retinopatie, neboť zatím nehrozí akutní ztráta vidění. V tomto případě provádíme panretinální fotokoagulaci sítnice, kdy aplikujeme až několik tisíc laserových zásahů na periférii sítnice. Podobně lze ošetřit i centrum sítnice u makulopatie – likvidujeme okrsky mikroaneuryzmat. U proliferativní diabetické retinopatie je řešením vitreoretinální chirurgie.

Prognóza: Nemoc ohrožuje vidění trakčním odchlípením sítnice, krvácením do sklivce nebo vznikem epimakulárních membrán. Cévy diabetiků nejsou postiženy jen na sítnici, ale také v srdci, ledvinách a v mozku. Oční nálezy, zvláště ty pokročilé, tak nepřímou ovlivňují prognózu délky života postižených lidí.

Prevence: Diabetická retinopatie má vztah k délce trvání diabetu, hladině glukózy v krvi, hladině glykovaného hemoglobinu, má vazbu na hodnoty krevního tlaku a index tělesné hmotnosti. Pro úspěšnost oftalmologické terapie je třeba, aby diabetik chodil na pravidelné prohlídky očního pozadí, protože jen včasná diagnóza umožní terapii ve fázi, kdy není narušena zraková ostrot. Včasná kompenzace diabetu a hypertenze jsou prevencí vasoproliferativních změn, krvácení do sítnice a trakčního odchlípení sítnice. Spolupráce oftalmologa a diabetologa je proto v tomto procesu klíčová. ■

PODPOŘENO CZ.2.16/3.1.00/24022, MZOFNM 2005

Výměna předních
brzdových destiček (Astra G)
již od 1360 Kč bez DPH

CLASSIC SERVIS OPEL

**ČÍM STARŠÍ OPEL,
TÍM LEVNĚJŠÍ OPRAVY.**

Profesionální servisní program pro dokonalou péči i o starší vozy.

Naše nabídka:

Stáří vozu podle VIN čísla	Sleva při opravě z prodejní ceny náhradních dílů Opel	Sleva na práci v autorizovaných servisech Opel
4 roky	10 %	5 %
5-6 let	20 %	10 %
7 a více let	30 %	15 %

Nefetuju, tvořím

Vytočit misku na hrnčířském kruhu, potom natřít glazurou hliněné prasátko a pak rychle na cigáro. Cvrkot v keramické dílně v Koněšíně na Vysočině odpovídá mým představám, jak to asi chodí v takové malé manufaktuře.

Na policích se vrší výrobky, čekají na vypálení v elektrické peci. Pracovní stoly a podlaha jsou pokryté keramickým prachem, poznamenané cákanci barevných glazur. Stejně jako oděvy dívek, které tu pracují. Je jim většinou kolem osmnácti a do Koněšína přijely na rekvalifikační kurz. „Ze začátku to byl nezvyk. Teď už vidím výsledky a strašně mě to začalo bavit,“ říká křehká dlouhovlasá blondýna s piercingem, které tady všichni říkají Adis. Neví, jestli se bude živit výrobou keramiky, jako koníček jí prý zůstane určitě. V poklidném venkovském prostředí chce zůstat co nejdéle. „Do Havířova, odkud pocházím, se neplánuju vracet. Město má na mě špatný vliv.“

Adis ví, o čem mluví. Prošla si drogovou závislostí stejně jako její kolegyně. Do chráněné dílny s dlouhodobým terapeutickým programem většinou přijely přímo z terapeutických komunit „pro toxíky“ nebo z psychiatrických léčen. Pracovní pobyt na venkově by měl klienty vytrhnout z rizikového prostředí. Vedle získání pracovních návyků a řemeslných dovedností se tady může člověk „rekvalifikovat“ i pro samotný život.

Dobré našlápnutí

„Vesnické prostředí dělá hodně,“ potvrzuje terapeut Bohumil Klement. Dalším významným léčebným faktorem je samotná kreativní práce vlastníma rukama, dobrý pocit, že jsem sám něco vytvořil. Což je oproti nuditě či jejímu zahánění pomocí drog, které má ovšem destruktivní účinky, pro řadu mladých lidí úplně nová zkušenost. V Koněšíně nejraději pracují s co nejmladšími ročníky, protože ti mají největší naději na „dobré našlápnutí“, jak popisuje Klement, byť je program otevřen i pro starší do věku 35 let. „Měli jsme i jednoho klienta kolem padesátky, to se moc neosvědčilo. Mladí lidé si snadněji vytvářejí dobré návyky, lépe se učí systematické práci na sobě a rychle se zdokonalují. Mnozí se potom vracejí do školy, aby dokončili vzdělání, nebo dokonce pokračují na vysoké škole.“

Když potom v dílně pozorují, jak klienti zručně točí na hrnčířském kruhu, nebo připravují glazury, ani bych neodhadoval, že to dělají teprve několik měsíců. „Na začátku jim

vždy říkám, že by se měli s hlínou trochu skamarádit. Nejdřív modelují něco jednoduchého z ruky, postupem času se dostanou ke kruhu," vysvětluje mi mistr, který všechno řídí od dlouhého pracovního stolu. Představuje se jako „Jura z Prahy“. Je mu okolo třiceti, dřív býval uživatelem heroínu. V tom se trochu liší od běžných koněšínských klientů, kteří byli v sedmdesáti procentech případů závislí na „českém perníku“ neboli metamfetaminu pervitinu. Jura tedy dobře ví, co jeho klienti mají za sebou. Jeho příklad je vlastně typický. Do Koněšína přijel z jiné terapeutické komunity na tříměsíční rekvalifikační kurz, protože hledal uplatnění v nějaké alternativní a tvůrčí profesi. Práce s hlínou ho natolik baví, že v dílně už zůstal: „Mám radost, když si něco vymyslím, a pak to dokážu přivést na svět.“

Vycentruj svou mysl

Koněšínskou chráněnou dílnu a bydlení provozuje občanské sdružení Circle of Life. Název možná příliš patetický, avšak zakladatelka a ředitelka Marcela Trumpešová argumentuje: „Máme úspěšnost 86,6 procenta. To je devíza dlouhodobého doléčovacího programu.“ Inspirovala ji zkušenost s vlastní dcerou. Během středoškolského studia „ujela“ na drogách a pracovní pobyt na venkově jí pomohl. „Keramický materiál je klidná hmota. Zklidní i klienty, kteří přišli s třesem rukou. Musí se soustředit, vycentrovat svou mysl.“ Za první desetiletí prošlo doléčovacím zařízením okolo osmdesáti lidí, z toho se třináct věnuje keramice a hrnčířství jako zaměstnání i nadále, další jako vedlejší činnosti, nebo pracují jako lektori zájmové činnosti. „U mladých lidí klademe důraz na to, aby dostudovali.“

Ježte teď by potřebovalo pomocnou ruku samotné sdružení. Loňský rok ukončili s účetní ztrátou 300 tisíc a letos to nevypadá lépe. Prodej výrobků se snižuje, odvody státu a ceny energií rostou. Sdružení dostává příspěvek od ministerstva práce a sociálních věcí, ale dotační peníze z Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky přicházejí nepravidelně. „Říkají, že nemají peníze. Přitom nestanovili jasná kritéria rozdělování a chtějí zřejmě omezit dlouhodobé programy, které jsou ale nejučinnější. Podporují hlavně velké mašinerie typu Sananim. Jak máme poskytovat stabilitu klientům, když sami nevíme, jestli další měsíc zaplatíme inkaso? Kdybychom se chovali víc komerčně, na naši pomoc nedosáhnou ti, kteří to nejvíc potřebují.“ Třeba jako Adis. Nemá rodinné zázemí ani peníze na to, aby si platila nákladnou rehabilitaci. Bez dočasného azylu v Koněšíně by měla namydlenu cestu na úplné dno. ■ WWW.CIRCLEOFLIFE.CZ

Pomocná ruka, klidné venkovské prostředí a zemitého materiálu – tak málo stačí, aby se „ztracené existence“ proměnily v kreativní bytosti

**Nejdříve
je třeba
se s hlínou
skamarádit.
Je to klidná
hmota.**

Káva, co léčí duši

Nová kavárna pomáhá těm, kteří sami pomáhají – a to většinou pacientům z Thomayerovy nemocnice.

Zakladatelky se inspirovaly v motolské nemocnici. Vytvořily místo, kam se lidé rádi vracejí.

Kavárna nabízí zaměstnání lidem, kteří pečují o své blízké, již jsou v nemocnici dlouhodobě hospitalizováni. Sídli kousek za hlavní branou Thomayerovy nemocnice v pavilonu A1, v prostorách, které kdysi sloužily jako jídelna starobince. Původně totiž komplex budov patřil sociálnímu ústavu. Masarykovy domy, jak se tehdy areál jmenoval, byly otevřeny při příležitosti desátého výročí vzniku Československé republiky. Historii ústavu a pozdější nemocnice (a také osobnost Tomáše Garrigua Masaryka) dnes přímo v kavárně připomínají dobové fotografie. Dobře ladí s interiérem zařízeným v historizujícím stylu třicátých let.

Od bazaru k dobrovolnictví

V roce 2004 se sešlo pět kamarádek na mateřské dovolené, které měly chuť a odhodlání pustit se do něčeho výjimečného. Nejprve pro Thomayerovu nemoc-

nici uspořádaly bazar oblečení, jehož výteček byl použit na mikulášskou nadílku pro pacienty na dětských odděleních. O půl roku později připravily další bazar, díky kterému pak v nemocnici mohl proběhnout Dětský den určený pro nemocné i zdravé děti. Malých hostů přišly přibližně dvě stovky. Skupině organizátorek začalo být jasné, že musí vykročit někam dál.

„Dozvěděly jsme se o dobrovolnických programech a inspirovaly jsme se v motolské nemocnici,“ vzpomíná Karin Pospíšilová, ředitelka dobrovolnického centra Lékořice neboli občanského sdružení, které kamarádky jako základnu pro své další aktivity založily v červnu roku 2005. Karin se tehdy stala koordinátorkou dobrovolníků, kterých stále přibývalo. V polovině roku 2006 jich působilo v Thomayerově nemocnici sedm-

desát. Občanskému sdružení Lékořice se dařilo – dostalo od nemocnice vlastní kancelář a získalo šest grantů na podporu své činnosti – příspěvky přišly z ministerstev, z komerční sféry, od jiných sdružení a nadací. A s tím, jak se celá organizace rozrůstala, byly také potřeba stále větší prostory. „Přicházeli k nám lidé, kteří si s námi chtěli povídat, potřebovali podpořit. Pamatuji si, jak u nás jednou seděla dobrovolnice, která potřebovala přečkat čas, než dostane výsledek vyšetření, jež určí, zda má rakovinu, či nikoli,“ vzpomíná Karin Pospíšilová.

Dalším impulzem pro zakladatelky Naší kavárny byl příběh dvou žen, jejichž děti se řadu let léčily na jednotce intenzivní péče pediatrické kliniky. Matky za nimi denně musely docházet na oddělení a víceméně musely rezignovat na normální zaměstnání. Jak to udělat, aby mohly pracovat přímo v nemocnici? Nápad zřídít podnik, který by jim to umožnil a zároveň byl útočištěm pro nemocné a jejich blízké, byl nasnadě.

Krizi navzdory

Do období rekonstrukce a výstavby kavárny nepříznivě zasáhla globálně probíhající finanční krize. Původní rozpočet, který dosahoval 2,5 milionu, se snížil na necelé dva miliony. V tu chvíli se ale našli dárci včetně těch individuálních, kteří občanskému sdružení pomohli projekt dokončit – přispěli vlastní prací anebo penězi.

Provoz Naší kavárny byl slavnostně zahájen začátkem února. Mezi zákazníky očekávají provozovatelé personál nemocnice a studenti – mediky stejně jako ty, kdo sem přišli na návštěvu za rodinou či známými anebo sami čekají na výsledky vyšetření.

V současné době se v kavárně střídají dvě vedoucí na plný úvazek a čtyři další pracovníci na kratší úvazky. K zaměstnancům se může připojit v podstatě každý, kdo musí do nemocnice denně docházet za někým dlouhodobě nemocným. Může mu tak být nablízku, setká se navíc s lidmi s podobnou životní situací a snad alespoň na chvíli přijde na jiné myšlenky.

WWW.NASEKAVARNA.COM

DIVADLO NA JEZERCE

DIVADELNÍ SPOLEČNOST JANA HRUŠIŇSKÉHO

Petr Jarchovský / Jan Hřebejk

MUSÍME SI POMÁHAT

Malí, ale Češi.

Jiří Macháček, Lenka Vlasáková, Miroslav Vladyka,
Václav Chalupa, Martin Sitta, František Staněk / Zdeněk Hruška

Režie: Jan Hřebejk

Musíme si pomáhat

Na výtvarné dílně v motolské nemocnici dobrovolníci v žlutých vestách pomáhají pacientům zahánět nudu

Sport sblízuje, a fotbal jako celosvětový fenomén obzvlášť

Pracují v nemocnicích či v sociálních ústavech, v kulturních institucích, v lesích, parcích i na pracovních táborech doma i v zahraničí. Vše činí zadarmo a radostně.

Ve výtvarné dílně v Léčebně dlouhodobě nemocných v Praze – Motole panuje kreativní nálada. Pacienti se ohánějí štětci, co to jde, nanášejí někdy až impresionisticky rozpité barvy na papír. „Ergoterapie jim pomáhá stimulovat jemnou motoriku,“ vysvětluje smysl jejich počínání psycholožka Božena Sekaninová. Dřív učila výtvarnou výchovu na speciální škole pro postižené děti Zahradka na pražském Žižkově. Po odchodu do penze se rozhodla i nadále pomáhat lidem, kteří to potřebují. Už devátým rokem pracuje jako dobrovolník u pacientů s krátkou životní perspektivou. Vedle terapie je „výtvarka“ tady příjemnou společenskou událostí – pacienti opustí své postele a pokoje, mohou si s někým popovídat, jsou aktivní. „Někdy tu bývá legrace, zpíváme si. A máme radost, že oni mají radost,“ říká Božena Sekaninová.

Motolská nemocnice začínala s dobrovolnickým programem jako jedna z prvních u nás. Ročně se do něj zapojí okolo 330 lidí, z toho třetina vypomáhá pravidelně několik hodin týdně. Doprovázejí pacienty na kulturní akce, čtou jim z knížek, pomáhají s trénováním paměti nebo na kroužku tance. „Zpřijemňují pacientům volný čas. Nezabývají se vlastní nemocí, ale zdravou a tedy i příjemnou aktivitou, na kterou nemá zdravotnický personál čas,“ říká jejich koordinátorka Renáta Vejdělková. Typickým dobrovolníkem je žena nad 18 let, nejčastěji studentka. V poslední době však stoupá i počet pomáhajících mužů a seniorů. „Většina z nich to má, pokud jde o životní hodnoty, v hlavě srovnané. Zajímají se o druhé lidi a chtějí jim pomoci. Neorientují se jen na sebe.“

Velká motolská nemocnice ani nemusí organizovat nákladný nábor. Projde jí tolik lidí, že jich dostatek zareaguje na propagační letáky na odděleních, nebo se zapojí po zkušenosti s dlouhodobou hospitalizací. Pomáhají i medicí, kteří tu studují.

Tucet pacifistů od Verdunu

Za počátek evropského dobrovolnictví se považuje workcamp u francouzského Verdunu, dějiště zničujících bojů za první světové války. V listopadu 1920 tam přijelo

*Kdo jsou dobrovolníci? Většinou
aktivní lidé s vyšším vzděláním,
kteří nechtějí jen sedět v koutě
a hořekovat, že je všechno špatně.*

Dobrovolní aktivisté
Greenpeace – dnes
zablokujeme velkorypadlo,
příště třeba polezeme
na komín

Jako dobrovolník nepřináším spásu, *ale mohu pomoci* dílčími nápady a sám se něco naučím

pomáhat tucet pacifistů z celé Evropy – opravovali domy a cesty, položili základy nové radnice. Měl to být symbol usmíření. Místním se však zdála podezřelá účast „nepřátel“ z Německa a Rakouska a tábor skončil předčasně. Přesto ukázal nový způsob, jak se společensky angažovat. Švýcarský pacifista Pierre Cérésolle zakládá v roce 1920 zastřešující organizaci Service Civil International (SCI) a následně vzniká mezinárodní výměnná síť, organizující po celém světě tábory. K největšímu rozmachu dobrovolnictví došlo během politického uvolnění v 60. letech minulého století. Prezident Kennedy zahájil Peace Corps, americký program pro zahraniční pomoc. A tehdejší generální tajemník OSN U Thant se těšil na dobu, kdy mladý člověk „bude mít za to, že jeden či dva roky

Fotbal je často pro chudé Afričany jedinou příležitostí, jak na sobě mohou zapracovat a případně také prorazit do světa

práce pro rozvoj společnosti jsou běžnou součástí vzdělání.“ V komunistických státech zase vymysleli budovatelské brigády, tedy stalinisticky perverzní formu „povinné dobrovolnosti“.

V otevřeném světě bez hranic a s levnými letenkami mají cestující dobrovolníci úplně jiné možnosti, než měli jejich předchůdci. Chcete hlídat želvy na pláži v Mexiku? Učit fyziku na vesnické škole v Zambii? Pracovat na stavbě v Nepálu? Většina dobrovolníků vyjíždí na krátké, dvou až třítydenní workcamps, sami si zaplatí dopravu a na místě dostanou ubytování a stravu. Delší pobyty už bývají podporovány z grantů, které pokryjí dopravu a další náklady.

Robin Ujfalusi takto pracoval tři měsíce jako dobrovolník fotbalového vzdělávacího projektu v africkém Nairobi: „Sociální projekt dává příležitosti i lidem, kteří jinak v životě moc šancí nemají.“ Sice jen zanedbatelné promile afrických kluků se stane dobře placenými hráči v Evropě, ti ostatní se ale naučí na sobě systematicky pracovat. Samotný fotbal coby celospolečenský fenomén posiluje vztahy mezi lidmi a komunitami. Vedle hlubšího poznání jedné exotické země získal Robin Ujfalusi jiný pohled na řadu pro nás běžných věcí: „Třeba teplá voda nebo čokoláda znamená pro většinu lidí v rozvojovém světě luxus.“ Nyní pracuje jako ředitel neziskovky INEX-SDA, se kterou vyjíždí na workcamps 600 až 800 lidí ročně, z toho dvě třetiny tvoří ženy.

Nelze se vyhnout otázce, jaký to má vlastně smysl – jet někam přes půl zeměkoule kosit trávu nebo organizovat fotbal. Není vlastně zbytečné pomáhat s prací, kterou si mohou místní lidé udělat sami? „Jako dobrovolník nepřináším spásu, ale mohu přispět dílčími nápady a sám se něco naučím,“ vysvětluje Ujfalusi. Dobrovolnice Michaela Erbanová ve svém reportu z workcampu v Maďarsku zase píše o tom, jak „lidé, se kterými se zde setkáte, ve vás vytvoří naprosto nezapomenutelnou stopu.“ Práce na mezinárodním táboře je především důvodem k setkání. Účastníci tak mohou zjistit, že přes kulturní rozdíly jsou ve své lidské podstatě všichni stejní. A také nahlédnou „pod

Mladí dobrovolníci se věnují také organizované zábavě (nahore), samozřejmě vedle vlastní práce, což může být třeba sběr kopřiv (dole)

pokličku“ hostitelské země. „Dostanete se do jiných míst, než kam obvykle vedou turistické cesty, do místních společenství. A protože pro ně něco děláte, přijímají vás vstřícně,“ říká Ujfaluši. Zahraniční dobrovolníci v Česku zase zjistí, že tu máme kromě Prahy a Karlštejna také vesnice se zajímavými tradicemi nebo romská ghetta na severu. A tam se zapojují do sociálních programů.

Amerika, náš vzor

Rada Evropské unie vyhlásila rok 2011 Evropským rokem dobrovolnictví. Práce pro komunitu zatím není v Evropě tak silným fenoménem, prostupujícím celou společnost tak jako v Americe.

Američané jsou ve své podstatě přistěhovalecký národ, aby přežili, museli si všichni pomáhat. Sociální instinkt vzájemné solidarity si nepřekáží ani s jejich individualismem. Když člověk umí pomoci sobě, proč by nemohl pomoci ostatním. Dobrovolnictví nefunguje jen na nejnižší sociální úrovni, ale angažují se v něm i bohatí lidé. Zasedají v poradních orgánech, pomáhají získávat prostředky, předávají své know-how. „U nás to na takové úrovni nefunguje. Když má někdo kontakty, tak si je raději drží pro sebe, než aby je pustil dál a někomu nezištně pomohl,“ říká Radka Labendz. Před lety se vdala do Spojených států a zaběhnutý americký systém jí pomohl v situaci, kdy neznala ani prostředí, ani správné lidi. „Začínala jsem od nuly. Abych nové prostředí poznala, pracovala jsem jako dobrovolník v kulturních institucích v New Yorku. Stejně jsem postupovala po přestěhování do St. Louis.“ Pracovat v galerii nebo firmě zadarmo, třeba jako student o prázdninách, získat zkušenosti, upozornit na svoje schopnosti a navzájem si se zaměstnavatelem „padnout do oka“, je v Americe normální způsob, jak se dostat k placené práci. Po čtyřech letech v USA se Radka Labendz vrátila do Čech, nyní působí jako zástupkyně ředitelky Českého centra v Praze. Po vstřícných amerických institucích a etnicky pestré společnosti se jí však stále stýská: „Člověk tam potkává sympatické a pozitivně naladěné lidi, hodně toho zažije.“

Apoštolové ekologie

Krajní polohou dobrovolnictví jsou ekologické organizace. Ta nejznámější, Greenpeace, dokonce vznikla z dobrovolnické akce dvanácti ekologických „apoštolů“, kteří si v roce 1971 pronajali rybářskou loď a bránili jaderným pokusům u pobřeží Aljašky. Dnes mají Greenpeace jako globální instituce také civilní zaměstnance, ale přímé akce, které mají přitáhnout pozornost k nějakému problému (jako pověsit transparent na komín elektrárny v Prunčově nebo zablokovat velkorypadlo), dělají jen dobrovolníci. „Bez nich bychom nemohli existovat. Naše aktivity na nich stojí už od samotného počátku,“ říká jejich koordinátorka Jana Pravdová. Viset na laně desítky metrů nad zemí je větší adrenalin než kancelářské nebo manuální práce, které se však samozřejmě musí udělat taky.

Organizaci Greenpeace pomáhá různou měrou okolo sedmdesáti lidí. Těch klíčových, kteří někdy pracují i na vlastních projektech, je přibližně patnáct. „Většinou jde o aktivní lidi s vyšším vzděláním, vyznávající otevřenou občanskou společnost. Nechtějí sedět v koutě a čekat, jak věci dopadnou, hořekovat, že je všechno špatně.“ Pracovat pro Greenpeace není tak politicky neutrální jako pomáhat tělesně postiženým nebo učit angličtinu. S potřebou ochrany velryb či krajiny nebo s omezováním škodlivých chemických látek se většina lidí i mimo organizaci ztotožní. Ale na radar v Brdech nebo na jadernou energii, proti kterým se Greenpeace také postavili, už mohou mít jiné názory. To nepředstavuje podle Jany Pravdové žádný problém: „Naši dobrovolníci vždy vědí, čeho se kampaň týká, a pokud s ní nesouhlasí, nemusí se jí účastnit. Nikoho nenutíme.“ To je nakonec další typický rys dobrovolnictví. Pracujete zadarmo, ale svobodně. ■

Typickým dobrovolníkem je žena nad 18 let, nejčastěji studentka. V poslední době však pomáhá také více mužů a seniorů.

Oprava dřevěného chodníku v CHKO Adršpašsko. Dobrovolníci poznávají prostředí více do hloubky než turisté.

Jan Vojta: Červené ryby (detail), 2010, kombinovaná technika, karton

UMĚNÍ

- Jak se dělá divadlo v Brně
- Alois Nebel, film měsíce •
 - Fotografie Evžena Sobka
 - *Jazz v Aghartě*

Recenze, fotogalerie, tipy

Brno je zlatá loď

aneb *Jak je to s brněnskou divadelní alternativou*

V brněnské kotlině žil člověk již od pravěku, na území Brna se nacházela sídliště v době Velkomoravské říše. Kolem roku 1000 vznikla osada u brodu přes řeku Svratku (nynější Staré Brno), která dala městu jeho jméno. Od jedenáctého století zde stál břetislavský hrad, sídlo přemyslovského úředního knížete. V předhradí se vyvíjely české trhové vsi – jak na Starém Brně, tak kolem Horního (Zelného) trhu. Tak začíná historie města Brna.

Jak a kde ale začít s historií brněnské divadelní alternativy? Vydejme se tedy po stopách nejstaršího osídlení – nejprve na náměstí Zelný trh.

Reduta

V dolní části prostranství se nachází Divadlo Reduta, nejstarší divadelní budova ve střední Evropě. Divadlo se v ní hrálo už v šedesátých letech sedmnáctého století, v roce 1767 zde koncertoval Wolfgang Amadeus Mozart. V zrekonstruované budově dnes sídlí Národní divadlo Brno a uvádí v ní divácky náročný, „alternativní“ program. V této a minulé sezoně zaujaly nejvíce inscenace režiséra Jana Mikuláška – dramatisace románu současného francouzského spisovatele Michela Houellebecqa *Elementární částice* a do jevištního prostoru přenesené dialogy a monology z nedávno vydané *Korespondence Voskovce a Wericha*. Obě inscenace zazářily na českém divadelním nebi jako divoké meteory. Ale i ostatní produkce Reduty vzbuzují pozornost: Německý oběd Thomase Bernharda v režii Arnošta Goldflama nebo třeba hitchcocková *Marnie* podle Winstona Grahama v režii Jana Antonína Pitínského.

Centrum experimentálního divadla

Dále se můžeme vydat Zelným trhem až úplně nahoru, do čísla 9. Stojí zde Dům pánů z Fanalu – původně raně gotická stavba, začátkem osmnáctého století přestavěná do barokní podoby a v roce 1992 proměněná v Centrum experimentálního divadla. Sídlí v něm Divadlo Husa na provázku a v jeho sklepní scéně uvádí své produkce komorní Divadlo U stolu. Historie Divadla Husa na provázku sahá do šedesátých let minulého století a jsou s ní

Korespondence V+W v Divadle Reduta, režie Jan Mikulášek

Na protější straně: Příliš hlučná samota, Divadlo U stolu, režie Ivo Krobot

Procházka avantgardními
scénami *moravské metropole*
začíná na Zelném trhu...

nesmazatelně spjatá jména herců Bolka Polívky, Jiřího Pechy, Miroslava Donutíla, Dagmar Bláhové, zpěvaček Ivy Bittové a její sestry Idy Kellarové či nedávno zesulé Atky Ambrové. A také – a možná především – dramaturga Petra Oslzlého a režiséřů Petera Scherhaufera, Zdeňka Pospíšila a Evy Tálské. Oslzlý je dnes ředitelem Centra experimentálního divadla, Tálská se soustředí především na práci s dětským Studiem Dům.

Dramaturgii Husy ale už dnes určuje a hraje v ní především nová generace divadelníků, nastoupivších po roce 1989. Uměleckým šéfem je Vladimír Morávek, který miluje velké projekty a konceptuální dramaturgii. Při svém obnoveném příchodu v roce 2003 (začínal zde coby student a později absolvent JAMU už v roce 1990) připravil divadelní třináctihodinový projekt Sto roků kobry, dramaturgice čtyř románů F. M. Dostojevského – Zločin a trest, Idiot, Běsi a Bratří Karamazovi, které spojil v celodenní divadelní událost. Obdobně v roce 2009 připravil a 17. listopadu představil projekt Perverze v Čechách – celodenní cyklus tří inscenací a řady jednorázových koncertů a výstupů. Program sestává ze tří velkých celků: do divadelní podoby převedeného oscarového filmu Miloše Formana Lásky jedné plavovlásky, z inscenace Cirkus Havel aneb My všichni jsme Láda, příběhu muže, intelektuála a umělce Václava Havla, jehož hrají tři různí herci (Milan Holenda, Robert Mikluš a Jiří Hajdyla), a z „komedie z roku 2009“ České moře, Morávkem razantně upravené hry Davida Drábka Náměstí bratří Mašínů.

Na repertoáru má ale Husa řadu dalších inscenací a projektů; rychle z nich vybírám ještě Morávkovy havlovské inscenace Prase, Pět tet a Pižduchové nebo jeho dramaturgii Bulgakovova románu Maestro a Markétka. A hostují zde také další režiséři spjatí s experimentální divadelní scénou. V souvislosti s Redutou zmiňovaný režisér Jan Mikulášek zde připravil Shakespearova Hamleta s Jiřím Vyoralčkem v titulní roli, Čapkova Hordubala v dramaturgii Josefa Kovalčuka inscenoval Jan Antonín Pitínský. A doyen české divadelní avantgardy, autor a režisér Arnošt Goldflam zde koncem minulé sezony ve světové premiéře představil svou nejnovější hru Blbá Veruna aneb Svět, co jsme znali, a který už není, neboli komedii o podivuhodné době, v níž jsme slavili 1. máj, magořili ze socialistického plánování, zpívali dobové písně a vychovávali děti, až jsme se nakonec křepce protančili k dnešním dnům...

Cirkus Havel, Divadlo Husy na provázku, režie Vladimír Morávek

Maestro a Markétka, Divadlo Husy na provázku, režie Vladimír Morávek

**Extase, HaDivadlo,
režie Marián Amsler**

HaDivadlo

Arnošt Goldflam a Jan Antonín Pitínský jsou ovšem „osudově“ spojeni s jinou brněnskou, původně však prostějovskou scénou – HaDivadlem. Vzniklo a v Prostějově působil v letech 1974 až 1985. Pak přesídlilo do Brna, kde vystřídal několik působišť, začínali v Klubu školství a vědy Bedřicha Václavka v Kounicově ulici, po vyhazovu potom v letech 1988 až 1990 hráli v kulturním středisku na Šelepově ulici. V květnu 1991 se HaDivadlo spojilo s Pitínského Ochotnickým kroužkem a přesídlilo do Sukovy ulice v centru Brna, kde vytvořilo kreativní Kabinet múz. Zde vznikly legendární inscenace Lidská tragikomedie podle Ladislava Klímy či muzikál Hvězdy na vrbě, který jako první na jevišti reflektoval česká „hořkosladká“ léta šedesátá. Svou hereckou kariéru zde jako čerství absolventi JAMU zahájili Pavel Liška, Marek Daniel, Josef Polášek či Tomáš Matonoha.

Dnes hraje HaDivadlo v pasáži Alfa, v bývalých prostorách prvorepublikového kina. Vydejme se tam – z Domu pánů z Fanalu je to coby kamenem dohodil. Stačí sejít z náměstí, doleva Masarykovou a první ulicí vpravo, Jánskou, a jsme tam. Pasáž si udržuje konstruktivistického ducha moderního Brna a podobně je tomu i v divadle. Pár schodů a jste tam.

HaDivadlo se po trochu problematických sezonách, kdy se neumělo vyrovnat s poměrně velkým jevištním prostorem, ve kterém nefungovaly dříve úspěšné kabaretní pořady a komorní projekty, začíná opět formovat v přední brněnskou (a nejen brněnskou) divadelní scénu. Na repertoáru má řadu ambiciózních produkcí: od filmy inspirovaných inscenací Marx Bros., Machatého Extase, Kachyňova (a Procházkova) Ucha, Trierových Idiotů či Intimního života Pepka námořníka a Oliv Olivové se skvělými Jiřím Vyoralčkem a Janou Plodkovou, přes významné dílo britské dramatičky Sarah Kane Psychóza ve 4:48, po soudobé české dramatické pokusy Modelka XXL Venduly Borůvkové či neverbální Rape Me! Martiny Krátké.

Vlajkovými loděmi současné tvorby jsou ale jiné tituly – oba byly světovými premiérami. Především je to groteska Arnošta Goldflama Doma u Hitlerů aneb Historiky z Hitlerovic kuchyně s excelentním Petrem Jenišťou v titulní postavě Hitlera a pak nedávná premiéra hry Viliama Klimáčka, několikanásobného držitele prestižní Ceny Alfréda Radoka. Napsal ji přímo pro soubor, jmenuje se Jsem Kraftwerk! a volně ji inspirovaly osudy hlavních hrdinů Čechovova Racka a všech divadelních avantgardistů světa. Vítejte v Brně! ■ **PODZIMNÍ**

PREMIÉRY: HADIVADLO: ČESKÁ MĚNA, 30. 9., BEEHAPPY, 18. 10., DIVADLO HUSA NA PROVÁZKU: TROSEČNÍK III, 27. 10., LEOŠ ANEB TVÁ NEJVĚRNĚJŠÍ, 11. 11., REDUTA: VALMONT, 4. 11. WWW.HADIVADLO.CZ, WWW.PROVAZEK.CZ, WWW.NDBRNO.CZ/REDUTA, WWW.DIVADLOUSTOLU.CZ

*HaDivadlo
putovalo
z Prostějova
do Brna, kde dnes
patří k nejvyhledávanějším scénám*

*Světoví
muzikanti*
se na festival
rádi vracejí

Richard Bona

Maceo Parker

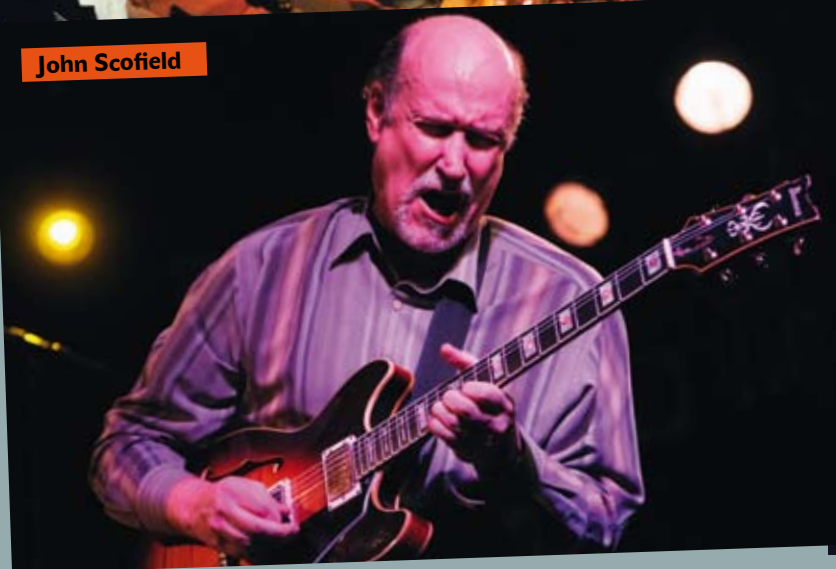

Mike Stern

Festivalová atmosféra

John Scofield

Bill Evans

Kde je **JAZZ** doma

Nejlepší čeští muzikanti v klubovém prostředí a celoroční hudební svátek jazzu. To je Agharta Jazz Centrum. Již 20 let.

Večer 29. září 1991, den po smrti Milese Davise, otevírají v pražské Krakovské ulici tři hudební nadšenci nový jazzový klub, jenž nese název jednoho z Milesových alb – AghaRTA. Trochu smutná náhoda, ale princ temnot se na ně z jazzového nebe určitě dívá s potěšením „Pro nás to byla velká rána, dozvěděli jsme se o jeho smrti v den, kdy jsme dokončovali poslední přípravu. I jméno jsme už měli dávno vymyšlené,“ říká Michal Hejna, v současnosti hlavní duše AghaRTY. A kdo byli ti tři jazzoví nadšenci na začátku? Duchovním otcem a iniciátorem všeho byl Ota Svoboda, ten se obrátil na Michala Hejnu a k dvojici se přidal Svobodův kolega z vydavatelství Arta Vítězslav Janda.

Jak šel čas...

I když byl klub trochu ztracený na konci Krakovské, lidé si sem brzy našli cestu. Stačilo totiž sejít několik schodů do suterénu a jazzoví příznivci pookřáli. Brzy se po Praze rozkřiklo, že se tu hraje výborná hudba a navíc je tu skvělá atmosféra. Zanedlouho klub objevili i po jazzu lačnící zahraniční návštěvníci. „Když někdo dělá jazz, musí ho mít svým způsobem rád. Nadšení je důležité, pak je k tomu potřeba přidat trochu racionality. Na druhou stranu kluby založené pouze na racionalitě na to dojdou. Nemají takový vztah k muzice jako my,“ vysvětluje úspěch klubu Michal Hejna.

Za chvíli už klub sám jeho zakladatelům nestačil – začali přemýšlet, co dál. Jazzový festival? Skvělý nápad! V létě roku 1992 se konal první AghaRTA Prague Jazz Festival. Od té doby k nám každoročně – a po celý rok – vozí špičkové muzikanty, kteří se do Prahy rádi vracejí. Nejen proto, že se jim líbí město, především kvůli publiku, které si oblíbili. A jak racionálně dodává Michal Hejna, „každý se rád vrací, když dostane peníze“.

Zdá se, jako by tu klub byl *od nepaměti...*

Třináct let se linul jazz ze suterénu v Krakovské, třináct let lidé stoupali potměnou ulicí do AghaRTY, aby si poslechli skvělé české jazzové muzikanty Michala Geru, Vlastu Průchovou či Jiřího Stivína a spoustu dalších. A přesně na den po třinácti letech se AghaRTA stěhuje do Železné ulice. Do sklepení sto metrů od Staroměstského náměstí. Do prostoru daleko hezčího a zajímavějšího, přesto chvíli trvá, než si sem lidé zvyknou chodit. Zvlášť cizinci bloudí kolem Václavského náměstí a hledají svou starou oblíbenou AghaRTU. Dnes, když člověk náhodou vstoupí do dveří v Železné ulici a zaslechne sólo na křídlovku, připadá mu, že tu klub musí sídlit snad od nepaměti.

Michal Hejna si rád nenápadně sedá mezi návštěvníky. „Poslouchám je, ne aby mě plácali po ramenu, ale abych slyšel jejich reakce. Když lidi odcházejí a jdou za kapelou nebo si kupují desky, to pro mě znamená nejvíc.“ ■ WWW.AGHARTA.CZ

Vlasta Průchová v Krakovské

AghaRTA v Železné

V podzimní části AghaRTA Prague Jazz Festivalu zahrají:

- 16. 10. Dan Berglund & Tonbruket**
- 19. 10. Cachet Fusion feat a Sonny Emory**
- 23. 10. Victor Bailey Group**
- 1. 11. Roy Haynes Fountain of Youth Band**

Alois Nebel Tvůrci a producent filmu Alois Nebel by si zasloužili metál za odvalu. Za to, že se pustili do tak drahého a náročného projektu: desítky animátorů překreslovaly po dvaadvacet měsíců natočenou hranou akci tak, aby se podobala původnímu komiksu Jaroslava Rudiše a Jaromíra Švejdíka. Ale také za to, že se nedopustili skoro žádných komerčních kompromisů. Alois Nebel je film melancholický, temný, nedoslovný a pomalý. Příběh je z košatě rozvětvené předlohy osekán na dvě základní linie. V první se na podzim 1989 ocitne osamělý a introvertní výpravčí Alois Nebel (Miroslav Krobot) v blázinci, přijde o práci a už v nových společenských poměrech najde na Hlavním nádraží v Praze spřízněnou duši v toaletářce Květě (Marie Ludvíková). A ve druhé se záhadný Němý (Karel Roden) vrací přes československo-polské hranice, aby se v takřka westernovém duchu pomstil za příkoří z roku 1945. Ale scénář je asi nejslabším článkem výtvarně unikátního filmu s naprosto uhrančivou atmosférou. Dokonale animované záběry divoké jesenické krajiny zachycují mnohem lépe, než by dokázal hraný film, genius loci místa, přes které se v dvacátém století několikrát zásadně přelily dějiny. **PREMIÉRA 29. 9.**

Film
měsíce

*Alois Nebel je film
melancholický, temný,
nedoslovný a pomalý*

Divadlo měsíce

Divadlo v Dlouhé zahájilo sezonu na cestách

V září a říjnu hostujeme v Divadle pod Palmovkou a ve Švandově divadle (kterým velmi děkujeme za vstřícnost) a jezdíme na zájezdy mimo Prahu, oznamuje na svých stránkách Divadlo v Dlouhé. Letos oslavuje patnáct let své existence v atraktivní secesní pasáži v centru Prahy, kde dříve působilo Divadlo Jiřího Wolkera a především Pražské dětské divadlo Míly Mellanové a úplně původně – na přelomu 20. a 30. let – zde působila Velká opereta zaměřená na americkou produkci. Dirigoval zde dokonce sám Oskar Nedbal.

Divadlo je nyní opět v rekonstrukci, a tak se začátkem této sezony vydalo na dva měsíce po štacích pražských i nepražských. V Divadle pod Palmovkou dokonce uvedlo premiéru Čechových *Tří sester* v režii z Brna hostujícího Martina Františáka. Nejsou to „obyčejné“ tři sestry, které si neumějí koupit lístek do Moskvy a z toho vyplývá jejich životní apatie. Františák drama posouvá do existenciálních rovin, kdy postavy jsou spíše démony prázdného světa, ze kterého se cítí ani možnost změny dávno vytratily. Vysoká stylizace umožňuje hercům vytvářet fantaskní situace a obrazy, jež v závěru vrcholí téměř hitchcockovsky hororovými výjevy. Ač herci s tímto přístupem trochu na premiéře zápasili – jsou to přece jen spíš komedianti, kteří inklinují ke grotesce a nadsázce – je jasné, že obrazové divadlo, jež do Dlouhé přinesli v minulých letech hostující moravští režiséři Vladimír Morávek, Jan Antonín Pitínský a nedávno i Jan Mikulášek, zapouští na této scéně divadelně silné kořeny.

TŘI SESTRY, DIVADLO POD PALMOVKOU, PRAHA, 6. A 13. 10.
DALŠÍ HOSTOVÁNÍ DIVADLA V DLOUHÉ: ŠVANDOVO DIVADLO, PRAHA, SOUDNÉ SESTRY 24. 10., ONĚGIN BYL RUSÁK, 27. 10., MĚSTSKÉ DIVADLO KOLÍN, DÁVÁME DĚTÁTKU KLYSTÝR, 20. 10., MĚSTSKÉ DIVADLO DĚČÍN, NAŠI FURIANTI, 25. 10., VÍCE INFORMACÍ NA WWW.DIVADLOVDLOUHE.CZ

Experimenty šedesátých let

Vladislav Mirvald patří k umělcům, kteří vždy stáli trochu stranou, ale přesto se jeho dílo postupem času stále víc prosazuje. Jeho vývoj má jasnou logiku a pokračuje od raně surrealistického a kubizujícího názoru až k experimentům začínajících v šedesátých letech. Právě toto období bylo pro něj rozhodující, neboť tehdy začal v několika liniích rozvíjet své experimenty. Přitom se však stále vracel, stejně jako jeho přítel Zdeněk Sýkora, ke krajině, která ho trvale inspirovala. K důležitým výtvarným pokusům patřily kaňkáže, ve kterých pracoval s náhodou a jejichž možnosti do všech důsledků vyčerpal. Jeho tvorba směřovala stále víc k jasnému řádu, který se projevil v sériích geometricky laděných kompozic. V nich autor vycházel ze své důkladné znalosti deskriptivní geometrie, kterou vedle výtvarné výchovy studoval, poté i vyučoval. Pro Vladislava Mirvalda byly důležité studie, ve kterých se jeho názor neustále rozvíjel. Byl velmi pilný, vznikalo jich obrovské množství. Právě na kresbách je založena výstava, na níž se návštěvníci setkají hlavně s díly, která nebyla nikdy vystavena. Projekt uskutečněný v komorním prostoru konírny Musea Kampa se zaměřuje na inspirativní šedesátá léta a také je podle toho nazván. Navazuje na umělce velkou retrospektivou uskutečněnou nedávno v Západočeské galerii v Plzni, k níž byla vydána také první umělcova monografie. Autorem obou výstav i publikace je kurátor Tomáš Pospiszyl, který se v poslední době Mirvaldovým dílem systematicky zabývá.

MUSEUM KAMPA, NADACE JANA A MEDY MLÁDKOVÝCH, PRAHA, DO 27. 11.

Výstava měsíce

Zápisník **Jany Klusákové**

Hlavu vzhůru!

Nejsem velká vyznavačka návodných brožur, ale teď se mi dostala do ruky jedna, kterou si nemohu nechat pro sebe. Knížku o přežití HLAVU VZHŮRU s podtitulem Okamžitá pomoc při stresu, vzteku a špatné náladě vydala (letos!) německá neuroložka a psychoterapeutka Claudia Croos-Müllerová a ruče u nás vydala Grada v překladu Jany Bílkové.

Tvrzení o dvanácti jednoduchých cvičích, které zaručeně zlepší vaši náladu, ve mně nezbudilo velkou důvěru, stejně jako věty o tom, že stačí, abych se dobře naladila na okolní svět a svět se změní vůči mně, všechno bude rázem lehčí, protože si to sama ulehčím, navíc zdarma, bez návštěvy lékaře, bez receptu a léků a tudíž i bez vedlejších účinků atd.

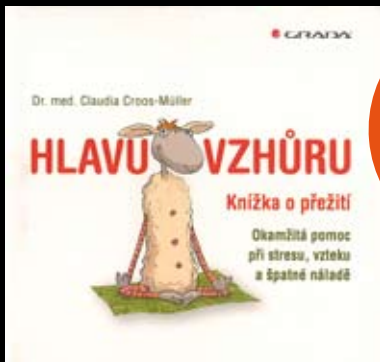
Jenže stačilo, abych tu malou čtvercovou knížku s vtipnými ilustracemi Kai Pannena otevřela a dospěla k prvním z dvanácti cvičení. Jak ten pokyn zní? Sestává ze dvou slov: Hlavu vzhůru. Prostě jen dovolíte svým svalům a páteři, aby se trochu natáhly a zvednete při tom bradu. Ostatně – co říkáte druhým, chcete-li je povzbudit? Hlavu vzhůru! Myslete na to hned ráno po vzbuzení. A také ve chvíli, kdy máte čelit něčemu nepříjemnému.

Autorka Knížky o přežití vysvětluje: „V oblasti obličej se nacházejí naše nejdůležitější smyslové orgány: ústa, nos, oči a uši. Když jsi skleslý a chodíš se svěřenou hlavou, je tvé smyslové vnímání omezeno, což tvou skleslou náladu ještě zhoršuje.“ Takový člověk se navíc nedokáže zhluboka nadechnout – a plynulé dýchání je zásadní pro pocit pohody.

Další jednoduchý pokyn zní: Vypni hrud. Hrudní koš se napřímí, žebra mírně roztáhnou a plíce se osvěží přílivem vzduchu. Skleslý člověk má viditelně skleslá ramena: hrudní koš se propadá, páteř se vyklene dozadu, žebra stáhnou k sobě, hrudní koš se zúží; člověk je rázem menší nejmíň o pět centimetrů a odolnost vůči stresu a hněvu klesá k nule.

Ale zkuste kombinovat HLAVU VZHŮRU a VYPNI HRUĐ: vyrostete nejen ve vlastních očích.

A zbylých deset cvičení? Najdete je v Knížce o přežití HLAVU VZHŮRU. VYDALO NAKL. GRADA, ZÁŘÍ 2011, WWW.GRADA.CZ

**Knih
měsíce**

Dvořákův Jakobín současně na Vltavě a na D-dur

Premiéru nové inscenace Dvořákovy opery Jakobín budeme z pražského Národního divadla vysílat 8. října 2011 současně na dvou stanicích, ovšem pokaždé z jiné stránky posluchačova vnímání.

Ta první, kterou prostřednictvím výměnné sítě Evropské vysílací unie zároveň přebírá 22 dalších veřejnoprávních rozhlasů, z toho šest v přímém přenosu, bude vysílána na stanici Český rozhlas 3 – Vltava a poskytne klasický zvukový obraz odpovídající vjemu diváků v hledišti. Ta druhá podoba bude ke slyšení na stanici D-dur, kde v častých reportážních prostřích budeme na čas opouštět poslech hudby a zpěvu a dáme nahlédnout do zákulisí. Slibujeme krátké rozhovory a bezprostřední postřehy z prostor za jevištěm, které z místa zprostředkují naši moderátoři. A určitě budou slyšet i provozní zvuky a hlasy inspicenta, septajících sólistů chystajících se na výstup či kulisáků a technického personálu.

Jakobín, kterého Antonín Dvořák zkomponoval „ke své radosti a k vlastnímu potěšení“, se původně měl jmenovat Matčina píseň nebo Příjezd panstva, teprve později se autorská dvojice dohodla na společném názvu, nesoucím označení francouzských radikálních revolucionářů.

Do kolektivní práce na Jakobínovi přispěl též staročeský politik František Ladislav Rieger, otec libretistky Marie Červinkové-Riegrové, který napsal verše Terinčiny árie „Na podzim v ořeši“.

Premiéra první verze Jakobína se uskutečnila 12. února 1889 v pražském Národním divadle pod taktovkou Adolfa Čecha a v režii Josefa Šmahy, druhé verze pak o devět let později. Jakobín byl na této scéně nastudován za více než stodvacetiletou historii jedenáctkrát (naposledy 21. prosince 1993). Tato dvanáctá inscenace, jejíž premiéra se chystá na sobotu 8. října v 19 hodin, má v realizačním týmu dirigenta Tomáše Netopila, režiséra Jiřího Heřmana, scénografa Pavla Svobodu, kostýmní výtvarnici Alexandru Gruskovou a choreografku Lucii Holánkovou. Roli Bohuše nastudovali barytonisté Roman Janál, Jakub Kettner a Svatopluk Sem, úlohu Julie sopranistky Dana Burešová, Maria Kobieska a Jitka Svobodová, purkrabího Filipa budou zpívat basisté Zdeněk Plech, Luděk Vele a František Zahradníček, učitele Bendu tenoristé Vladimír Doležal, Jan Ježek a Jan Markvart. O premiérovém obsazení rozhodne vedení opery Národního divadla zřejmě na poslední chvíli.

Více na WWW.SANQUIS.CZ a WWW.VLTAVA.ROZHLAS.CZ.

**Opera
měsíce**

HUDBA SVOBODY

46. MEZINÁRODNÍ HUDEBNÍ FESTIVAL BRNO | MORAVSKÝ PODZIM 2011 | 7. - 21. ŘÍJNA 2011

A NESVOBODY

B | R | N | O

Festival pořádá statutární město Brno pod záštitou primátora statutárního města Brna Romana Onderky, předsedy Senátu Parlamentu České republiky Milana Štěcha a ministra kultury ČR Jiřího Bessera. Finanční podporu poskytly Ministerstvo kultury ČR, Jihomoravský kraj a Nadace Leoše Janáčka.

TONKÜNSTLER-ORCHESTER NIEDERÖSTERREICH

SHARON KAM KLARINET

DIRIGENT ANDRÉS OROZCO-ESTRADA

ČESKÉ NONETO

BALLETT AM RHEIN DÜSSELDORF DUISBURG

CAPPELLA ISTROPOLITANA

VADIM GLUZMAN HOUSLE

TOEAC | PAVEL HAAS QUARTET

DUO ARDAŠEV KLAVÍR | KABARET HAŠEK

RUSKÝ AKADEMICKÝ SYMFONICKÝ ORCHESTR
MĚSTA VORONĚŽ

SERGEJ TARASOV KLAVÍR

DIRIGENT VLADIMIR VERBICKIJ

A DALŠÍ...

INFORMACE:

Mezinárodní hudební festival Brno – ARS/KONCERT, spol. s r. o.

Hybešova 29, 602 00 Brno

tel.: +420 543 420 951 | fax: +420 543 420 950

e-mail: ars@arskoncert.cz

www.mhf-brno.cz

Kouzlo spočívá v tématu

Brněnský fotograf Evžen Sobek se stal známým klasickými černobílými dokumentárními fotografiemi. Tradiční byla i témata – romská komunita v Brně, klášter premonstrátů v Želivi, každodenní život na Hlučínsku. Poslední Sobkova výstava v Galerii 5. patro v Praze ukázala, že jeho umělecký vývoj směřuje od tradičního černobílého dokumentu k subjektivnější barevné fotografii. „Černobílé cykly získaly několik mezinárodních ocenění, víc se o nich mluvilo, ale barevně fotím už minimálně osm let. Obě techniky se nevylučují, najednou však dělat nejdou. Fotograf se přepne do určitého módu a podle něj vnímá realitu,“ říká Sobek.

Černobílá fotografie se někdy považuje za abstraktnější, aristokratičtější. Sobek v nejnovějších cyklech svých fotografií Hidden Landscapes a Life in Blue se od popisování reality také dokáže odpoutat, byť je barva jako výrazový prostředek obecně zatížena větší popisností. „Je nutné překonat moment, kdy vidíme barevně, ale pokud vše jednoduše převedeme na fotografii, nefunguje to. S barvou se musí pracovat tak, aby se fotografie od reálu odlišila.“ V Hidden Landscapes fotograf obraz stylizuje pomocí kombinace umělého osvětlení různých technických objektů (benzinových pump, skladů a reklamních poutačů) a specifického světla za soumraku, což spolu vytváří podivně umělou, někdy až fantaskní barevnou atmosféru. „Občas už fotografa lidé unavují a potřebuje si od nich trochu odpočinout. Potom je fajn sednout do auta, jezdit stovky kilometrů a hledat bizarní lokality,“ vysvětluje fotograf Sobek. Hlavním motivem Life in Blue je zase všudypřítomná azurová či modrá barva oblohy a vodní plochy Mušovských jezer, kterou zabydlují osobití lidé. Sobek v principu nic nového nevymyslel, stylizovaných barevných dokumentů na čtvercový formát už vzniklo mnoho. „Nemám ambice formálně něco zásadně změnit a otázkou je, jestli to u fotografie ještě jde.“

Fotograf však zdařile kombinuje inscenované a spontánní záběry, situace přirozené i bizarní. „Na Mušovských jezerech jsem poprvé použil klasický filmový Hasselblad. Vůči digitálu se nechci vymezovat, ale provozně je film pohodlnější. A lidé na velký a nápadný přístroj reagují mnohem vstřícněji, nemají pocit, že je jako slídil honím po pláži. Chovají se přirozeně a vůči mně se tolik nevymezují.“ Ke své práci trefně podotýká: „Kouzlo spočívá především ve výběru tématu, a jak se podaří jej kvalitně zpracovat.“ Obojí se Evženu Sobkovi určitě povedlo. ■

Kombinace *umělého osvětlení* technických objektů a specifického světla

Evžen Sobek – fotografie z cyklu Hidden Landscapes

Fotografie z cyklu Life in Blue

Ochlupení bližní

Zvířata v kulturních kontextech

Hluboká „osudová spřízněnost“ lidí a vlků je pozoruhodná. Tato obávaná a nenáviděná šelma, která byla zejména pro pastevecká etnika a jejich stáda skutečnou zlobou (Mongolové a Kazaši stahovali chycené vlky zaživa z kůže), hrála zcela klíčovou roli v mnoha mytologiích a „lykantropická“ bratrstva nedílně patřila k „mužským klubům“ starého Íránu, Dácie i Germánie.

Vlci jsou také jedinými zvířaty, která se kdy pokoušela „domestikovat si“, víceméně „pro zábavu“, lidi. Komenský popisuje ve své Velké didaktice několik případů ze středověké a raně novověké Evropy, v novějších časech k podobným jevům docházelo zejména v Indii – nejlépe dokumentovaný je případ dvou holčiček vykopaných z vlnčí nory v blízkosti Medinípuru v Bengálsku v roce 1920. Aby k něčemu podobnému mohlo dojít, musí být samozřejmě v kraji nejen dostatek vlků, ale také kojenců, buď volně odložených během polních prací, nebo ještě lépe záměrně pohozených v lese – v Indii údajně k těmto „adopcím“ dětí ze strany vlků došlo vícekrát a zlidovělý ohlas pronikl i do Kiplingových spisů, byť ve velmi zromantizované formě (náznak tohoto snažení ze strany vlčice se objevuje třeba i v Ajtmatovově románu Popraviště). Ve skutečnosti zde došlo k „inkulturaci“ dětí ve vlnčí societě, jíž se chtě nechtě přizpůsobily pohybem po všech čtyřech, noční aktivitou i složením a způsobem přijímání potravy. Předpokládá se, že kojící vlčice nalezené neznámé, pro ni emočně atraktivní mládě nesežere, ale odnese domů a tam ošetřuje jako vlastní. Jedná se o velmi podivný „rozmar“ a z hlediska vlků živočišna zcela a jen „pro potěšení“ drženého – lidské dítě má oproti vlnčatům mnohem delší ontogenetický vývoj a je nutné je krmit prakticky neustále, při lovu nepředstavuje pro smečku sebemenší pomoc. Je podivným paradoxem, že vlk je jediným živočišným druhem, který zřejmě opakovaně provedl pokusy si lidi „ochočit“ a po léta jako domácí mazlíčky chovat.

Záležitost je o to pikantnější, že člověk a vlk jsou do sebe emocionálně „zaklesnutí“ už od nepaměti, vlk je sice na jedné straně zuřivě nenáviděnou šelmou, na druhé praotcem nejoblíbenějšího domácího zvířete a nejstaršího domestikanta, psa...

... přitom lidé a vlky nespojuje žádná blízká příbuznost, ale jen zhruba srovnatelná tělesná velikost a sociální způsob života. K domestikaci vlků ostatně zjevně nedošlo tím způsobem, jak se to obvykle líčí v populárních knihách, že by smečky vlků táhly za paleolitickými lovci, přizívovaly se na jejich kořisti a postupně se k nim přidaly, jako spíše právě adoptováním zcela malých vlnčat ženami a jejich dokojením a psychickým imprintováním na člověka. Pro dnešní vkus se zřejmě zdá nápad kojit nalezené roztomilé mládě nepravděpodobný, ale archaické společnosti byly a jsou v tomto směru méně ovlivněny našimi předsudky. Ještě náš Kosmas uvádí, byť už jako potupující výhrůžku, výrok knížete Lučanů o tom, že po vítězné válce dá ženám Čechů utratit jejich děti a místo nich jim přiloží k prsu štěňata. Výzkumy švédsko-německého zoologa Zimena (1988) s domestikací vlků ukázaly, že praktické využití nových domestikantů nebylo veliké. Zůstává snad možnost jediná – nápadně vstřícné a protektorské chování krotkých vlků k malým dětem údajně umožňovalo jejich využití jako hlídačů a ochránců batolat v době nepřítomnosti jejich matek – Zimen uvádí i příklad některých kmenů subsaharské Afriky, kde domácí psi úlohu „živé pleny“ a babysittera plní podnes. Představa mezolitické ženy odcházející na sběr bobulí a svěřující dítka ochočenému vlku je sice nezvyklá, ale dle Zimena zcela realistická. Snad jsou pověsti o Romulovi a Removi nějaký velmi pozdní ohlas tohoto archaického stavu věcí. ■ STEJNOJMENNÁ KNIHA VYŠLA V NAKLADATELSTVÍ ACADEMIA, ZÁŘÍ 2011

„My musíme jenom pracovat
a pracovat, ale štěstí,
to je úděl našich vzdálených
potomků.“

TŘI SESTRY

DIVADLO
V DLOUHÉ

A. P. ČECHOV

REŽIE
MARTIN FRANTIŠÁK

6. A 13. ŘÍJNA 2011
V DIVADLE POD PALMOVKOU

PRA	HA
PRA	GUE
PRA	GA
PRA	G

Platí jako poukázka
na 2 vstupenky
za cenu 1

SAMOUIS[®]

- Sleva 36 % na zimní pneumatiky a disky
- Sleva 30 % na originální náhradní díly Opel a 15 % na servisní práci při opravě vozů starších 6 let
- Sleva 36 % na vybrané originální příslušenství Opel

PROHLÍDKA PŘED ZIMOU JEN ZA 99 Kč

**PŘIPRAVTE SE NA ZIMU
V AUTORIZOVANÝCH
SERVISECH OPEL.**

